פרשת **משפטים** תשפ"ה לפ"ק | גליון תתתקפ"ה שנה כ"ט

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

כי יפתח איש בור

באר מון יקר ומעוטר בכלי כסף וכלי זהב ואבני יקרות, ישב לו המלך כאשר כל מעדני עולם וחמודי תבל סמוכין על שולחנו, אולם סקרנות עוררה בלבו לדעת סיגם ושיחם של בני מדינתו, לכן נהג לפרקים להתלבש כאחד מפשוטי העם והסתובב ביניהם בבית המשתאות, ובמיוחד הי' אוהב להיכנס למעונות עניים ולשוחח עמהם על חייהם ועסקיהם.

בין העניים הללו הי' עני אחד שהי' משיב למלך תמיד שכל מה שאדם עושה אינו עושה אלא לעצמו, אם טוב ואם רע, חרה הדבר למלך שכן הוא חשב כי ביושבו על כסא מלכותו הוא פועל עבור אחרים ובמיוחד עבור העניים, ואם כן עני זה הוא כפוי טובה.

המלך החליט לנקום בעני זה, הוא ציוה להכין תרנגול מפוטם ולהכניס בו סם המות, והוא נתן אותו לעני בשעה שהם נפגשו, גם על כך אמר העני למלך כדבריו תמיד שכל מה שאדם עושה, לעצמו הוא עושה, העני לקח את התרנגול ולא אכל אותו מיד, אלא הלך לביתו שעמד בקצה העיר והצניעו לעת מצוא.

באותו זמן יצא בן המלך לצוד ציד בחברת שרי המלך, כשחזר מהציד הוא הי' עייף ורעב מאוד, וכשראה את בית העני בקצה העיר, נכנס לתוכו וביקש מהעני שיתן לו דבר מה לאכול, הוציא העני את התרנגול המפוטם שקיבל מתנה מהמלך והגישו לפני בן המלך, אולם שרי המלך לא נתנו לבן המלך לאכול מהתרנגול, ואמרו שיש לבדוק אותו תחילה אם הוא טוב ואינו מסוכן, בדקו אותו, ומצאו כי סם המות מצוי בתרנגול, חרה הדבר לבן המלך ולחשרים, והם הביאו את העני עם התרנגול לפני המלך שיחרוץ את משפטו על אשר חשב לשלוח יד בבן המלך.

המלך ראה את העני והכיר את התרנגול שהוא עצמו ציוה להכינו ולשים בו סם המות, ציוה המלך שישלחו את העני הביתה ויתנו לו מתנות יקרות, הוא הכיר בצדקת העני, כי אין אדם עושה טובה או רעה אלא לעצמו.

וחן הן הדברים אשר צריך כל אחד לקחת מוסר לעצמו, שאדם החורש על רעהו רעה וזומם מזימות כיצד להכשילו, והוא עצמו אינו יודע כי הרעה והטובה לא בידו היא, אלא בידי מי שאמר והיה העולם, ולא עוד אלא שלעתים אדם כורה בור לחברו והוא בטוח כי ממצודה זו חברו לא ימלט, והוא בעצמו נופל בה, וכמאמ"כ (תהלים ז, טז) בור כרה ויחפרהו ויפול בשחת יפעל.

הוא הדבר אשר אמר הכתוב וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו ונפל שמה, היינו שאדם הפותח בור לחבירו סופו שיפול הוא בתוכו, על האדם להזהר ולהמנע מלחרוש על רעהו רעה, עליו להשתדל לעשות טובה לבריות, וטובה זו תשוב אליו ותהיה בסופו של דבר מנת חלקו.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... ב
עורה ותעלה ..... ג
דבש תמרים - לקיטת תמרים ..... ד
קדוש יאמר ..... ו
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ח
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ט
שבח ורבות ..... י
פיתוחי קרת ..... יב
הוכיח להורותם ..... יח
פשיגת כהלכה ..... כ
צדקה כהלכתה ..... כא
הילולא רבא ..... כג
נועם שפתי ..... ל
פשוטו של מקרא ..... לו

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ
להר"ר **אלטר אשר אנשיל אילאוויטש** הי"ו
052.7648437

כל הזכויות שמורות ©

נאך הבא בשם הי

באותות כבוד ואהבה, הננו מקדמים בברכת ברוך הבא, את פני רב האי גאון וגדול,
מבצר מעוז ומגדל, נאה דורש ונאה מקיים, בהר בצת תודה וידאת שמים, המאור
הגדול למשלת התורה, מר בין תורה בעוז ובתפארה, איש האשכולות, פה מפיק
מרגליות, יום ולילה יביע אומר, דמתה לתמר, ענף עץ אבר ת, נר יופי כליל תפארת,
לבית אבותיו עטרת, עומד לנס קהילתנו, על ישראל הדרתנו, בפי ישרים תהילתנו

נע יקירו של כ"ק מרן רביע הגה"ק שליט"א

הגאון הצדיק רבי

חיים צבי טייטלבוים

שליט"א

רב ביהמ"ד עצי חיים סיגוט ווילאמסבורג, ע"א

קהל יעב לב
ד'סאטמאר
ומוסדותיה

בנשיאות כ"ק מרן
רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

לרגל הופעתו כבוד בתוכיו
בשליחת הקודש של
כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לפאר ולדומם את המעמד הנדול לה' ולתורתו

דינער השנתי "שקל אשא"

לטובת החזקת מוסדותינו הק'
ל"ל שישי לס' ויקדו לי הדזמה

לעשות את השב"ק
פר' תרומה הבעל"ט
שבת שקלים
בקרב אנשי שלומינו
פה בני ברק יצ"ו

יהא בואו לברכה, ויזכה לדזמם קדן התודה והידאה אלף פעמים ככה, מתוך הדזובת הדעת
ודוב שמחה, ובכל אשר יפנה ישכיל בהצלחה, וימשיך בהרבצת התודה ברביה והמשכה,
ועוד רבות בשנים יפאר וידזמם קדן עדנו מתוך נחת והדזוחה, עד ביאת מלכא משיחא, אבי"ד.

המקדמים פניו בהדרת כבוד ויקר

הנהלת המוסדות

הנהלת הקהילה

לבקש על הגאולה שלימה בכל עת וזמן

אם כפף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנושה. "דרכן של בני אדם בגלות החל הזה, כי בעת אשר יוטב להם וכספם וזהבם ירבה, וכל אשר להם ירבה, אזי לא יזכרו ולא יעלו על לב כלל לבקש על הגאולה ועל הפדות. כי אם בצר להם, ובכובד ראש ממשא מלך ושרים, אז יזעקו אל ה'. **והזהיר הכתוב על זה ואמר: 'אם כסף תלוה',** כסף כפשטיה, וגם חסדים, יתלוו ויתחברו **'את עמי'** בגולה ויוטב לך, עם כל זה **'את העני עמך',** רוצה לומר משיח צדקנו הקרוי (זכריה ט, ט) 'עני ורוכב' וגו', וגם הוא בעוני ועינוי בין סובלי חלאים (סנהדרין צח.), והוא עמנו בכל דור ודור, **'לא תהיה לו כנושה'** כשוכח (מלה"כ בראשית מא, נא: 'כי נשני אלקים'), רק תזכור תמיד לבקש רחמים על עריכת נרות במהרה אמן סלה".

נועם מגדים

חשיבות המצות גם בשאר ימי הפסח, למצוה יחשב

את חג המצות תשמור שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתיך. יש לפרש **"כאשר צויתיך" כאילו צויתיך,** כי מצינו לפעמים שהאות כ"ף הוא במקום כאילו. ורוצה לומר, **דהנם שאין מצוה לאכול מצות כי אם בלילה הראשון, ולכן אין מברכים 'על אכילת מצה' כי אם אז,** כידוע, עם כל זה מצד מה שאמרו חז"ל (קידושין לט:): "ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה", אף לא פעלו עולה כאילו בדרכיו הלכו (ע"פ תהלים קיט, ג), **אם כן מה שאוכלים מצות מצד הרשות שבעת ימים הוא כאילו נצטוינו על זה במצות, כיון שאנו שומרים חג המצות,** "את חג המצות תשמור וכל השמר אינו אלא לא תעשה" (עירובין צו.) **מה שנזהרים מחמיץ הוא כאילו היתה מצוה מפורשת לאכול מצה.** ועל דרך זה מפרשים העולם: "יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך" (תהלים לג, כב), הגם שיש נרדמים מלייחל להשי"ת, מכל מקום ייחשב לנו כאילו יחלנו לך. וכן כאן: **שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתיך, כאילו צויתיך לאכול מצות שבעת ימים.**

מחזה אברהם
להגה"ק מבוטשאטש זללה"ה

החשק והרצון שבאדם הוא סימן שעבודתו רצויה

ומראה כבוד ה' כאש אוכלת וגו'. דהנה, האדם בעבודתו להשי"ת בתורה ובמצות מביא תענוג גדול למעלה, **וכשאדם רוצה לידע אם השם יתברך יש לו תענוג מעבודתו, הבחינה הוא על זה, אם אדם רואה שלבו בוער כאש ומתלהב תמיד לעבוד אותו ויש לו חשק ורצון בעבודת הבורא,** אז בוודאי מוכה שהשי"ת יש לו תענוג מעבודתו, ולכך מסייעין לו מן השמים ושולחין לו מחשבות קדושות לתוך לבו. לזה אמר: **ומראה כבוד ה'** כו', שהסימן כשירצה אדם לידע אם רואה כבוד ה' והקב"ה נהנה ממנו, ולזה: **'כאש אוכלת' אם לבו בוער כאש,** וק"ל.

קדושת לוי

הקדמת דיבור ומחשבה לש"ש, מקדש מעשי הרשות

ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך, לא תבשל גדי בחלב אמו. דהנה איתא, נראה לי בספר "שבט מוסר" (פ"כ אות לז), **לומר האדם בפה מלא, קודם עניני עולם הזה, כמו אכילה ושתיה וכדו' לו, לומר בפה מלא:** הריני מוכן לאכול להיות לי כח לרצון א–ל ולקיים מצותו, **שצוני** (דברים ד, ט): השמר לך ושמור נפשך מאד, ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך (שם ח, י), וכיוצא בזה. וכן בשאר עניני גשמיות, וכמו שאיתא בחובת הלבבות (שער עבודת האלקים פ"ד), **וכן כשנוסע לסחורה יאמר בפה מלא:** הריני נוסע לסחורה להיות לי ממון לכבוד השי"ת, לשלם שכר לימוד בני, להיות בני תלמידי חכמים עוסקים בתורה ובמצות לשם שמים, וכן להשיא בנותי לתלמידי חכמים, ולכבד את השבת וליתן צדקות ומעשר וכיוצא בזה, **"ובזה מקשר עסקיו בו יתברך".** והגם שבא אחר כך הנאות גשמיות זה רק במחשבה, **והעיקר היה במחשבה ודיבור. וכן הכל הולך אחר המתחיל, ויש לו על ידי דרך זה עזר וסיוע להיות כוונתו לשמים, ושלא תכטל אותו הנהגתו מדבקותו ית',** וזה יש לומר: **'ראשית בכורי אדמתך',** פירוש הראשית הוא המחשבה, **'בכורי'** הוא דבור, י"ל שבא מחשבתו לגמר **'אדמתך'** של הגשמיות [שיתקדשו גם מעשי הגשמיות, וזהו –] **'תביא בית ה' אלקיך'** (ועיי"ש עיוד)

זכרון זאת

גדול כח התפלה אפי' לשנות מזלו לשפע פרנסה טובה

ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימיך והסירותי מחלה מקרבך. יש לפרש, מפני שאמרו חז"ל (מו"ק כה.): "בני חיי ומזונא לאו בזכותא תליא מילתא, אלא במזלא תליא מילתא", ואף שאמרו (שבת קנו.) ד"אין מזל לישראל", כבר פירשו דהיינו, **שעל ידי תפלה יכולים הם לעלות למעלה מן המזלות,** וכענין דכתיב אצל אברהם אבינו (בראשית טו, ה): "ויוצא אותו החוצה", ופירשו חז"ל (שם) שהגביהו למעלה מן המזלות. וכן מצינו בגמרא (עירובין מא:) **שהענויות מעבירה את האדם על דעתו וכו', ואיתא שם: "למאי נפקא מינה למבעי רחמים עליו".** וזהו שאמר הפסוק: **"ועבדתם את ה' אלקיכם"** עבודה זו תפילה (תענית ב.) רוצה לומר, שעל ידי התפלה, **"וברך את לחמך ואת מימיך"** דהיינו מזונא. ואח"כ אמר: **"והסירותי מחלה מקרבך",** והוא על דרך שאמרו (ב"ב קמו.): "כל ימי עני רעים", ומקשי: "והא איכא שבתות וימים טובים", ומשני: "שנוי וסת תחילת חולי" (פירש"י: עני שבימות החול אוכל פת חריבה ובשבת אוכל בשר, ועי"ז בא חולי מעיים), וזהו: **"והסירותי מחלה מקרבך" שתנצלו מן העניות.**

פנים יפות

תורה ותפילה

זהרורי אורה מספרים הקדושים, בפרשה יפה נדרשים

לאמץ ידים רכוחות איתנים בתורה ותפילה עמודי עולמים, הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

כשהאדם עוסק בתורה כפי כוחו, באהבה וכונה ראויה, אז גם מה שלא השיג בעוה"ז הפשט הנכון, ילמדוהו בעוה"ב

ורצע אדוניו את אזנו כו', גם ירמוז אל מה שנתבאר בספר הזוהר **כל מי שטרח בעוה"ז בעסק התורה ולא השיג לדעת סודותיה שם** (בעוה"ב) **מלמדין אותן לו**, וז"ש **'ורצע אדוניו'** וישמיעוהו סודות התורה (והיינו **'את אזנו'**) שלא הבין בחייו בעוה"ז, (**'ועבדו לעולם'** היינו לעולם הבא הנצחי).

עין הדעת טוב, להרח"ו ז"ל

רבינו ישראל בעל שם טוב זלה"ה אמר אדם שהוא קורא בתורה ורואה האור של האותיות שבתורה, אעפ"י שאין מבין הטעמים כראוי **'כיון שהוא קורא באהבה גדולה ובהתלהבות אין חשי"ת מדקדק עמו אף שאין אומרם כראוי', משל לתינוק שאביו אהבו מאד ומבקש דבר מאביו, אעפ"י שהוא מגמגם ואין אומר כראוי אביו נהנה מאד, כן כשאדם אומר דברי תורה באהבה חשי"ת אוהבו מאד ואין מדקדק אחריו אם אומרם כראוי כמארז"ל ודגלו עלי אהבה אל תקרי 'דגלו', אלא 'ולגלוגו' עלי אהבה.**

הרה"ק המגיד ממעזריטש זללה"ה – לקוטי יקרים

כי כשאדם יושב ללמוד בכוונה ראויה ממשיך המוחין מהעדן שהוא בחי' תענוג העליון מקור המוחין להגן שהוא התורה ג"ן סדרים דאורייתא וכו' בחי' ונהר יוצא מעדן וכו' ומשם יפרד והיה לארבע ראשים בחי' הדלת מוחין ונמשכין לתוך האותיות וכשאדם מסתכל בהן נמשך בשכלו ועי"ז הוא מבין בחכמה ואח"כ בא לכלל דעת וכו', **ואפי' מה שאינו יכול להבין על בוריו אף אעפי"כ הלימוד בעצמו הוא תועלת שאחר פטירתו שיזדכך חומרו אז יזכה להבין וכו'. לכך ילמוד אדם אעפ"י שאינו מבין לתועלת זה הנ"ל.**

מאור עינים חי' שבת

מותר ללמוד שלא לשמה עבור לכבוש את יצרו

כי יריבון אנשים פי' היצ"ט והיצה"ר כשיתגברו זה על זה **'והכה איש'** היצה"ט שזה בודאי נקרא איש, **'את רעהו'** היינו היצה"ר, כי אחר שיכבוש אותו לכפות אותו גם אל הקדושה נקרא 'רעהו' של היצ"ט וכו', וע"י איזה דבר יוכל לכבוש את יצרו, ואמר הכתוב **'באבן'**, פי' ע"י התורה כאשר כתבנו לעיל דאותיות התורה נקראים אבנים דע"י התורה הוא מתיש כח היצה"ר, וכו' דעיקר הלימוד צריך להיות לשמה פי' לשם ה' אחרונה היא השכינה ליחדא וכו' **אך אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו יכול ללמוד אף שלא לשמה פי' שיכול להיות כוונתו כדי לכבוש היצה"ר** וכו'.

נועם אלימלך

תפילה

כח התפילה בקרבנות להמתיק הדינים ולהפכם לרחמים

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם וגו' נ"ל דבזמן שביהמ"ק הי' קיים נתייסדו לנו הקרבנות להמתיק כל הדינין לרחמים וכו' והן עתה שאין לנו ביהמ"ק ולא מזבח כפרה ישולם פרים שפתינו ונתייסדו לנו התפלות במקום הקרבנות שע"י התפלות של שחר ומנחת הערב שהאדם מתפלל ג' תפלות בכל יום, **או בכל עת שהאדם עומד ומתפלל תפלתו בהשפיך שיחו לפני הבורא ית"ש בכוונת לבו מעומק הלב. בודאי שהיא רצוי' לפניו ית' כהקרבת הקרבן ממש וכאלו נפשו הקריב לה' ונמתקין כל הדינין לרחמים וחסדים גדולים ע"י התפלות הקדושות שאנו מתפללין.**

וזה שאה"כ **'ואלה המשפטים'** כשיהי' לפעמים איזה בחי' משפטים ודינים ר"ל אזי **'אש"ר'** רמז לתפלה מלשון אישור ושבח דהיינו ע"י התפלה שישראל מתפללין בכוונה בזה **'תשים לפניהם'** תעלה לכל הדינים ותשים אותם לפניהם דהיינו שתביאם לפנימיות הרחמים שימתקו לרחמים וחסדים גדולים אמן. [בפשטות כונתו ז"ל **שתשיב את המשפטים 'לפניה"ם' היינו לשורש הדינים שהוא ג"כ , ע"י 'אשר' שהוא התפילה**, לפי הידוע דשורש הדינים עצמן הם מקור הרחמים, ולכן המתקת הדינים הוא בהבאתם לשרשם, וזה נעשה ע"י תפילה (עי' פרי עץ חיים, שופר א', וסליחות פרק ה', ועי' קהלת יעקב ע' 'עק'), והיינו 'לפניהם' במה שלפני הדינים, היינו שורשם לשם יובאו ע"י התפילה].

באר משה

תפילה צריך להיות בהכנעה, אף הסגולה והדרך שתתקבל הוא כאשר מתפלל בעד הכלל

ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימיך וגו'. בהקדים פי' הפסוק **'ויאמור את רכבו ואת עמו לקח עמו'** וגו', כי העומד בתפלה צריך להיות בהכנעה וכמאמר חז"ל **'אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש'** ופירש"י **'הכנעה'**; **וצריך לעמוד על מעמדו ולא יפנה לכאן ולכאן רק כעבד לפני רבו ואז יפיק רצון מה'** עבור עמו ישראל, וזהו פי' הפסוק **'ויאמור את רכבו'** הוא הגוף, שבעת התפלה הוא אסור כעבד לפני המלך, אבל מזהיר הכתוב **'ואת עמו לקח עמו'** הייני שיהיה כל מגמותיו עבור בנ"י להמשיך עליהם רחמים ושלו' וכו'.

ובזה נפרש הפ' **'ועבדתם את ה' אלקיכם'** וגו' ולא נאמר לשון יחיד **'ועבדת'** פי' שמתפלל על עצמו אבל אמר לשון רבים, ואז מבטיחה לו התורה שהבוי"ת יברך **'את לחמך'** וגו' היינו **על הצטרכותו ומחסורו הפרטי אני אשגיח בזכות תפילתו עבור בנ"י להמשיך עליהם רחמים ושלום.**

אור לשמים

כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע. ובמדרש בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע נעקר יצר הרע מלבם, ויי"ל דהנה מצד הסברא אינו מצווה ועושה עדיף, והא דמצווה ועושה עדיף הוא משום דמגרי ביה יצר הרע וכמו שכתבו התוס', והנה כאן אמרו ישראל נעשה ונשמע משמע נעשה קודם שנשמע, וקשה למה לא אמרו נשמע ונעשה דמצווה ועושה עדיף. לזה אמר המדרש בשעה שאמרו נעשה ונשמע נעקר יצר הרע מלבם, אם כן אינו מצווה ועושה עדיף, ושפיר הקדימו עשיה לשמיעה.

(ישמח משה)

☆

לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימיך אמלא. יתבאר עפ"י שפי' הכתוב לא יהיה בך עקר, עפ"י דברי הנועם אלימלך לפרש אלה תולדות נח נח, כי אמרו ז"ל כל המלמד את בן חבירו כאילו ילדו וכ"כ המלמד את עצמו תורה ועושה מעשים טובים כאילו הוליד את עצמו, וז"ש אלה תולדות נח נח עצמו, כי איש צדיק תמים היה, ע"כ הוליד את עצמו ע"כ, וז"ש לא יהיה בך בעצמך, עקר ועקרה כ"א תוליד א"ע במצוות ומע"ט, וז"ש לא היה משכלה ועקרה בארצך, אפי' בעת שאתה עוסק בענינים ארציים וגשמיים כמו אכליה ושתיה ומו"מ, שגם בזה צריך לעבוד את הבורא יתי כדכתיב בכל דרכיך דעהו וכל מעשיך יהיו לשם שמים, ואז את מספר ימיך אמלא, כי כולן שוין לטובה ולא נחסר ולא נפקד ממנו אפי' שעת אכילה ושתיה ומו"מ כי מחשבתו דבוקה תמיד בהי.

(ויטב לב)

☆

על כל דבר פשע וגו' אשר יאמר כי הוא זה עד האלקים יבא. יובן כי הנה אמרז"ל בכל יום ב"ק יוצאת שובו בנים שובבים חוץ מאחר, ופי' המפרשים עפ"י דברי הגמ' אשרי איש, אשרי שעושה תשובה כשהוא איש שחטא בעודו בכחו והתאוה גוברת, והיא גובר וכובש את יצרו וזה דבר חשוב, משא"כ כשישב בימי זקנתו שכבר תש כחו ופסקו תאותיו הרי הוא כאיש אחר ולא זה שחטא, וז"ש שובו בנים שובבים חוץ מאחר, היינו שחטא

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

דברות קדשו של מרן הגה"ק בעל קדושת יו"ט זי"ע
בליל שב"ק פרשת משפטים תרס"ד לפ"ק

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם וגו', סיפר לנו הגאון הגדול רבי מענדל זילבער אב"ד פריימאן, שבשנת תשכ"ח ליל שישי פרשת משפטים נכנס אל הקודש פנימה אל רבינו הגה"ק זצוקללה"ה, ביחד עם אביו אב"ד פריימאן זצ"ל, ובתוך הדברים של שיחות ת"ח, התחיל רבינו לספר מגדולת אביו הגה"ק בעל קדושת יו"ט זצ"ל, אשר היארצייט שלו חל באיזה ימים הבאים, והאב"ד פריימאן זצ"ל שאל את רבינו זצ"ל כמה הי' שנותיו של אותה צדיק בעל הקדושת יו"ט זצ"ל בעת פטירתו, ורבינו השיב לו, כמנין ס"ח. ואח"כ שאל את רבינו "מתי אמר הקדושת יו"ט את התורה הידוע על הפסוק עה"פ ואלה המשפטים, ותרגומו 'ואילין דיניא די תסדר קדמיהון', (שאמר ע"ז הקדושת יו"ט בתוד"ק 'ואילין דיניא די תסד"ר' הינו הדינים של שנת תרס"ד, יהיו קדמיהון, שבשנה זו נתעלה לגנזי מרומים)

מיד הי' נראה כי רבינו איז געווארן גאר ערנסט און פארטראכט, ונענה לו שטאטלעך **"פרייטאג צו נאכטס פרשת משפטים, פרייטאג צו נאכטס פרשת משפטים"...** ואח"כ אמר רבינו ז"ל כי באותה שבת הי' שבת שבע ברכות, ובשעה שסיימנו את השבע ברכות, ואז לא הי' אלא הקדושת יו"ט ובניו הקדושים באותה חדר, ואז אמר התורה ההיא, זייענדיג גאר אפעשוואכט און מוטל על ערש דוי.

ואז סיפר לו רבינו, מה שאמר לו (לרבינו) הקדושת יו"ט לפני שהלך להחופה שלו, וכך אמר לו "יהודי אחד בא להדברי חיים זי"ע ושאלה בפיו, מה יעשה לפרנס את עצמו ובני ביתו, אם יהיה מלמד תינוקת של ב"ר, או הי' סופר, או יבטח בשם ה' ולא יעשה כלום, והשי"ת בוודאי יעזור לו באיזה אופן שיהי', וע"ז ענה לו הגה"ק בעל ה'דברי חיים זצ"ל **"דו גאלגאן, אז מען איז א מלמד אדער א סופר דארף מען זיך שוין נישט פארלאזן אויפן אייבערשטן?!"** ואמר לו אביו הגה"ק בעל קדושת יו"ט, כי הגמרא אומר בתחילת מסכת סוכה כי כתוב (ישעי' ד') 'סוכה תהי' לצל יומם מחורב' והקשה בגמרא אמאי כתבו 'וסוכה' היל"ל 'וחופה', ואמאי כתיב כאן סוכה?, אלא מ' סוכה היא צלא דמהימנותא, **כי האדם יוצא מן הבית, אין לו על מי לסמוך אלא על הקב"ה, וכן הוא בחופה, כי יוצאים מן העולם הזה,** וסמכינן אלא על הקב"ה בלבד, וסיים הקדושת יו"ט : דו גייסט איצט אונטער די חופה, זאלסט וויסן דו קענסט זיך נישט פארלאזן אויף מיר (ואמר רביה"ק 'דער מאטע איז שוין זייער נישט געזונט געווען) קענסט זיך נישט פארלאזן אויף דיין שוועי, **"נאר אויפן אייבערשטן זאלסטו זיך פארלאזן".** עד כאן סיפר לו רבינו זצ"ל באותה שיחה.

מבצר תורה ויראה (ח"ב עמ' רי"א)

בילדותו ושב בזקנותו כשהוא אי אחר ע"כ, וז"ש על כל דבר פשע, וצריך להתודות על חטאיו, בעת אשר יאמר עליו כי הוא זה שחטא, ולא איש אחר.

(קדושת יו"ט)

☆

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. יבואר לפמ"ש בדברי"י כי כאו"א הישראל קיבל מסיני חלק בתורה כפי שורש נשמתו, ומה שראוי שיתגלה ע"י חכם זה א"א שיתחדש ע"י אחר, וע"כ אמרו חכמים חכם שמת אין לו תמורה, דאפי' יש בעולם חכמים גדולים ממנו, מ"מ כיון שאין עבודת האדם דומה לחבירו וחכל תלוי בשורש נשמתו, א"א שישתלם חלק התורה השייך אליו ע"י זולתו, והנה כתב הרמב"ן שבתואר פניו וצורת פרצופו של אדם ניכר מהותו ובחינת נפשו ע"כ, ולפי"ז יתפרש הכתוב ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, כי אמרו חז"ל כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני, ובכן י"ל שנצטוה משה רבינו בזה ללמוד עם בני ישראל חלק התורה ששייך לכל אחד כפי שורש נשתו, והו הכוונה אשר תשם לפניה"ם, היינו כפי מה שנחקק בפניהם ופרצופיהן.

(ברך משה)

☆

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. וברשי"י כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם, וי"ל בהקדם מ"ש בדברי"י בביאור דרשת חז"ל ע"כ והודעת להם זה בית חייהם, ופירשי"י ת"ת, ובמק"א פירשי"י על דרש זה בית חייהם ללמד להם אומנות להתפרנס בו, דהנה בני אדם חושבים שמי שיש לו אומנות טוב ופרנסה בהרחבה, ע"י"ז יוכל להחזיק ת"ת ביד רחבה כברכת חי אשר נתן לו, הנה גם זה אמת שמי שחננו חי בעושר ישיג ידו להחזקת התורה, אמנם גם להיפוך המשתדל בהחזקת התורה יותר מיכלתו, השי"ת משלם שכרו בעוה"ז ויזכה לאומנות טוב ופרנסה בהרחבה, שיוכל לעשות המצוה בשלימות, נמצא דשני הפירושים שברשי"י כחדא נינהו, כי האחד מביא לידי חבירו, וע"י האומנות להתפרנס בו יגיע לת"ת, וע"י התורה יזכה לפרנסה ע"כ, וזש"ה ואלה נהמשפטים אשר תשי"ם לפניהם, היינו שישומו ויחזיקו בהתורה, ולזה פי' רשי"י כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם, דכאשר מצויה הפרנסה בבית אדם אז יוכל להחזיק התורה, אבל באמת הפי' הוא גם להיפך, שבאם הוא מחזיק תורה ולומדיה, אז יהיה ביתו כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם, ויעזרהו השי"ת בשפע פרנסה בהרחבה גדולה.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

הש"י נתן טבע קמצנות לעשירים, כדי שיהיה להם נסיון וירבה שכרם

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה לא תשימון עליו נשך. שמעתי שאבי זקיני הרבני הצדיק מו"ה משה ליב ג'ינצלער מאוהעלי ז"ל הי' דרכו תמיד ללכת לאסוף עבור עניים ואלמנות ות"ח, ונכנס אל גביר אחד וביקש ממנו ולא נתן לו, והי' כואב לבו מאד על הקמצן שהעיז כ"כ שלא ליתן אפילו פרוטה אחת, וזקיני ז"ל הי' אדם מפורסם חשוב ומכובד מאד בעירו, **והלך זקיני לספר הדבר לפני רבו הגה"ק בעל ישמח משה ז"ל, ואמר הישמח משה: כי תמיה בעיני למה האיש הזה קמצן כ"כ, כי אחז"ל 'וסמניך עשירים מקמצין', ולמה באמת העשיר הוא קמצן, אך הוא מחסדי הש"ת, כדי שהצדקה שנותן להעני יהי' חשוב כלפי שמי', דהא באמת יש לו כסף הרבה מאד, ואין הכסף נחשב בעינו מאומה, וע"כ נותן לו הקב"ה לב קשה וכבד שיהיה קמצן, ואם אעפ"כ יתן אז הצדקה יש לו חשיבות,** וכ"ז אם הוא נותן, אבל אם אינו נותן כלום, למה הוא קמצן עכ"ד הישמח משה זללה"ה וש"י.

ולפי זה יש לאדם עשיר שהוא קמצן להתבונן וללמוד מעצמו איך שהוא צריך לעשות גמילת חסדים וצדקה, דאל"כ למה הוא עני בעיני עצמו שמחזיק את עצמו תמיד לעני, כאלו אין לו מאומה, הלא הוא עשיר ויש לו באמת רכוש גדול, אלא ודאי דהטביע הקב"ה בו טבע ומדה זו, כדי שיתגבר ע"ז ויתן צדקה שיהיה חשוב לפני הקב"ה, ובזה נראה לפרש מש"כ בפ' משפטים **"אם כסף תלוה את עמי את העני עמך"** דהאי **"אם"** הוא ציווי, כמ"ש רש"י והיינו שילוה ויעשה טוב וחסד, דיש לך ראיה שצריך אתה לעשות צדקה וגמילת חסדים, דהרי **"את העני עמך"**, ר"ל שאתה מחזיק עצמך לעני, והוא למען שתהי' צדקה שלך חשוב, והבן.

אגרת הטיול (תשי"ז, עמ' ב' טו"א)

דייקא כאשר כל אחד הסיר נגיעותיו מלבו, והתבונן בדעתו לבקש האמת לאמתו, אז יש חשיבות להמנין

לא תהיה אחרי רבים לרעות ולא תענה על ריב לנטות אחרי רבים להטות. מעשה במרן הרה"ק בעל ייטב לב זללה"ה, שהיה יושב באסיפת רבנים, והיה א' הרבנים משמיע דעתו, וכולם ענו ואמרו אחריו: "גם אני, גם אני!. מיד עמד הרה"ק בעל "ייטב לב" על רגליו, ואמר: כתיב **"עדת חנף גלמוד"** (איוב טו לד) ופי' המילות הוא שחבורת חנפים אינם חשובים אלא כיחיד, וביאור הענין אמאי הוא כך הוא דהנה התורה אמרה (שמות כג, ב) "אחרי רבים להטות", אבל זה נאמר דווקא כשיושבין אנשי מעלה יחדיו וכל אחד שוקל את הענין בדעתו, ומביע ואומר דעתו, אז יש להם סייעתא דשמיא שלא יצא חלילה משפט מעוות, כי כל אחד מבקש אחרי האמת, וממילא מסדר הקב"ה שיצא האמת. ברם, כאשר כל אחד אומר אחר אנשי חברתו המחניפים אחד לחבירו "גם אני, גם אני" **הרי אין בזה אלא שכולם כאחד לא שקלו בדעתם כלל את הענין לבקש האמת, ואין זה אלא חנופה שרוצה לשאת חן בעיני חבריו, ועל כך אמר הנביא "עדת חנף גלמוד", רק דעה אחת היא, ולא יותר, ופשוט שאין כאן שום חשיבות למנין האומרים כן שכולם כאחד חשובים. ולכן 'עדת חנפים - גלמוד'.**

(שמעתי מפי הרה"ח ר' ברוך פלדברנד מעיר לעמין, ת"ח וחסיד גדול, נלב"ע בירושלים ח' תשרי תש"א).

בישישים חכמה (דף רמ"ד)

ליקוטי אמרים מפרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאור

שבת משפטים מסוגלת לתשובה ולתיקון החטא הידוע, כי מרומזים בפרשה עניני הגלות והגאולה כלשון"ק ובמדרש בפרשה זו, והוא משבוע שחרון של ימי הסובני"ס בשנה פשוטה, כי הוא גמר מתן תורה, שכמוב בה שקבלו ישראל עליהם נעשה ונשמע, וכל המשפטים כתובים בה.

(דברי יואל)

אחר פרשת מתן תורה הוא פרשת משפטים, שמרמזים בה עניני ממונות ודיני תורן משפט, שבל רבותינו סידרו לנו את כל חלקי שולחן ערוך, שחלק תורן המשפט הוא הרביעי והאחרון. ונראה הטעם בזה, דגבי דיני ממונות מצינו (תורן משפט יב): מלוה לפשר בין הבעלי דינים; ולילו היו מסדרים את חלק תורן משפט דמשונה, היה מקום לחשוש שיטעה האדם שגם בשאר חלקי השולחן ערוך הבאים אחריו יש מקום לפשר, על כן סדרו את חלק תורן משפט באחרונה, להורות שבאחלקים הראשונים אין שום מקום לפשרה.

(ר' יוסף פרענקל ע"ה)

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. ידוע תורה להתדיין בערכאות העכו"ס, ובאמת המתבונן בדבר רואה בעליל שאלו הטוהגים כשורה וממדיינים לפני בית דין מרויחים מזה שני הצדדים, ולעומת זה המתדיינים בערכאות יוצא מזה הפסד לשניהם, דהנה מי שיוצא זכאי בערכאות, אף שזכה בממון, אבל יצא שכרו בהפסידו בעונג שמים, כי מה יענה ליום הדין על שנתן יקר וכבוד לגוילים, ולעומת זה היוצא חייב הרי נתחייב בכפליים, הן בהפסד ממון, והן בעונג שמים שהלך לערכאות, ואלו שמתדיינים לפני בית דין של ישראל, הרי היוצא זכאי ומרויח ממון, מרויח גם כן שכר מצוה של כבוד שמים על שהלך אמר בית דין יפה, וגם מי שיצא חייב בדיני נפשות, אבל על כל פנים הרויח זכות רב ועשוי שזה שנתן כבוד להתורה, שזהו ריוח גדול המכסה על כל ההפסדים שנגרם לו על ידי פסק הדין תורה.

(אבות טז)

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. במשפטים נכלל גם הפגם בשות ברית קודש (פ"ך על התורה). והנה **בזוה"ק** (ויקי ריט:) מיתא: שלחטא הידוע אין מועיל תשובה, ובמקום אחר (ויקהל ריח:) כתב: כי מועילה תשובה; ונראה אחין לבריו קותרים, כי מה שכתוב אחין מועיל תשובה, היינו תשובה מיראה, והתשובה המועילה היינו תשובה מאהבה, **וק"ו היאמת משה** (תשיעו קמו:) כתב: תשובת רבים אף שהיא מיראה מחשבת כתשובה מאהבה, כי גדול כח הרבים, ומועילה תשובתם להפוך זדונות לזכיות; וזהו **ואלה המשפטים** הרומז על פגם הברית, **אשר תשים**, שלוה ה' למשה שיעורר בלבם הראוי תשובה, ויתחרטו בחרטה גמורה על מעשיהם, עד שיגיעו למדריגת בעלי תשובה, כלשכתב **הרמב"ם** (תשובה ג): מדרכי התשובה שיהא האדם וכו', ומשנה שמו, כלומר אני אחר, ואיני הוא שהיה אתמול שעשה אותן המעשים; ואין לך שימה גדולה מזו, שעשתם בעלי תשובה ונהפכו לאנשים אחרים. ורמז לנו בתורה **לפניהם** לשון רבים, כי שימה זו מועילה ביותר בעת שיעשו ברבים, כי תשובת הרבים אין לשער ולהעריך, שכל מה שיוכל היחיד לתקן בעידן עידנים וזמן זמנים טובא, יוכלו הרבים לתקן ברגע אחד, ומקובלת התשובה לה' כתשובה מאהבה.

(דברי יואל)

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. במשפטים נכלל גם הפגם בשות ברית קודש (פ"ך על התורה). והנה **בזוה"ק** (בראשית לה.): כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה, כאילו גוזל לה' וכנסת ישראל; **המהרש"א** כתב: כי הברכות מורידים שפע ברכה על הפירות, וכשאינו מברך על דבר שנהנה ממנו הוא משחית שפע הקדושה; נמצא כי הממעט שפע הברכה מן העולם על ידי חטאיו נקרע גזלן. והנה יהודע כי על ידי פגם

הברית מתמעט שפע הברכה מן העולם, נמצא כי זהו בכלל גזל. ובמתת זה לא הוי גזל בידים, כי אם גרמע בנזיקין, שעל ידי הפגם גורמים להפסקת השפע מן העולם, והלא קיימא לן (בבא קמא עה:): גרמא בנזיקין פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים; אבל אמרו (דברים רבה ה): כשם דין למטה אין דין למעלה, ואם לא נעשה הדין למטה נעשה הדין למעלה; ומעתה אם היו מקבלים לשמור את הדין, לא היו נענשים על גרמא בנזקין, כי כשם דין למטה אין דין למעלה, רק על ידי שלא מקבלים את הדינים, נענשים גם על גרמא בנזקין החייב בדיני שמים. וזהו **ואלה משפטים אשר תשים לפניהם**, הכוונה על פגם הברית שנקרע גזלן על ידו, אמנם הוא רק גרמא בנזיקין ובדיני אדם אינו חייב, והתקנה לכך שלא יענש בידי שמים, שיקיימו ישראל את הדינים **אשר תשים לפניהם**, וכשם דין למטה אין דין למעלה.

(דברי יואל)

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. אשר תלמדם מצוה ליה (סנהדרין ז:). **הרבי ר' זושא מהניפעלי** אמר (בני יששכר תשרי ג ב): כשהמקטריגים מקטרגים על ישראל, למה יושיעם ה' כיון שאין להם זכות, אז אומר ה' כשם שישראל מקיימים מצות שהם חוקים גלוי טעם, כך יושיעם אף כנגד מדה מבלי טעם; וזהו מה שכתוב ה' למשה **שלה המשפטים** יערוך לפני בני ישראל בבחינת **משים**, שיגרמו בקיימם את המשפטים שלה המשפטים יהיו נוהגים גם למעלה, שגם שמה ידונו על פי המשפטים האלה, כי ה' מתנהג עם ישראל כמעשיהם, ואם הם נזהרים בדיני התורה ובמשפטיה, גם הוא מתנהג ככה עמהם. ולכן כתיב **אשר תשים** ולא אשר תלמדם, כי נגטוה משה לפעול אצל בני ישראל שיעשו ויקיימו בפועל את כל המשפטים האלה, כדי שזה לעומת זה ידונם על פיהם בשמים ממעל.

(מזבוחי תורה רס"ץ)

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני (רס"י). לפעמים מצינו שאף מי שהולך לדון בדין תורה כדין, מכל מקום הולך מקודם גם אצל ערכאות העכו"ם, לא כדי לדון לפניהם, רק לדעת כיצד הפסק אצלם בנידון שלו. ועל זה בא לרמז ולהוסיף **ואלה**, דגם **לפניהם** קודם שהולך לדון בדיני ישראל, לא ילך לשמוע דעת העכו"ם, דאף זה בכלל מחלל את ה', ואין לערב מוץ בקודקד, רק ילך לשמוע את דבר ה' בלבד.

(ר' משה גפן מ"ו משב"ק)

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני (רס"י). כל זמן שמשה היה חי, רצו בעיניהם לילך שהיה לומד עם ישראל פה אל פה, אבל אחר הסתלקותו לא רצו עוד גמו עיניהם את משה בעלמו, אבל עדיין ההשפעה קיימת, אף כי לא היו הדיבורים בעלמם. וזהו **ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם**, שאף בדורות אחריו שהוא לא ילמד את התורה לבני ישראל, אבל 'השימה' והשפעתו עדיין יהיה לפניהם בכל דור ודור. וזהו גם **ואלה** בו' המוסיף, להגיד לאפשר לומר דמה שנלמד אחר משה הינו מסיני, אמנם אמרו (ויקרא רבה כב): כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש כבר נאמר למשה בסיני, רק על ידי זה המחדש בא מהשלם אל הגילוי; וזהו **ואלה המשפטים**, ובא להוסיף **מה הראשונים** שנלמדו על ידי משה בעלמו **מסיני, אף אלו** שנתחדשו על ידי חכמי הדור גם כן **מסיני.**

(טיב לבב)

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. על ידי שקיבל משה את הערב רב, נעשה קלקול לישראל בכל הדורות, שכל דור יש בו מנשמת הערב רב, ועל כן אחת לחמשים שנה בא משה בסוד העיבור בחצי מצרי דורו, כדי ללמוד עם הערב רב שבתוכו הדור (ליקוטי תורה האר"י ופתחון). וזהו **ואלה המשפטים אשר 'תשים' לפניהם** בלשון עתיד, ולא כתיב 'שים' לפניהם בלשון הוה, שבכל דור ודור יחזור ויבוא משה לשים לפני ישראל את המשפטים האלה, וללמדם את הדרך ילכו בה, היינו לפרוש מהערב רב. וזהו גם מה דכתיב **ואלה המשפטים** בתוספת ו', והוא על דרך (רש"י פרשתנו כו): ויתן לך האלהים, ויתן ויחזור ויתן; שמשה ומחזור ומשים לפניהם את המשפטים האלה בכל דור ודור.

(דברי יואל)

סיפורי צדיקים, בגיאוי הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

רק שבתו יתן ורפא ירפא

פעם אחת נחלה הרה"ק ר' יצחק מסקווירא זצוק"ל, ורצו ליתן לו עליה בשבת פרשת בשלח, כי בפרשה זו כתיב "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאיך", ולא הסכים הרה"ק הנ"ל באמרו "ס'איז זייער א שטארקע רעצעפט", ובשב"ק פר' יתרו ג"כ רצו ליתן לו עליה, כי איתא במדרש דבמתן תורה נתרפאו כל החולים אמר ג"כ שהוא קשה מדי, ובפר' משפטים אמר כתיב רק שבת"ו יתן שרק נקיים את השב"ת, ורפא ירפא זו הוא רפואה קלה וטובה, כמאמרם ז"ל שקולה שבת כנגד כל המצוות.

אל תשת ידך עם רשע

כותב הרה"ק מקאמארנא ב"היכל הברכה" (פר' קדושים) שמעתי מאדוני חמי הרב אלוקי הקדוש מוהר"ר אברהם מרדכי מפינטשיק, שסיפר לי מגדולת מרן אלוקי הבעל שם טוב ובתוך הדברים סיפר שפעם אחת עמדו התלמידים בראש השנה והתפללו ואחד מן התלמידים נפל ממנו בתוך התפלה הכלי עם הטאבאק לארץ, והגביה אותו וחבירו ראה זה והתרעם עליו על שהספיק בתפלתו להגביה הטאבאק ולשאוף, כמנהג, ומרן אלוקי הבעש"ט ראה ברוח קדשו, שהתרעומת של צדיק זה, גרם לחבירו שפסקו עליו שימות באותה שנה, רח"ל, ועלה הבעש"ט בעליית נשמתו למעלה וטען הרבה טענות על זה, ולא הועיל, עד שבליל הושענא רבא עלה עוד וטען וצעק, ופעל בתפלתו שאם זה המקטרג מעצמו ימצא לו זכות יפטר זה, וננסנס מרן לבית מדרשו ומצא התלמיד שהתרעם שהוא עוסק במשנה תורה, ונטל הבעש"ט המוחין ממנו, ולא היה יכול לומר בדביקות כראוי באמירת התיקון, ומפני זה הלך אנה ואנה לחשוב ברוממות קל ויחודו ובאיזה ענינים ונפל בזה במחשבתו, מפני מה נתגלה בדור אחרון עקב הזה, ענין עשב טאבאק לשאוף ולעשן, ואמר במחשבתו כי יש כמה נשמות יקרות בדור האחרון שאי אפשר להם שיתלבשו ויתגשמו, אלא עיקר תיקונם בריח כטעם אשה ריח ניחוח לה', ומזה בא לו חרטה שלא היה לו להתרעם על חבירו ששאף הטאבאק בתוך התפילה, כי מי יודע איזה נשמה ודבר יקר העלה הצדיק הזה בייחודו, וביום הושענא רבה היה דרך מרן אלוקי הבעש"ט, להשיב לכל שואלו מה שנגזר למעלה ולמטה, ומה שיתהוה בכל העולם, כי צפה ברוח קדשו מסוף העולם ועד סופו, והיה בדיחא דעתו מאד ביום הנ"ל, וכל אחד היה מכין לעצמו איזה שאלה, הן בדרוש הן בגמרא ופוסקים, או בשאר ענינים, ולכולם היה דרכו להשיב ביום זה, ואותו תלמיד הכין לשאול שאלה הנ"ל [למה נתגלה טאבאק בדורתינו] וכששאל להבעש"ט א"ל הרה"ק אמור אתה! ואמר טעמו של דבר, ואמר מרן אמור יתר הדברים שהיה במחשבתך אז, ונזכר וסיפר לו האיך שמצא בהן זכות על חבירו, ואז נתבטל הקטרוג והגזר מעל חבירו, וכיון שנתבטל סיפר לו מרן כל הענין שגרם על חבירו, והזהיר לו שתמיד ידין לכף זכות להירא שמים, ולא יעורר עליו דינא ודיינא, ויהיה טוב לו, בזה המעשה פירש הרה"ק ר' משה מפשעווארסק זי"ע אה"פ אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס, דהנה כשהיצה"ר הוא השטן, עולה לקטרג אמרה על פי שנים עדים יקום דבר, מה עושה השטן, ממתין ומצפה הוא עד שידבר אחד לשון הרע על איש זה, ואז הוא מצטרף אל האיש הזה להעיד על הראשון ולקטרג עליו ח"ו, וזהו שהזהיר הכתוב אל תשת ידך עם רשע אל תתן ידך להצטרף אל השטן להיות עד חמס, על ישראל אחר.

לשון חכמים

לשון חכמים צדק וישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

מדבר שקר תרחק. איתא בתקוני זוהר (תכ"ה) **'שקר אין לו רגלים'. נראה על דרך הלציי, כי יצר הרע נקרא שקר**, שמיפה השקר, ויצר טוב הוא אמת. והנה, על דרך משל מי שיש לו רגלים להלוך, ובא לבית איש, וגוער בו האיש, צא מכאן, תיכף הוא יוצא והולך. **אבל החזיר והקיטע שאין לו רגלים, לא יצא אף אם ידחפנו באמת הבנין, רק אם יתגבר עליו להשליכו בכל כחו** (וזה שנאמר בו 'תרחק'), ויש להרחיב המשל, והנמשל מובן מאליו.

אבקת רוכל - ישמח משה

ששת ימים כו' וביום השביעי תשבות כו', ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו. יתכן **על דרך הצחות** על פי מה דאמרו רז"ל בשבת (קיח:) כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלים לו. וזה שאמר **'ששת ימים תעשה מעשיך, וביום השביעי תשבות'** כו', והגם אמנם סגולת השבת רבה היא לכפר עונות ולהתם זדונים אפי' עע"ז ר"ל, ובכל זאת אל יסמוך אדם על זה ח"ו בששת ימי המעשה כאשר עסוק וטרוד בעניני העולם להקל משהו במצוות התורה ח"ו, רק **'בכל אשר אמרתי אליכם תשמרו'** גם כל ימות החול, **'ושם אלהים אחרים לא תזכירו'** מלכתחילה, רק להיות נזהר ביראתו ית' כל ימיו.

משך חכמה

בעזהשי"ת

תלמידי וחסידי סאטמאר:

שהחיינו!

בחדוותא עילאה וברגשי התרוממות לובשים חג
לכבוד התורה בעת קרן אור פני משה בהופעת
הספר החדש והמפואר שרבים מצפים לאורו

ברך משה

על סוגיות הש"ס

מאת איתן אדונינו
כ"ק מרן רביה"ק בעל
ברך משה מסאטמאר
זצוקללה"ה

שיוצא לאור בעריכה נפלאה לאחר שנים רבות עמל ויגיעה על ידי גדולי תלמידי חכמים לברר מקחו של האי גאון עוזינו להשקות את הצמאים למעיין תורתו

תוכו רצוף חידושים מבריקים וביאורים מתוקים ופלפולים עמוקים בסוגיות הש"ס בסברא ישרה בטיב טעם ודעת.

וגם לרבות כמה תשובות בדבר ה' זו הלכה אשר השיב משה לרבנים השואלים כדת מה לעשות.

מילי דאגדתא
בראש הספר מופיע
פתיחה נפלאה כחמשים מאמרים לסיום הש"ס וסיום משניות,
אשר דרש דרש משה בימי ההילולא של אבותיו הקדושים, דרושים נחמדים אשר עדיין לא ראו אור הדפוס מעולם.

ועד להוצאת
ספרי ברך משה
על התורה, על המועדים, ועל סוגיות הש"ס
Tel: 347.385.9580
Fax: 718.384.2557

זאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל

וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה מעם מזבחי תקחנו למות. ונל"פ עפי"מ דאיתא במדרש בפרשתן מה כתיב למעלה מן הענין ולא תעלה במעלות על מזבחי וכתיב ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם וכי מה ענין זה אצל זה אלא אמר ר' אבינא כשם שהזהיר הקב"ה את הכהנים שלא יהיו פוסעים פסיעות גסות על גבי המזבח אלא יהיו מהלכים עקב בצד גודל, כך הזהיר הקב"ה את הדיינים שלא יפסיעו פסיעות גסות בדין, ופי' ביפ"ת שלא ימהרו לחתוך את הדין בלתי דקדוק רק אלא יהיו מתונים בדין עכ"ל וז"ש וכי יזוד איש וכו' דאע"פ שתדעו שעשה בזדון ובערמה, מ"מ אל תמהרי לדונו למיתה אלא מע"ם מזבחי כלומר ממה שעם מזבחי דהיינו שצויתי לעשות כבש למזבחי ולא יעלו במעלות לעשות פסיעות גסות מזה תלמדו שלא לעשות ג"כ פסיעות גסות בדינו אלא אחרי שתדקדקו היטב בדינו אז תקחנו למות.

(אפריון)

☆

ועבדתם את ה' אלוקיכם וכו' והסירותי מחלה מקרבך לא תהי' משכלה ועקרה את מספר ימיך אלמלא. ונל"פ עפי"מ דאיתא בגמ' בשעה שקיבל ר"א עליו יסורים לא הי' אשה מפלת נפלים ולא שכיב איניש בלא זמניה ולפי"ז קשה כיון דהפסוק מבטיח שלא תיהי' משכלה דהיינו מפלת נפלים וגם את מספר ימיך אמלא דהיינו שלא בלא זמניה הרי א"א להסיר ב' דברים אלו כי אם ע"י יסורים של הצדיק כמבואר בגמ' הנ"ל ואיך קאמר הפסוק והסירותי מחלה מקרבך אך זה אינו דכל הטעם שהי' לר"א יסורים מחמת עוונות הדור וזשה"כ ועבדתם את ה"א ויהיו כל העולם צדיקים אז והסירותי מחלה מקרבך שלא יצטרכו הצדיקים לקבל עליהם יסורים ואעפ"כ לא תהי' משכלה וכו' ואת מספר ימיך אמלא אפי' בלא יסורים.

(עיר דוד)

☆

מכה איש ומת מות יומת. ונראה דאיתא (סנהדרין ע"ח.) טריפה שהרג שלא בפני בי"ד ובאו עדים והעידו עליו שהרג פטור משום שזה עדות שאי אתה יכול להזימה כי אין אתה יכול לקיים בעדים כאשר זמם משום שהם רצו להרוג טריפה שהוא גברא קטילא (אדם מת) זה דווקא בדיני אדם אבל בדיני שמים כן חייב ויש לו עונש וזה שאמר הכתוב "מכה איש ומת" היינו המכה היה מת היינו טריפה הגם שהוא פטור בבי"ד בדיני אדם אבל אל תחשוב שינצל מעונש אלא "מות יומת" הוא יקבל עונש לעולם הבא.

(משכנות יעקב)

☆

דורש טוב

ורצע אדוניו את אזנו וגו'. ברש"י 'הימנית', או אינו אלא של שמאל, תלמוד לומר אוזן אוזן לגזירה שוה, נאמר כאן ורצע אדוניו את אזנו ונאמר במצורע תנוך אוזן הימנית, מה להלן הימנית אף כאן הימנית. **וקשה מה ההו"א שתהיה הרציעה בשמאל,** הרי כל המצוות הדין נותן שיהיו בימין כמו שמוצאים בכמה דברים. ואדרבה תפלין שבשמאל נצרך לימוד מיוחד יד כהה.

וי"ל דהנה איתא בספרי פר' וזאת הברכה על הפסוק 'מימינו אש דת למו', כשהיה הדיבור יוצא מפי הגבורה היה **יוצא דרך ימינו של הקב"ה כביכול לשמאלם של ישראל** וכו' עיי"ש. והנה אי' במכילתא כאן והובא ברש"י, מה ראה אוזן להרצע משאר איברים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי **"אוזן זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב תרצע".** לפי"ז משמע שהרציעה היא על שלא שמר מה ששמע. **והרי השמיעה היתה באוזן שמאל א"כ שפיר הו"א לרצוע אוזן שמאל, ולכך בא הגזירה שוה להודיענו דמה להלן ימנית אף כאן ימנית.**

הנוכת התורה

עוד צ"ב ברש"י הנ"ל, דהנה בהמשך דבריו הביא רש"י ז"ל מאמר רבי יוחנן בן זכאי, ומה ראתה אזן להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר ריב"ז אזן ששמעה על הר סיני לא תגנב והלך וגנב תרצע, **ומקשין העולם למה המתין רשיז"ל לשאול 'מה ראתה אזן להרצע' רק אחר שבירר שרוצעין באוזן ימנית.**

ונראה ליישב דהנה ידוע דרמ"ח מצות עשה הם כנגד רמ"ח אברים שבאדם, וכל אבר ואבר הוא כנגד מצוה אחת. **ולפי"ז** היה נראה בפשטות לומר דהרצעת העבד הוא כנגד האזן, וממילא לא שייך להקשות מה ראה אזן להרצע, **אבל אחרי** דכתב רש"י שההרצעה מתקיימת באזן הימנית מגז"ש דמצורע, שמעינן מיניה דמצות המצורע הוא כבר נגד האזן הימנית, **ובכן עולה הקושיא 'ומה ראתה אזן זו להרצע', שהרי יש כבר מצוה אחת כנגדה, וזאת בא רש"י ליישב דטעם מיוחד יש בדבר 'אזן זו ששמעה' וכו'.**

מובא בשם התוס' יו"ט זללה"ה

ברוך מבנים אש"ר

מריחוק מקום וקירוב ליבאה, נשגר ברכת הודאה, מזלא טבא וגדיא יאה, לידידינו היקר המהולל בתשבחות, כליל המעלות ודמידות, עסקן נמרץ לכל דבר קודש, עוזר ומטיב לכל מבקש, אז"ר כגיבור חלציו למען מוסדותינו הק' בלונ"ח יומם וליל, אין גומרין עליו את ההלל, נודע לתהילה, מופלג בכל מעלה, מאש"ר שמינה לחמו והוא יתן מעדני מלכים, שמו הטוב מהולל בכל השבחים

מו"ה אשר זעליג הילל בלייך הי"ו

מגדולי עסקני מוסדות יטב לב בארה"ק

לרגל שמחת נישואי בנו למזל טוב בשעטו"מ

החתן החשוב והמופלג בתורי"ש כמד **משה יצחק** נ"י

ממצורייגי ישיבה"ק בקרית יואל יע"א

עב"ג הכלה החשובה שתחי' בת ידידינו החשוב והגעלה, נודע לשם ולתהילה

הרה"ח ר' יעקב אליעזר וועדצבערגער הי"ו

מראשי ועד החינוך דמוסדותינו הק' בקדית יואל יע"א

תצרופה בזה ברכתינו המרובה, ברגשי הודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בברכאן דגפישא.

המברכים ברגשי הוקדה והערכה, אסירי התודה והברכה

יחזקאל רוטטער

בשם הנהלת מוסדות סאטמאר

בני ברק יצ"ו

מבוא: בפסוקים אלו מבואר, שהביא משה את בני ישראל בברית עם הקב"ה, שקראו לפניהם את מצוותיו, והשיבו העם 'נעשה ונשמע', ואז שחטו קרבנות, ולקח משה דם של הקרבנות, וזרק חציו על המזבח וחציו על העם. **ובפסוק דיתן מבואר שחצי הדם שזרק על ישראל הניחם 'באגנות'**, והנה בכל הקרבנות היה מצוה של 'קבלת הדם', והכלי שהיו מניחים את הדם היו נקראים **'מזרקות'** כדאיתא בפרשת תרומה (כז ג). ולכן סובר רבינו שהאגנות שבהם הניח הדם שזרק על ישראל, לא היו בתוך המזרקות שהם כלי שרת. אלא היה כלים אחרים שאינם כלי שרת. והטעם משום שכדי לזרוק על ישראל, לא היה צריכים להכניסם לכלי שרת.

וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיָּשֶׂם בָּאַגָּנֹת וַחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ: (פרק כד פסוק ו)

וַיָּשֶׂם בָּאַגָּנֹת[א]. הֵם כֵּלִים עֲשׂוּיִים שֶׁלֹּא כִּרְמוּת כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ[ב], וּלְכָךְ אָמַר כִּי חֲצִי הַדָּם שָׁחָיָה דַּעְתּוֹ לִתֵּן עַל הָעָם שָׁם בִּכֵּלִים הָהֵם[ג], וַחֲצִי הָאַחֵר זָרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ מִן הַמִּזְרָקוֹת שֶׁקִּבֵּל אוֹתוֹ בָּהֶם כְּדֶרֶךְ הַקְּרָבָנוֹת[ד]. וְרַבִּי אַבְרָהָם אָמַר, כִּי בָּאַגָּנוֹת יִשַּׁמֵּשׁ בַּעֲבוּר שְׁנֵיהֶם[ה]. וְכֵן דַּעַת אוּנְקְלוֹס שֶׁתִּרְגֵּם בְּמַזְרְקֵיָא[ו]:

תמצית השיטות	'וישם באגנות'	'ויזרוק על העם'
רש"י	אינם מזרקות והלשון רבים 'באגנות' אחד לחצי דם עולה, ואחד לחצי דם שלמים	זרק על העם
רבינו	אינם מזרקות	זרק על העם
אבן עזרא	מזרקות והלשון רבים 'באגנות' אחד על חצי הדם שזרק ע"ג המזבח, ואחד לחצי הדם שזרק על העם	זרק על העם
תרגום	מזרקות	זרק ע"ג מזבח עבור העם

וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיָּשֶׂם בָּאַגָּנֹת וַחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ: (שם)

וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם. מִי חִלְּקוֹ, מַלְאָךְ גָּמָ וְחִלְּקוֹ[ח]: (רש"י)

מעשה חש"ב

א רבינו מבאר מה הם ה'אגנות' שבהם הניח חצי הדם. הרי הכלי שבה היה מקבלים הדם נקראים 'מזרקות'. ועוד שהרי לא מצינו בעוד מקום שיניחו דם בהאגנות.

ב פירוש שהאגנות אינם המזרקות שבהם היו מניחם תמיד הדם של הקרבנות. אלא הם כלי אחר, ואינם כלי שרת.

ג פירוש כיון שאותו הדם זרק על ישראל, לא היה צריכים להניחם במזרקות. ולכן הניחם באגנות.

ד אבל חצי הדם השני שזרק ע"ג המזבח לא הניחם באגנות אלא במזרקות. כיון שלצורך הזאה ע"ג המזבח היה צריכים להכניסם לתוך כלי שרת.

ואפשר לומר שדעת רש"י נמי שהאגנות אינם המזרקות, שרש"י מפרש הלשון רבים באגנות, "שתי אגנות, אחד לחצי דם עולה ואחד לחצי דם שלמים, לחזות אותו על העם", וכיון דכל הדם שבאגנות היו כדי להזות על העם, מסתבר לומר שהאגנות לא היו המזרקות. דלהזות על העם לא היו צריכים להניחם בכלי שרת.

ה דעת האבן עזרא 'וישם באגנות', מוסב לא רק על 'חצי הדם', שהיה דעתו ליתן על העם, אלא גם על חצי הדם שזרק על גבי המזבח. וא"כ לדעתו 'אגנות' הם המזרקות. שהרי לצורך הדם שזרק על גבי המזבח ודאי היה צריך מזרקות לקבלת הדם.

ו התרגום מפרש אגנות 'מזרקיא', הרי שהוא נמי סובר ש'וישם באגנות' משמש עבור שניהם. שהרי ודאי גם חצי הדם שזרק על המזבח קיבל במזרקות

ז **רבינו לשיטתו והתרגום לשיטתו.** רבינו מפרש מש"כ לקמן (פסוק ח) 'ויקח משה את הדם ויזרוק על העם', כפשוטו שהזה על העם. לכן מפרש שהאגנות לא היו כלי שרת. שכדי לזרוק על העם, לא הכניסו לכלי שרת. שרק כשזורקים ע"ג המזבח צריכים להכניסם בכלי שרת. והתרגום לשיטתו שסובר שכוונת הכתוב ויזרוק על העם, היינו שזרקו על המזבח עבור העם. שכתב 'וזרק על מדבחא לכפרא על עמא', מפרש שהאגנות הם המזרקות, שהרי על המזבח היה צריכים להכניסם קודם לכלי שרת. אבל האבן עזרא סובר שחצי הדם זרק על גבי העם, ומ"מ מפרש שהאגנות הם המזרקות.

ח רש"י מפרש שמלאך חלקו חצי לאגנות וחצי לזרוק ע"ג המזבח. אמנם יש לומר שרבינו אינו מפרש כרש"י שבא מלאך וחלקו. ואפשר לומר טעם הדבר, דהנה בפסוק נאמר שחילקו את הדם, חצי הדם באגנות, וחצי הדם לזרוק על גבי המזבח, והנה משה לקח את הדם משעת שחיטה כשהתחיל קילוח הדם מהבהמה, וחצי הדם הניח מיד באגנות, ושאר חצי הדם הניח מיד במזרקות לצורך זריקה על גבי המזבח. משום דאי אפשר לומר שקודם קיבל כל הדם במזרקות ואח"כ חילקם והניחם באגנות, דאז כבר נתקדשו בכלי שרת כשהיו במזרקות, ושוב לא היה יכול לזרוק הדם על העם. ולכן היה קשה לרש"י איך חילקם משה מיד בעת קילוח הדם מהבהמה חצי באגנות וחצי במזרקות, אע"כ שבא מלאך וחילקם.

אמנם רבינו לשיטתו (במדבר לב פסוק לג) 'ולחצי שבט המנשה', מפרש רבינו ש'חצי' אינו חצי בצמצום, שאף חלק שאינו חצי מכונה בלשון 'חצי', שהרי לשבט מנשה היו שמונה משפחות, ומתוכן שש משפחות נכנסו לארץ ישראל, ורק שני משפחות לקחו מעבר לירדן, והכתוב קראו חצי שבט המנשה עיי"ש. ולפי"ז אפשר לפרש כאן 'וחצי הדם', הכוונה על 'חלק' מהדם הניח במזרקות וחלק הניח באגנות, אבל לא היה חצי מצומצם, ולפי"ז שפיר אפשר לומר שחילקו משה.

מבוא: הנה בפרק כד מפסוק א עד פסוק יב מסופר כדלהלן: משה נצטווה לעלות להר סיני עם זקני ישראל להשתחוות לה'. וכן מסופר שהביא משה את בני ישראל בברית עם הקב"ה, שקרא לפניהם את מצוותיו והשיבו העם 'נעשה ונשמע'. ואז שחטו הבכורים הקרבנות, ולקח משה הדם של הקרבנות, וזרק חציו ע"ג המזבח וחציו על העם. לאחמ"כ עלו משה והזקנים, והראה להם הקב"ה במראה הנבואה את כסא הכבוד. ונחלקו רש"י ורבינו אימתי נאמרה כל הפסוקים האלו, לפי רש"י נאמרה לפני מתן תורה, [ואין מוקדם ומאוחר בתורה]. ולפי רבינו נאמרה לאחר מתן תורה. [שדעת רבינו שכל התורה כסדרה נכתבה]. **וכמאמר הזה נסכם פירוש הכתובים, וזמן אמירתן, לפי רש"י ורבינו.**

(א) וְאֶל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֶל ה' אַתָּה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מֵרָחֹק: (ב) וְנִגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל ה' וְהֵם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ: (ג) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֵת כָּל דִּבְרֵי ה' וְאֵת כָּל הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה: (ד) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֵת כָּל דִּבְרֵי ה' וַיַּשְׁכֵּם בַּבֹּקֶר וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מַצֵּבָה לִשְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: (ה) וַיִּשְׁלַח אֶת נַעֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זְבָחִים שְׁלָמִים לה' פָּרִים: (ו) וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיָּשֶׂם בָּאַגָּנֹת וְחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ: (ז) וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע: (ח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַדָּם וַיִּזְרֹק עַל הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת ה' עִמָּכֶם עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: (ט) וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל: (י) וַיִּרְאוּ אֵת אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהַר: (יא) וְאֶל אֲצִילֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיֶּחֱזוּ אֶת הָאֱ-לֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ:

מעשה חש"ב

תמצית שיטת רש"י ורבינו בביאור סדר הכתובים

ט נחלקו רש"י ורבינו אימתי נאמרה פסוקים אלו, פסוקים א – יא: דעת רש"י שנאמרה קודם מתן תורה, ורק מפסוק יב שנאמר 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הָהָרָה וֶהְיֵה שָׁם', נאמרה לאחר מתן תורה.

וסדר הפסוקים לפי רש"י כדלהלן. פסוק א' 'ואל משה אמר עלה אל ה' וגו'', נאמרה קודם מתן תורה, ביום ד' בסיון, ואז נצטוה משה לעלות אל הר סיני בו' סיון לקבל התורה.

והמשך פסוק ג' 'ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ה', ואת כל המשפטים', נמי היה לפני מתן תורה, ולכן הוכרה לפרש 'את כל דברי ה', זו מצות פרישה והגבלה. 'ואת כל המשפטים', זו שבע מצות שנצטוו בני נח, ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדומה. ודינין, שנתנה להם במרה. [שהרי עדיין לא קבלו את התורה].

והמשך פסוק ד' 'וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֵת כָּל דִּבְרֵי ה' וַיַּשְׁכֵּם בַּבֹּקֶר וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וגו'. היה ג"כ לפני מתן תורה, בחמשה בסיון שאז בנה משה את המזבח. וכרת ברית עם בני ישראל. ואמרו ישראל נעשה ונשמע.

ופסוק יב 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הָהָרָה וֶהְיֵה שָׁם וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת לֻחֹת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם', זה כבר היה אחר מתן תורה. ואז עלה משה אל ההר ואמר לו הקב"ה והיה שם, שיהיה שם ארבעים יום. ואחר ארבעים יום כשירד עשו ישראל את העגל.

אמנם דעת רבינו שמפסוק א' 'ואל משה אמר', וכל הפרשה היה אחר מתן תורה. וסדר הכתובים כדלהלן. פסוק א. 'ואל משה אמר עלה אלי ההרה', נאמרה לו במתן תורה, שיעלה להר למחרת קבלת התורה.

ומה שנאמר בפסוק ג' 'ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ה', ואת כל המשפטים', היינו כפשוטו שמיד אחר מתן תורה, עוד באותו יום למד עם כלל ישראל את פרשת יתרו ומשפטים, כמו שכתוב (פרק כ פסוק יט) 'כה תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם', ובאותו יום כתב התורה מה שקבל עד עכשיו, ולמחרתו בז' סיון, קרא לבני ישראל מה שכתב ביום אתמול, ובנו את המזבח, וקבלו עליהם לקיים כל התרי"ג מצות ואמרו נעשה ונשמע, ואז זרק עליהם הדם שזהו כריתת ברית. שהכרית עשה עם ישראל, רק כשאמרו 'ונשמע' גם על שאר התרי"ג מצות. ואח"כ [באותו יום, ז' סיון] עלה להר. ומה שנאמר בפסוק יב 'עלה אלי ההרה', היינו אותו עליה שנאמר בפסוק א', 'ואל משה אמר אלי אל ה', היינו שיעלה למחרת מתן תורה. ולכן נאמר עוה"פ מכיון שיש כאן הוספה 'והיה שם', שיהיה שם ארבעים יום. ולכן הוצרך לומר לו, שיהיה בהר ארבעים יום. כדי שיוכל להכין את כלל ישראל שלא יהיה עמהם ארבעים יום. וכן שיוכל לומר לזקנים (שם פסוק יד) 'מי בעל דברים יגש אליהם', וצוה אותם שישפטו את העם במקומו.

ביאור הכתוב 'ואל משה אמר': הנה מזה שלא כתוב 'ויאמר ה' אל משה' לשון הוה, אלא 'ואל משה אמר' שהרי הוא לשון עבר, מוכה כדעת רש"י דפסוקים הנכתב עד כאן. רק שזה היה כבר קודם מתן תורה. אמנם לדעת רבינו שפרשה זו נאמרה אחר מתן תורה, צ"ב למה נאמר לשון עבר. ע"ז מפרש רבינו שכוונת הכתוב לומר שעד כאן הם המצוות והמשפטים שנצטוו משה לצוותם לבני ישראל. אבל המצוה הזאת נצטוה משה שיעשנה בעצמו. וזה כוונת הכתוב 'ואל משה אמר'. שזה המצוה הנאמר כאן שיעלה אל ההר זה היה רק למשה רבינו.

כמה נפ"מ בין רש"י לרבינו

[א] האם עלה משה אל ראש ההר לפני קבלת תורה: לכאורה נחלקו בזה רש"י ורבינו. דהנה לפי רש"י פסוק א 'ואל משה אמר עלי אל ה'', היה קודם מתן תורה, נמצא שעוד לפני מתן תורה עלה משה אל ההר אל ה', דהרי הנאמר בפסוק א' 'עלה אל ה', והנאמר בפסוק יב' 'עלה אלי ההרה, היה שני עליות נפרדות, אחד לפני מתן תורה ואחד לאחר מתן תורה, משא"כ לדעת רבינו היה רק עליה אחד אחר קבלת התורה, שלפני קבלת התורה לא עלה משה אל ראש ההר, רק היה על ההר, אבל לא למעלה, במקום שהיה השכינה שם.

[ב] אימתי היתה כריתת הברית עם ישראל: לפי רש"י היתה לפני קבלת התורה. משא"כ לפי רבינו היתה לאחר מתן תורה.

[ג] ביאור הכתוב 'ויהי ביום השלישי 'וענן כבד על ההר: נפ"מ בין רש"י לרבינו, לדעת רש"י (פרק יט פסוק טז) היינו שלישי לימי הפרישה. דהיינו רק במתן תורה ירד ה' על הר סיני. משא"כ דעת רבינו כוונת הכתוב ליום השלישי בחודש, שכבר מאז ירד ה' על הר סיני. וישראל שמעו מה שהקב"ה מדבר עם משה מצות הגבלה ופרישה. שמשה רבינו לא עלה ממש אל ההר במקום שהיה השכינה.

[ד] עד היכן כתב משה התורה כשירד מהר: הנה רבינו כותב בהקדמה לפרשת בראשית, למ"ד שהתורה מגילה מגילה נכתבה, כשמשה רבינו ירד מהר סיני אחרי ארבעים יום הראשון, כתב התורה מבראשית עד אחרי מעשה המשכן. דהנה נחלקו רש"י ורבינו מתי נצטוה משה סדר המשכן שבפרשת תרומה, דרש"י אומר בפרשת כי תשא שחטא העגל היה קודם למלאכת ציוה המשכן. ופרשת כי תשא נאמר חטא העגל היה לפני פרשת תרומה. משא"כ דעת רבינו שכל התורה כסדרה נאמרה, משה נצטוה במלאכת המשכן בארבעים יום הראשון, ואח"כ היה מעשה העגל. ולמה לא ציוה מיד כשירד לבנות המשכן, מכיון שראה שעשו את העגל, לא ציוה. ורק אחר שאמר הקב"ה סלחתי כדבריך אמר להם לבנות המשכן. משא"כ לרש"י כתב רק עד מלאכת המשכן. דזה היה אחר חטא העגל.

באותות הוקדה והודאה, נברך בזה מעומקא דליבאה, ברכת מזלא טבא וגדיא יאה, קדם מעלת כבוד ידידינו היקר המהולל בתשבחות, רב תבונות וגעים הליכות, מסור בלב ובנפש חפיצה למעינו, בכשרונותיו הברוכים עומד תמיד לימינינו, מריחוק מקום מצודתו פרוסה עלינו, אר"י שבחבורה, משליך עצמו מגגד לבוא בעזרת קהילתינו המעטירה, ה"ה

מוה"ר יעקב אלי' יעזר ווערצבערגער הי"ו

מראשי ועד החינוך דמוסדותינו הק' בקרית יואל יע"א

לרגל שמחת נישואי בתו החשובה שתחי' למז"ט

עב"ג הבה"ח המר"מ בתוי"ש כמר **משה יצחק בלייך** נ"י

ממצוייני ישיבה ומתיבתא תו"י ד'סאטמאר

בת ידידינו העסקן החשוב והנעלה, נודע לשם ולתהילה

הרה"ח ר' **אשר זעליג הילל בלייך** הי"ו

מגדולי עסקני מוסדות יטב לב בארה"ק

יה"ר שיזכה לדאות ולדוות ממנה ומכל יוצ"ח רב תענוג ונחת דקדושה,
במידה מרובה וגדושה, מתוך בריות גופא ונהודא נפישא,
אושר ועושר והרחבת הדעת, רב ברכות ושובע שמחות,
תמיד בכל עת, וכל טוב סלה.

ההותמים למען שמו ברגשי תודה והערכה

הנהלת הקהילה

פה בני ברק יצ"ו

צער בעלי חיים דאורייתא

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

ובשלחן ערוך (סימן ש"ה) נקטו הפוסקים טעם זה, וכלשון ה'משנה ברורה' (שם ס"ק ס"ט): "צע"ח נלמד ממה דהזהירה התורה מצוות פריקת המשא מעל הבהמה", עי"ש. ויש בזה נפק"מ גם בהלכה אי שייך צע"ח בכל בעלי חיים, דהנה ב'שו"ת יעב"ץ' (סימן ק"י) מחדש: "שהאיסור צע"ח הוא רק בבעלי חיים שהם בעלי מלאכה ומסתפק בכלבים והתולים שהמה בני תרבות ואינם בעלי מלאכה אבל לא בזבובים שקצים ורמשים", עי"ש, והעיר בשו"ת 'תשובות והנהגות' (ח"ב סימן תשכ"ו): "דלכאורה כלב וחתול הם חיות ובודאי גם בהם יש איסור צער בעלי חיים, דיעיין במשנה (ב"ק נד:) שיש בכל בהמה חיה ועוף מצות פריקה **וזהו יסוד דין צער בעלי חיים**" וכו', עי"ש, ויבואר בהמשך המאמר.

נחלקו התנאים במסכת בבא מציעא (לב.) אי צער בעלי חיים נאסר מדאורייתא או מדרבנן, ואחריהם נחלקו בכמה מקומות בש"ס (שבת קיז:, קכח:, קנד:, ביצה כו., בבא מציעא לא., בבא בתרא כ., עבודה זרה יג., חולין ז.), ולהלכה נקטינן לרוב ראשונים שהוא דאורייתא, ובדעת ה'רמב"ם' רוב הפוסקים סוברים שלדעתו צע"ח אסור רק מדרבנן, אמנם יש מן הפוסקים (הכסף משנה ה' רוצח ושמירת הנפש פי"ג ועוד) שכתבו שלדעת הרמב"ם הוא איסור מדאורייתא.

וב'רמב"ן' פרשת בראשית ביאר דזהו טעם השחיטה שלא לצער בעלי חיים, וכן פסק (שבת קנד:) דצע"ח דאורייתא.

ובדברי הראשונים והאחרונים נאמרו כמה הסברים מהו המקור בתורה לאיסור זה: הנה ברש"י מובא (שבת קכח: ד"ה צער) דנלמד ממאי דכ' בפרשתן בפרשה דפריקה **'עזב תעזב עמו'**, וז"ל: "צער בעלי חיים דאורייתא - שנאמר עזוב תעזוב עמו ואיכא מאן דדריש טעמא דקרא משום צער בעלי חיים", עי"ש, וכ"כ כמה ראשונים (הר"ן ב"מ לב. ועוד). והרדב"ז ב'מצודת דוד' (מצוה תפ"ז) כתב במצוה זו, בזה"ל: "טעם המצוה מבואר לפי הפשט לתיקון הישוב וירבה השלום ביניהם, גם משום צע"ח, ולא ישאר שם יחידי נבהל ומשתומם ויבא לידי סכנה", עכל"ק.

והנה ב'מנחת חינוך' (מצוה פ) האריך לבאר דהוא שתי מצות נפרדות, מצות פריקה, ואיסור צער בעלי חיים, ונפק"מ דכשאין מצוח פריקה אין איסור ליטול שכר על פעולת הצלת הבהמה מצערה כיון דמצות צע"ח אינה מצות עשה, אבל כשיש מצות פריקה אסור ליטול שכר על מצות עשה, עי"ש. ויבואר להלן עוד.

וב'מאירי' (ב"מ לב:) וב'שיטה מקובצת' (ב"מ לב: ד"ה והראב"ד) כתבו בשם הראב"ד מקור אחר, דנפקא לן מחסימה, דהיינו מהלאו של **'לא תחסם שור בדישו'**, דאסור לחתום פיו של שור בשעת דישה, והטעם משום צער בעלי חיים עי"ש. וגם בשו"ת 'חתם סופר' (חו"מ סי' קפ"ה) כתב בזה"ל: "ומה שנלע"ד בישוב סמ"ג, דהנה החוסם פרה עובר משום צער בעלי חיים דאורייתא, אע"ג מה שאנו עושים לצרכינו ליכא משום צער בעלי חיים, כמ"ש ד"מ שם בא"ע סס"י ה' לענין מריטת הנוצות,

וכ"כ רמב"ן בפרשת שילוח הקן, מ"מ השתא דאסר רחמנא לחסום מגזירת הכתוב, העובר וחוסם עובר גם על איסור צער בעלי חיים", עי"ש.

והגאון רבי ירוחם פישל פערלאו ז"ל בספרו 'ספר המצות לרס"ג' הקשה כמה קושיות על טעם זה, ואחד מהערותיו הוא: "דלפי"ז למ"ד צעב"ח דאורייתא, לילקי המכה או חובל בבהמה כחובל בחבירו, דהא גם בבהמה איכא לאו דלא תחסום, וזה ודאי פשיטא דליתא לכ"ע", עי"ש.

והרמב"ם בספרו 'מורה נבוכים' (מאמר ג, פרק יז) כתב טעם מחודש, וז"ל: ואמנם אמרם צער בעלי חיים דאורייתא, מאמרו **על מה הכית את אתונך וגו'**, הוא על דרך ההשלמה לנו שלא נלמד מידת האכזריות ולא נכאיב לבטלה ללא תועלת, אבל נכון אל החמלה והרחמנות ואפילו באי זה בעלי חיים שיזדמן ,אלא לעת הצורך כי תאוה נפשך לאכול בשר, לא שנשחט על דרך האכזריות או השחוק", עכ"ל.

ובספר 'חסידים' (סימן תרס"ו) כתב בזה"ל: "כל מעשה גרמות שאדם גורם צער לחבירו נענש, ואף אם יעשה צער על חנם לבהמה, כגון שמשים עליה משאוי יותר מאשר יכולה לשאת ואינה יכולה ללכת ומכה אותה, עתיד ליתן את הדין, שהרי צער בע"ח דאורייתא כתיב בענין בלעם במדבר על מה הכית את אתונך, וכנגד שאמר לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך לכן נהרג בחרב", עי"ש.

והמהר"ם חביב בספרו 'יום תרועה' (ראש השנה דף כז. ד"ה גמרא מ"ש התם דזהב) כתב בא"ד לבאר מקור חדש לזה, וז"ל: "וא"ת דהכא אמרינן דהתורה חסה על ממונן של ישראל נפקא לן מקרא דוצוה הכהן, ובסוף פרק ז' דמנחות נפקא לן מדכתיב והשקית את העדה ואת בעירם, י"ל דמאן דמפיק לה מקרא דוצוה הכהן סבר **דמאי דכתיב והשקית את העדה הוי טעמא משום צער בעלי חיים**, ומאן דמפיק לה מוהשקית סבר דצער בעלי חיים לאו דאורייתא, ולא כתיב בעירם אלא משום דהתורה חסה" וכו', עי"ש, ומבואר מזה טעם חדש דיש מ"ד שלומד איסור צער בעלי חיים מ'והשקת את העדה **ואת בעירם**'.

ומרן ה'חתם סופר' ז"ל בחידושיו (ב"מ דף לב:) כתב בזה"ל: "צער בעלי חיים דאורייתא - נראה מדכתיב **ורחמיו על כל מעשיו** (תהלים קמה, ט), מיהו היינו מה שאינו לצורך אדם או לכבודו וממונו, דהרי כתיב ורדו בדגת הים והרי טוענים על הבהמה ורודים במקל, וכ"כ רמב"ן בפרשת שילוח הקן שלא הגיעו רחמי שמים על בעלי חיים כשהוא לצורך האדם", עי"ש.

וה'מהר"ם שי"ק' (על תרי"ג מצות מצוה פ') האריך בזה, ובא"ד שם מחדש בזה"ל: "ונראה לי דילפינן מהא דאמרינן בברכות פרק כיצד מברכין (דף מג.) דאסור לאדם לאכול קודם שיתן מאכל לבהמתו שנאמר (דברים יא, טו) ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת, ומזה נראה אפילו לגרום צער הבהמה או שהבהמה ממילא מצטערה, וצריך ליתן לה מזונות בשעתה כפי מה שהיא מורגלת, דאם לא יתן אית לה צער כיון שהיא כבר מורגלת לעונה זו, מזה נוכל למילף אפילו צער דממילא אסור להניח צער בהמתו".

ולפי"ז מחדש שם: "דדוקא הבעלים עצמם שהם מחוייבים לזונם, וכיון שהבהמה עושה צרכיו והוא לתועלתו צוה הקב"ה שהבעלים מחויבים גם כן לשקוד טובתה שלא לבוא לה צער, אע"ג דהבהמה אינה מכוונה לטובת הבעלים מ"מ כך הוא דרכה של תורה, כיון שבא לאדם טובה על ידה ראוי להכיר טובה לא להיות משלם רעה תחת טובה גם על טובה שבא שלא בכוונה, ולכך אתי שפיר דצער בעלי חיים לענין בהמתו הוא דאורייתא, ולפי זה נראה דיש לחלק בין הבעלים לאיש אחר", עי"ש.

ובספר 'מהר"ם שיק' הנדפס מחדש ציינו, דכן כתוב ג"כ הנצי"ב בספרו 'העמק דבר' (דברים כב, ד) לתרץ שיטת הרמב"ם שגבי מצות פריקה משמע דפסק צעב"ח דרבנן, והקשה עליו הגר"א (חו"מ סימן ער"ב) שהרי קיי"ל בהלכות שבת שצעב"ח דאורייתא, ותירץ שם בהרחב דבר, וז"ל: "ונראה דמחלק בבעלי חיים שמזונותיו עליו, ואסור לטעום בעצמו קודם שיתן לבהמתו, ממילא הוא הדין שאר צערא, משא"כ בהמת חבירו", עכ"ל.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בס"ד

מתי מברכים על שתיית מים?

בפרשתן (כג, כה) **וברך את לחמך ואת מימיך והסירותי מחלה מקרבך**, ואפשר לבאר פירוש שהברכה הוא דיקא על לחם ומים והסרת החולי, בהקדם דאיתא בגמ' (ברכות מ"ח:) "וּבֵרַךְ את לחמך" אל תקרי "וברך" בצירי תחת הב', אלא "וּבָרַךְ" בקמץ, והכוונה הוא שהאדם יברך, וילפינן מיניה דצריך לברך ברכה ראשונה לפני אכילת לחם ולפני שתיית מים.

ובדרך אפשר יש לפרש על פי מה שנפסק בשו"ע (סי' ר"ד סעי' ח') דהשותה מים שלא מחמת צימאון אלא לרפואה אינו מברך על המים, כיון דהמים אין להם טעם בעצמם, ואינו נהנה מהם אלא כששותה אותם לצורך הנאה, ולכן רק אם שותה אותם מחמת שהוא נהנה מהם, הוא מברך עליהם, אבל אם שותה אותם לרפואה ואינו נהנה מהם, אינו מברך עליהם, ובזה יש לפרש הפסוק, "וברך את לחמך ואת מימיך" דהכוונה שיברכו על המים כדאיתא בגמ' שם, ולכן ממשיך הפסוק "והסירותי מחלה מקרבך", דהיינו שלא יהא חולי, וממילא שתיית המים תהא רק לצמאון ולא יצטרכו לשתות לצורך רפואה, ונמצא דבכל שתיית מים יוכלו לברך.

אכילה או שתיה שלא לצורך הנאה

האוכל או שותה שלא לצורך הנאה כגון שאוכל או שותה לצורך רפואה, אם אוכל או שותה מינים שיש להם טעם והחיך נהנה מהם מברך עליהם אף שאינו תאב להם כלל, ואם אוכל או שותה מאכלים שאין להם טעם ואינו נהנה מהם כלל אינו מברך עליהם.

שו"ע (סי' ר"ד סעי' ח') עפ"י התוס' (מ"ה. ד"ה חנקתיה) דהשותה משקין מחמת שחנקתיה אומצא מברך עליהם כפי שחזינן דהשותה שמן עם אניגרון דמברך אף ששותה לרפואה, ורק אם שותה מים שאין להם טעם אינו מברך, ובשעה"צ (סקל"ו) כתב דאם אוכל או שותה מינים שיש להם טעם ואינם רעים אלא שאין להם טעם טוב מברך עליהם, ורק אם אוכל או שותה מינים רעים או מים שאין להם להם טעם כלל.

והשותה מים לרפואה כגון השותה מים ממעינות המרפא, בתהל"ד (סק"ז) מסתפק האם מברך, דאפשר דהיכא דרפואה הוא בגוף המים מברך אף כשאינו שותה לצמאו.

שותה משקין לבלוע רפואה

השותה משקין בכדי לבלוע רפואה, אם הוא צמא מברך על המשקין בכל ענין, ואם הוא אינו צמא, אם הוא שותה מים אינו מברך עליהם, ואם שותה שאר משקין שיש להם טעם מברך עליהם (כנ"ל).

שותה מחמת מאכל שנתקע בגרונו

השותה בכדי לבלוע מאכל שנתקע בגרונו, או בכדי להוריד המזון שעומד לו בגרון, אם שותה מים אינו מברך, ואם שותה שאר משקין מברך.

שו"ע (שם סעי' ז') לגבי חנקתיה אומצא, ובביאוה"ל (ד"ה חנקתה) הוסיף דה"ה בשותה בכדי להוריד המזון למקומו.

שתיית מים למטרת בריאות

השותה מים למטרת בריאות וכדו', [כגון השותים מים למטרת הורדת משקל ולכן שותים מים קודם הסעודה למלאות כריסם במים בכדי להימנע מאכילה מרובה], אינו מברך כשאינו נהנה משתייתם, וכן השותה להרבות נוזלים בגוף מסתבר דכמו כן אינו מברך על המים.

דאין בזה הנאת גרונו, וגם אין בזה הנאת מיעיו, דאין זה אלא למלאות הכרס בכדי שיוכל למעט באכילה, וכן כששותה

להרבות נוזלים בגוף, דאין זה הנאה שתיקנו ברכה עליה, וכנראה דיהא תלוי בנידון דלעיל.

השותה מים בריאים לרפואה

השותה מים מינערא"ל לרפואה, נכון לפטרם בברכה על מין אחר.

בתהל"ד (סק"ז) מסתפק בזה עיי"ש.

שתיית מים לבדיקת הנקבים

השותה מים לצורך עשיית צרכיו, כפי שיש בני אדם שותים מים קרים בבוקר שהמים מרככים המאכל שבגוף ומועיל לבדיקת הנקבים, אם אינם צמאים כלל אינם מברכים עליהם.

שדי חמד (מע' ברכות סי' א' אות לג), וכתב שכן ראה בפתח הדביר (ח"ב סי' רד אות ח') בשם מעם לועז (פר' יתרו), וכתב דלפעמים בקיץ צמאים למים ואז צריך לברך אף ששותה למטרה אחרת, והוא דוחה שם דברי היפה ללב דכתב דלפי מ"ש בעיון יעקב (ע"ב:) דעפ"י הרפואה שתיית מים בבוקר מזיק א"כ אפילו בשותה לצמאו אינו מברך כיון דמזיק.

שתיית מים לסגולה

השותה מים חמים במוצ"ש משום ענין חמין במוצ"ש.

כפי שפשט המנהג לשתות חמין במוצ"ש עפ"י הגמ' (שבת ק"ט:) חמין במוצ"ש מלוגמא, ופרש"י חמין לרחוץ ולשתות, מלוגמא רפואה.

וכן השותה מי גשמים לסגולה.

סגולת שתיית מי גשמים מובא מהרה"ק רבי פנחס מקארי"ץ זצ"ל (אמרי פנחס מאמרים אות רכ"א) דהגשמים בין פסח לעצרת הם רפואה גדולה לכל החולאים, אם עומד וראשו מגולה קצת על הגשם שיורד עליו, וגם פותח פיו שיכנסו המים לתוכן, עכ"ד.

אם אינו צמא אינו מברך.

ופשוט באלו דאינו מברך כנ"ל

סיראפ, מערעצין

תרופות וסירופ שאין בהם טעם כלל והאדם לוקחם רק לצורך רפואה אינו מברך עליהם.

פשוט הוא שאין להם טעם בעצמם.

סיראפ או גלולות העשויים למצוץ או ללועסם שיש בהם טעם טוב והחיך נהנה מהם מברך עליהם.

ובזמנינו מצוי וויטמינים שיש בהם טעם טוב בכדי ללועסם ומברכים עליהם.

סיראפ או גלולות שבעצם טעמם מר ומערבים בהם מיני מתיקה להמתיקם בכדי שיוכלו לבולעם בקלות, [כגון סירופ אקמול] נכון לפוטרם בברכה על מין אחר.

דכיון דאין החיך נהנה מהם, ומורגש שאינם עשויים לצורך הנאה, וטעם המתוק שבהם גורם רק שהאדם יוכל לבולעם, ובשם הגרשז"א זצ"ל מובא שישער האדם לעצמו בכל ענין שאלמלא היה נזקק לקחת התרופה, אי היה טועם דבר זה, דאי היה טועם ממילא סימן הוא שנהנה מזה ובאם לא היה טועם סימן שאינו נהנה מזה.

ובכל ענין שהאדם מסתפק אי נהנה מהרפואה נכון לפוטרו ע"י ברכה על דבר אחר.

וכן מובא מס' זכרון יהודא מנהגי מהר"ם א"ש זצ"ל שתמיד לפני שאכל או שתה תרופה אפי' שאינו ראוי לאכילה, היה מברך על חתיכת צוקער שהכל.

השותה מי סאדע [סעלצער], מים חמים, מים קרים

מי סודה השותה מהם אף שלא לצמאו מברך עליהם.

מבית לוי (קובץ י"ז) בשם בעל שבה"ל זצ"ל דמי סודה יש להם טעם בעצמם, ולכן השותה מהם אף שלא לצמאו מברך עליהם דהחיך נהנה מהם.

ומסתבר דהוא הדין השותה מים חמים או מים קרים וגרונו נהנה מחמימותם או מקרירותם דמברך עליהם (דזה נחשב הנאת גרונו).

לעי"נ האה"ח

מרת **שרה לאה**

שלאגער ע"ה

בת הרה"ח ר' **מרדכי צבי** ז"ל

נלב"ע ל' שבט

הונצח ע"י בנה הרבני הנגיד הנכבד

רודף צדקה וחסד

מוה"ר **אהרן משה שלאגער** הי"ו

מראשי ונכבדי קהילתינו הק'

בוויליאמסבורג יע"א

איסור שכחת התורה (יא)

א. כל האיסור הוא דוקא אם האיש עובר בין שתי נשים שעומדות או שהאשה עוברת בין שני אנשים שעומדים אבל כאשר כולם הולכים אין קפידא [א].

ב. אכן זהו רק אם פגע בהם באקראי בדרך הליכה באופן שלא ידע ולא נתכוון לכך אבל אם יודע ורואה ב' נשים שהולכות ברחוב צריך ליזהר שלא ילך ביניהן אפילו בדרך הליכה. [ב].

ג. מי שהולך ברחוב וכנגדו באים איש ואשתו ואם ילך בשוה נמצא שהאשה תהיה בין שני אנשים, בזה יש לו לעקם את הדרך לילך ליד האיש [ג].

ד. מי שמוכרח לעבור בין שתי נשים יאחוז בידו מקל או שאר חפץ [ד].

ה. כמו כן יש לדון ולומר דהנשים שדרכן לשאת ברחוב תיק וארנק בידם או בזרועם גם זה נחשב להפסק [ה].

ו. ואם אין לו שום דבר לאחוז בידו והוצרך לעבור בין שתי נשים יאחז בפאות ראשו [ו] אך אינו מועיל מה שאוחז בבגדו כיון שהוא בטל להאדם [ז] ויש החולקין דאינו מועיל כלל עצה זו לאחוז ביד איזה חפץ [ח].

ז. יש אומרים דהאיסור הוא רק כאשר שני האנשים או נשים הולכים לכיוון אחד כגון ממזרח למערב אבל לא כשאחד הולך למזרח ואחד למערב [ט].

ח. האיסור לעבור בין שתי נשים הוא באופן שפניהם זה מול זה אבל אם אחת פניה לצפון והשניה פניה לדרום או למזרח אין בזה איסור [י].

ט. העצה שמוזכר בגמ' לאחוז ביד חבירו או לומר פסוקים המסוגלים לכך הוא רק באופן שאין לו דרך אחרת אבל אם יש לו דרך אחרת לא יעבור כלל בין שתי נשים.

י. מי שיודע מאיסור זה ואינו חושש לקיימו מותר לקרותו עבריין, ואם עבר בין שתי נשים ועשה העצות המבואר בגמ' גם באופן שיכול לילך בדרך אחרת יש לדונו לכף זכות[יא].

ביאורים והוספות

(א) שו"ת שלמת חיים (החדש סימן ע"ג) וטעמו כי בדרך הילוכם אין כאן "אמצע" דלא שייך כי אם באחד מהם קבוע ועובר ביניהם

(ב) שו"ת משנת יוסף (ח"ו אות י"ב) עפימש"כ הגרי"ח זצ"ל בתשובה שם סימן ע"ד וע"ה עיי"ש

(ג) שו"ת שלמת חיים סימן מ"ד ועי' במשנת יוסף שם שכתב דכיון דהקפידא הוא גם על האשה ואין דרך נשים לעקם הדרך ולהשמר מלהיות באמצע לכן בזוג שהולכים יחד ואיש הבא כנגדם הולך מצד האשה יעבור בעל הזוג לצד שני כדי שאשתו לא תהיה באמצע וכן יש לעשות אם אשה באה כנגדם והולכת לצד האיש שיעבור לצד השני כדי שהוא לא יהיה באמצע בין שני נשים וכבר הבאנו מהשלמת חיים שאם זה הבא כנגדם איש או אשה אינו עושהו במתכוין רק כך אירע שפגע בהם בזה אין קפידא אבל אם בא כנגדם ורואה זוג ההולכים יחד וביודעים הולך ליד האשה או אשה ליד איש בזה יש קפידא

(ד) כ"כ בספר זכרון טוב מכתב כ"ח בשם הגה"ק רבי יעקב אריה מקאוולע זצ"ל דכל מה שמחזיק בידו הוי חציצה והובאו דבריו בפסקי תשובה (סימן ר"ו) רשפי אש (אות רל"ד) ובמשנת יוסף שם כתב דבדור שעבר נהגו שאפילו אנשים צעירים הלכו ברחוב עם מקל ואמרו העולם שזהו כדי להנצל כשעובר בין שתי נשים ובזמנינו שלא רגילים ללכת עם מקל נוהגים המהדרים כאשר נכנסים למקום שיש חשש שיעברו בין ב' נשים שמחזיקים בידם ספר קטן דעדיף ממקל שזכות התורה מצטרף להפסיק ובפרט אם הוא ספר גדול ומחזיקו בצדו יתכן דהוי כעין חציצה ממש עיי"ש ועיי' בספר זכרון טוב שכתב יטול מקל בידו "או אפילו קצת טאבאק"

(ה) משנת יוסף שם סק"ט

(ו) כ"כ בזכרון טוב שם ובמשנת יוסף שם מסתפק כשעובר בבא"ס בין שתי נשים אם מועיל מה שמחזיק במשענת המוט שבגג הבא"ס דאפשר דלא מועיל כי אינו מחזיקו בידו

(ז) כ"כ במשנת יוסף שם סקי"ד עפ"י המבואר בחולין ע"א ע"ב קכ"ו ע"ב תוד"ה למאי, אלא דנתקשה שם דא"כ איך מועיל אחיזת פיאות ראשו ולא אומרים שמתבטל לגוף

(ח) שלמת חיים (סימן פ"ה) כתב דאינו מועיל אחיזת מקל ביד כיון דבגמרא לא מוזכר עצה זו רק עצה של אמירת פסוקים או לאחוז ביד חבירו, וכן מובא בספר שמירת הגוף והנפש דשאלו להחזו"א אם מועיל אחיזת מקל ביד ואמר דאפשר שמועיל אם יאחוז בידו דבר רחב ד' וגבוה עשרה

(ט) חוט שני עמוד ע' דבכה"ג לא נקרא שיש קשר ואיחוד ביניהם דנחשב כל אחד כנפרד בפני עצמו

(י) שו"ת שלמת חיים (סימן פ"ד) ועיי' במשנת יוסף שם (סק"ו)דיש סמך לזה מהגמ' פסחים (קי"א) הני תרי נשי דיתבי בפרשת דרכים "ומכוונן אפייהו להדדי" אבל שם הוא לענין כשפים ולמד מזה הגרי"ח זצ"ל גם לענין דידן וכתב שם דלפי"ז יש מקום להקל לעבור בבא"ס (אוטובוס) שכל היושבים פניהם קדימה ולא זה מול זה ואפילו לפעמים אם יש מושב שיושבים ופניה לתוך האוטובוס אך אם השניה שממול פניה קדימה אפשר להקל אבל המחמירים מהדרים לאחוז משהו ביד. ועיי' באוצר הלכות ענייני סכנה (סימן קט"ז אות קכ"ד) לצדד בבא"ס או פליגע"ר שיושבות משני הצדדים נשים דבאופן שיש ידות לכסאות י"ל שהם מפסיקים בין היושב להעובר שם דגם חציצה כל שהוא מועיל ובפרט דיש לעיין אם אסור לעבור בין שתי נשים שיושבות עיי"ש

(יא) שו"ת שלמת חיים סימן פ"ח והוא עפ"י הגמרא שבת (מ' ע"א) האי מאן דעבר על דרבנן שרי למיקרי ליה עבריינא עיי"ש אלא שאם עשה העצות גם בדאפשר ליה יש מקום לדונו לכף זכות

מוסדות יטב לב
מסאטמאר
עיה"ק ירושלים תובב"א

יברכך ה' מציון

באותות כבוד, בהדר והוד, ישמחו ורנו ידידים, בשבח וסילודים, להריק שפעת ברכותינו ואיחולינו, אל מע"כ ידידינו, איש המעלה, מאד נעלה, ידיד כל בית ישראל עדת מי מנה, העומד לימינינו בכל עת ועונה, בעושה וכמעשה ברוח נבונה, משליך עצמו מנגד לטובת מוסדותינו הק' במסירות לב ונפש נאמנה, ה"ה

מוה"ח

אשר זעליג בלייך

הי"ו

עסקן נמרץ לטובת מוסדות יטב לב בארה"ק

לרגל השמחה השורה בביתו

נישואי בנו החתן משה יצחק נ"ו למז"ט

והברכה אחת ברינה וצהלה, מחותנו אבי הכלה, לידידינו הנכבד והנעלה,
עומד לימין מוסדותינו בכל עת ועונה, בדעת ובתבונה, כש"ת

הרה"ח ר' **יעקב אליעזר ווערצבערגער** הי"ו

מראשי וועד החינוך דמוסדותינו קרית יואל

מה' יתן משאלותינו, מעומק לבינו, שיזכה לברכות עד בלי ד'
ומשמי מעל יתברך בבני חיי ומזוני רוויחי אושר ועושר וב"ט
סל מלא ברכות, מגזי צחצחות, נחת דקדושה לשלם ולחיים ולטוב
דשנים ורעננים, שנים נעימים, בשבר פעליו ומעשיו לטובת הכלל
יזכה לכל הברכות והישועות אשר בתורתינו הקדושה חקוק וכתוב
תבנה ותבונן עיר קדשינו, בביאת גואלינו, ובבנין ציון **וירושלים**

הכו"ח בברכת ציון וירושלים

ישכר נבנא יאנאן

בשם הנהלת המוסדות
בעיה"ק ירושלים תובב"א

קסת הסופר סימן כה

דִּיגֵי כְּתִיבַת מְגִלַּת אֶסְתֵּר וּתְפִירָתָהּ וּבוֹ י׳ סְעִיפִים:

ט. מְגִלָּה שֶׁכָּתְבָה בִּשְׂמֹאל [ל"] אוֹ שֶׁכָּתְבָה אִשָּׁה אוֹ קָטָן, יֵשׁ פּוֹסְלִין וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין:

שנילי הסופר

ביד ימין: צריך לכתוב את המגילה ביד ימין[1]. ואם כתב המגילה ביד שמאל יש פוסלין ויש מכשירין[2]. ולכן אם יש שם מגילה אחרת פשיטא שאין לקרות בה. אבל בשאין שם מגילה אחרת יש לקרות בה בלא ברכה[3].

השולט בשתי ידיו: אפילו השולט בשתי ידיו צריך לכתוב בימין[4].

---

1 כתב בשו"ע (או"ח סימן לב ס"ה לענין תפילין) "צריך שיכתוב בימינו וכו', ואם כתב בשמאל פסול, אם אפשר למצוא אחרים כתובים בימין". ומקור הדין בבית יוסף (שם) בשם ספר התרומה דילפינן לה מדאמרינן בסוף פרק הקומץ (לז.) **'וקשרתם וכתבם', 'מה כתיבה בימין אף קשירה בימין'.** והביא עוד ראיה דמעכב אפילו בדיעבד, עיין לקמן.

2 כתב הפרי חדש (סימן תרצא סק"ב) דבדיעבד יש להתיר. וכ"כ הפרי מגדים (שם א"א סק"ב) מכיון שבמגילה איכא פלוגתא אם הוקשה לספר תורה לכל מילי.

וכ"כ הברכי יוסף (סימן תרצא, מחזיק ברכה סק"ה) "ומש"כ עוד בספר הנזכר (מעשה רקח) שמצא מציאה בבית יוסף (סימן לב) שהביא דברי ספר התרומה על כותב בשמאל שהזכיר מגילה, ודחה דברי הפר"ח שהכשיר בדיעבד, וכתב שלא ראה דברי הב"י וכו' ע"ש, אין דבריו מחוורין דוודאי הרב פר"ח ראה בשיירי כנה"ג סימן זה שהביא דברי סה"ת וכתב יש לחוש וכו', ועל זה כתב הפרי חדש להכשיר בדיעבד. ואין מספר התרומה מופת שהזכיר מגילה כי מה שהזכיר מגילה אפשר דהוא באגב, אבל מודה ספר התרומה דמגילה בדיעבד כשר. והרי מרן בב"י שם צדד שהסמ"ג ודדעימיה לא פסלי דיעבד אפילו בספר תורה, עד שמצא להגמי"י, וא"כ תסגי לפסול בס"ת, לא במגילה, דאפשר דאפילו ספר התרומה מכשיר במגילה דיעבד, ולא צירף מגילה אלא דלכתחילה גם במגילה צריך ליזהר. והרי מרן בשו"ע (שם באו"ח סימן לב דין ה') אפילו בתפילין לא פסל לגמרי אם כתבם בשמאל, רק אם אפשר למצוא תפילין כתובים בימין, הא אם אי אפשר באחרים סבר מרן דתפילין שנכתבו בשמאל יניחם ויברך עליהם. ומאחר שכן, במגילה דהקלו בה בענינים אחרים בדיעבד מיהא כשרה אם נכתבה בשמאל וה"ה אם כתבה אשה וכו'".

3 כתב בלשכת הסופר (שם סק"ז) "בשערי תשובה כתב וז"ל ונראה דגם הפר"ח אפשר דלא מכשיר [בכתבה בשמאל] אלא בדיעבד שכבר קרא בזה, אבל לא לקרות לכתחילה. ונראה דאם יש למצוא אחרת בקל יקרא שנית בלא ברכה, והוא הדין בכתיבת אשה או קטן עכ"ל [ובספר בית אהרן ראיתי שכתב דאם כתבה בשמאל כשרה ומברכים עליה בציבור, ואפילו יש לו אחרת אין צריך להדר אחר אחרת, ובמחכ"ת הפריז על המדה יותר מדאי].

ולענין לקרות בה לכתחלה, הנה בשיש מגילה אחרת פשיטא דלא נחתינן לספיקא. אבל בשאין מגילה אחרת נראה לפענ"ד דבכתיבה בשמאל יש לקרות בה בלא הברכות דהא כתיבה בשמאל גם בס"ת תו"מ לא ידעינן פסול אלא מצד הסברא שאין דרך כתיבה בכך וכו', והרי גם במגילה לשון כתיבה כתיב".

איטר יד. איטר יד כותב בשמאלו, דשמאל דידיה הוה כימין[5].

כותב ביד אחת ועושה מלאכתו בשניה: הכותב בימין ורוב מלאכתו בשמאל, או להיפך שכותב בשמאל ורוב מלאכתו בימין, דעת הפמ"ג שאין לקבלו לסופר. ובדיעבד אם כתב כשר כמו בשולט בשתי ידיו[6]. [ולענין הלכה למעשה עיין בהערות[7]].

---

4 שו"ע (שם).

ובהגהות רעק"א (שם) הכריח כן מהא דיליף בספר התרומה מהיקש ד'וקשרתם' 'וכתבתם'. ולענין תפילין הלא קי"ל דאף בשולט בב' ידיו מניח תפילין בשמאל, מטעם ההיקש דמה כתיבה בימין וכו', ש"מ דאף בכה"ג בשולט בשתי ידיו בעינן כתיבה בימין.

5 שו"ע (שם).

איטר לכתוב תפילין: מעיקר הדין איטר יכול לכתוב סת"ם, וה"ה שיכול לכתוב פרשיות תפילין כמבואר בשו"ע כאן. אמנם כתב בכף החיים (סימן כז ס"ק לא), וכ"כ בספרו קול יעקב (סימן לב ס"ק כב) וז"ל "ומיהו בעל נפש יחוש לעצמו שכיון שמניח תפילין בשמאל, צריך לכתוב דוקא בימין כמ"ש בסה"ק כף החיים (סימן כז ס"ק לא), יעי"ש". אמנם לא שמענו שאיטר הכותב תפילין שנוהגים להודיע לקונה שהוא איטר. וכן איתא בשם בעל שבט הלוי זצ"ל דאין צריך להודיע לקונה כלל. כיון שהתפילין כשר לכתחילה כן הובא בספר בן איש ימיני (מכתב ד) שהביא מכתב של הגאון רבי משה שטיין שליט"א, שדעת בעל שבט הלוי זצ"ל שהתפילין מהודורות, ואין צריך הסופר להודיע לקונה כלום. וכ"כ בספר תורת הלוי (סת"ם, פ"ו ס"ה) ששמע מבעל שבט הלוי זצ"ל שאיטר יכול לכתוב לכתחילה.

6 ז"ל הפמ"ג (שם) **"ואם כותב בימין ומלאכתו בשמאל, או להפך, כפי דעתי ההדיוטות אין ראוי לקבל אותו לסופר עיין סימן כז ס"ו** [בשו"ע שם איתא מחלוקת אם אזלינן אחר היד שכותב בה והיא נקראת ימין, ומניח תפילין ביד שכנגדה, או אזלינן בתר היד שעושה בה רוב מלאכות והוא נקראת ימין, ומניח תפילין ביד שכנגדה] **והכי נהוג** [כוונתו אע"ג שמבואר שם ברמ"א על דיעה השניה בשו"ע שם דאזלינן בתר היד שכותב 'והכי נהוג', הרי לכאורה הרמ"א הכריע שאזלינן בתר היד שכותב. וא"כ ה"נ יכתוב ביד שרגיל לכתוב בה, ע"ז כתב הפמ"ג דהיינו] **לעצמו, אבל אחריות דאחריני למה לי** [דרק לעצמו – להמניח תפילין צריך להכריע הדין, אבל לכתוב לאחרים למה לנו להקל, דהרי שמא היד כותב בה מיקרי שמאל, וא"כ צריך לכתוב ביד שעושה בה שאר מלאכות, וגם זה אינו יכול דהרי הוי שינוי לדידה לגבי שבת ופטור] **וכו', ודיעבד אין לפסול להמג"א (סק"ד) כמו שולט בשתי ידיו"** עכ"ל הפמ"ג.

וכוונתו דכמו בשולט בשתי ידיו שלכתחילה צריך לכתוב ביד ימין, ומ"מ אם כתב בשמאל כשר, אף דלכאורה מטעם ההיקש וקשרתם וכתבתם היה צריך להיות פסול, אע"כ שאין מחמירים בדיעבד לפי טעם זה, א"כ ה"ה בנידו"ד לא גרע משולט בשתי ידיו שאם כתב בשמאל כשר.

7 כתב בשו"ת אבני נזר (או"ח סימן יג) שאין ללמוד דין כתיבת סת"ם מדין הנחת תפילין, דשאני התם דילפינן מקרא 'ידכה' דצריך להניחה על יד כהה, ולפיכך אזלינן בתר היד שעושה מלאכות שבאחרת מניח, משא"כ לענין כתיבה מה לנו בזה שעושה שאר מלאכות בשמאל כיון שרוב כתיבתו בימין בה צריך לכתוב. ועי"ש שכתב שכ"כ בספר התרומה היפך ממש"כ הפמ"ג. ומסיק דאין לחוש לדברי הפמ"ג כלל וכלל. וכן מצאנו בעוד אחרונים שהקילו בזה. ראה בזה בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סימן ד). ומשם תדרשנו לטובה. וכן כתוב בספר תורת הלוי (פ"ו ס"ז). ששמע מבעל שבט הלוי זצ"ל שדרכו להורות בזה כהאבני נזר דלא כהפמ"ג. וכ"כ בספר איש ימיני (עמוד רפא) בשם בעל שבט הלוי זצ"ל. [ולכאורה בכתיבת מגילה קיל טפי, מכיון שי"א שכשר אם כתבה בשמאל].

הספר שילווה אותך בדרך לכתיבה מדויקת:

הָאוֹתִיּוֹת כְּהִלְכָתָן

יו"ל בס"ד הספר
"האותיות כהלכתן"

קו 'קול הסופרים' שיעורים בהלכות סת"ם:
079-520-5237

ובו שלשה ספרים נפתחים:

"משנת סופרים"
בעימוד חדיש, כותרות משנה, תמונות מדויקות ועוד מעלות טובות.

"תמצית האותיות"
מה'משנ"ס' ו'קסת הסופר', אשר יעזור לך להבחן לקבלת 'תעודת קבלה'. וכן לסופר שיש לו כבר תעודה לחזור ולשנן בקצרה ובמהירות את הלכות צורת האותיות.

"מכתבי הלשכה"
בכל שאלה שתתעורר בשעת הכתיבה של שינוי צורה לאות אחרת תוכל להעזר במדור 'מכתבי הלשכה', ובו אוצר גדוש של שאלות שהגיעו אל שולחן הלשכה.

ניתן להשיג את ספרי המחבר במחיר מיוחד:
'האותיות כהלכתן', 'כתיבה תמה כהלכתה'
'חלה כהלכתה' 'שפה נעימה' על מסכת כלה.
ב'לשכת הסת"ם כהלכתה' | רחוב ראדזמין 8 ב"ב | פלאפון: 054-856-2976

הפצה ראשית:
יפה נוף ספרים

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורים,
מרבותינו הק' בעלי ההילולא זי"ע

כ"ט
שבט

הגה"ק רבי חנני' יו"ט ליפא טייטלבוים זי"ע
בעל קדושת יו"ט

בשבוע הבעל"ט כ"ט לחודש שבט יחול יומא דהילולא קדישא של מרן רבינו הק' חנני' יו"ט ליפא טייטלבוים בעל הקדושת יו"ט זי"ע, מובן מאליו שא"א לתאר את האדם הגדול בענקים, בקווים קצרים ואף שכבר נכתב ונדפס הרבה עליו מגדולת תורתו, צדקתו וחכמתו ומכח הנהגתו מ"מ אין בהם אף מקצת מן המקצת מלהכיל את כל מסכת חייו הקדושים.

וע"כ אמור אמרנו כי כאשר ידוע הוא מה שמובא בספה"ק שהצדיקים הם תמיד בבחינת "שבת" שהרי דבוקים הם בשמו יתברך תמיד, ובשבת קודש גופא המה בבחינת "שבת שבתון" ומכ"ש אצל רבינו הקדוי"ט זי"ע ראה ראינו ההתלהבות אש קודש יותר ממה שראו אצל צדיקים אחרים וכמו שסיפר כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה זי"ע מה ששמע מדודו מרן רביה"ק זי"ע וגם מאביו מרן העצי חיים זי"ע "שבחינה זו של השתוקקות וכלות הנפש לקדושת השבת שראו אצל אביו הק' לא ראו אצל שום צדיק שהיה בימיו", (תפארת יואל)

ומסופר כי פעם אחת אמר הנה מה טוב היה אם היו יכולין לקחת את לילי טבת הארוכים ויומי תמוז הארוכים ולעשותן ליום אחד - יום שבת קודש - יומא אריכתא.

ולאור כל זאת נביא כאן ענינים ועובדות, משובץ באמרות ה' אמרות טהורות, והנהגות טובות וישרות, בשבתות למנוחה מרבינו זי"ע, ויהא זה ללימוד לנו דורותיו אחריו עדי נזכה ליום שכולו שבת ומנוחה לחי העולמים.

לקראת שבת לכו ונלכה

בתורתו של רבינו הקדוי"ט בעצמו פרשת ראה מצינו ראינו בזה הלשון הקדוש: והכינו את אשר יביאו דהיינו שצריך לעשות איזה הכנה ליום השבת קודש להמתין ולצפות עליו אף קודם זמן ביאתו שזה ענין הכנה והוא הנקרא הוספה שימתין ויצפה עליו אף קודם ויתחיל אז בקדושת השבת. עכל"ק (ועיין עוד בספרו הק' פרשת ויצא וכי תשא).

וראויים הדברים למי שאמרם כי מאז שהגיע חצות היום בעש"ק היה שואל בכל שעה אם כבר הגיע הזמן של שב"ק, מחמת גיעגועין והשתוקקות מתי יבוא, והיה פורש ממלאכה ומקבל את השבת בעת שהגיע זמן כניסת שב"ק בא"י, ובאותו העת היה מדליק את הנרות שב"ק שהדליק הוא בעצמו לכבוד שב"ק בחדרו הפרטי, ופעם סיפר רבינו הק' ענין זה להרה"ק מסקווירא זצ"ל והוסיף בדרך צחות אילו הייתי רוצה לנהוג כמו אבי הק' במנהג זה לא הייתי יכול להניח תפילין בערב שב"ק (שיח זקנים).

פעם אחד חל פורים להיות בערש"ק והקדוי"ט קיים בנפשו מאמרם ז"ל חייב אדם לבסומי בפוריא והיה מאוד בגילופין ויושב על כסאו ומראהו נורא, ויראו אנשי ביתו כי עוד מעט שבת קודש מתקרב ובא ורבם הקדוש יושב כמעט מבלי הכרה, אמנם סמוך לכניסת השב"ק ירד וטבל במקוה טהרה לכבוד שב"ק וכאשר יצא הכה הקדושת יו"ט באצבע צרידא על השולחן וצווח "שבת שבת" ונהיה אח"כ כאחד האדם. (גדולת יהושע)

מנוחה ושמחה אור ליהודים

בספה"ק קדוי"ט פרשת שמות כותב מרן זי"ע וזה לשון קדשו: אם ישראל עם קדושיו ית' משמרים השבת כמצווה עליהם יש ראי' לדבר שהם מאמינים בהשגחה פרטיות וע"כ הם למעלה מהטבע ולמעלה מן הזמן עכל"ק, וגדולה מזו מצינו בספה"ק בני יששכר (מאמרי השבתות מאמר ג' אות ה') על מאמרם ז"ל שלר' אליעזר אירע נס בשב"ק שדלק כל השבת ולא חסר כלום ומוסיף הבני יששכר שם וזל"ק: שבאמת הנס הזה לא אירע לר' אליעזר בלבד אלא הנרות של שבת של כל איש הישראלי מתברכים יותר באורם מכל ימות החול ליזה רב וליזה מעט עכל"ק. ומרגלי' בפומי' דרבינו הקדוי"ט כי בשבת קודש יש ברכה בהנרות של שב"ק כמו שמסופר בספר גדולת יהושע בזה"ל: פ"א בליל שבת קודש כאשר ישב רבינו העצי חיים זי"ע על יד שלחנו הטהור והשעה היתה כבר מאוחרת מאוד ונרות של שב"ק טרם יכבו ועוררו אותו כי עוד מעט ויכבו הנרות ענה ע"ז "איך האב געהערט פון הייליגן טאטן זי"ע אז שבת איז דא א ברכה אין אלעמען אפילו אין די ליכט שבת ברענען די ליכט לענגער" וכן הוי שהנרות דלקו לזמן הרבה.

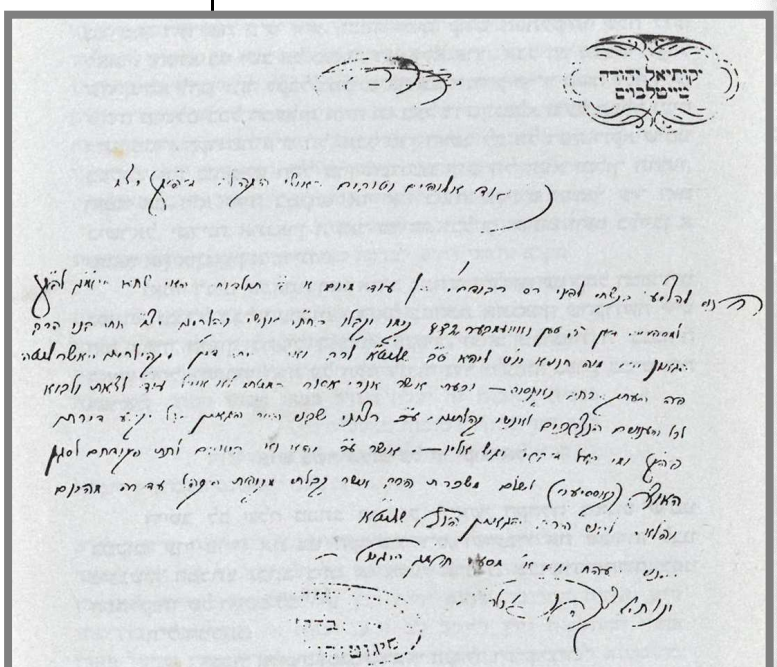
בספרו הקדוש פרשת ואתחנן כותב מרן זי"ע וזל"ק: מי שמתענג מאוד מיום השבת ונפשו מתאוה לו להתענג בו כדת היום ככתוב בתוה"ק בכל לב ונפש זה ימתין ויצפה ליום השבת קודם ביאתו ויראה להוסיף מחול על הקודש בין מלפניו ובין מלאחריו כי למיחוש בעי אם ח"ו ישמור רק זמן המפורש בתורה שמא יאנס ויעכב עוד איזה רגע לחלל את השבת ולכן הוא מתחזק לקדשו בספק קצת קודם זמן בואו אמנם זה שאיט מתאוה כ"כ ליום השב"ק ורק ששומר משום מנהג אבותיו בידו זה לא ימתין ולא יצפה להוסיף עליו מחול על הקודש ועוסק בעסקיו עד הזמן שהגיע החיוב עיצומו של יום כי אינו מתירא כ"כ אם יאחר איזה רגע ויחלל את השבת רח"ל, פירות הנושרים מדברינו אלה שהא בהא תליא שמירת יום השבת בעצם עם ההוספה מחול על הקודש דאי לא הא לא קיימא הא, וזה "שמור" את יום השבת לקדשו יראה דצריך להיות שומר ומצפה מלשון ואביו שמר את הדבר, ולהמתין עליו מקודם ביאתו ולהוסיף מחול על הקודש עכל"ק.

והיה רגיל להתרות את בני עירו שיזהרו עד למאוד בשמירת שבת קודש, והרבה זמן לפני כניסת השבת יסגרו את חניותיהם כדי שלא יבואו ח"ו לספק חילול שב"ק, ולא זו אף זו פעל ועשה רבות בעצמו ולא חסך על כבודו וטירחתו כמו שסיפר הרה"ח ר' משה ארי' גליק ששמע מאביו הרה"ח ר' טובי' ע"ה מברעזנא, בסיגעט הי' יומא דשוקא (מארק טאג) ביום ו' ע"ק והי' רבינו הקדוויו"ט זי"ע דורש ותובע מיהודי העיר לסגור את החניות בעוד מועד, שלא יבואו ח"ו לידי חילול שבת, ופעם הודיעו להקדושת יו"ט שמאן דהוא עדיין חנותו פתוח סמוך לזמן כניסת השבת, והלך הקדוויו"ט למחות בו, ונתלוו אתו כמה בחורים והלה כאשר נודע לו שהרב דמתא מגיע ובא, סגר חנותו וברח לביתו, והקדושת יו"ט הלך אחריו לביתו, והיה שם גדר נמוך שסגר את השער, ואמר הקדושת יו"ט להבחורים גם אני הייתי פעם בחור, ואוכל לזחול ולעבור את הגדר, ועזרו לו כמה בחורים ועלה את הגדר ונכנס לתוך ביתו לחפשו, והלך מחדר לחדר עד שמצאו מונח תחת המטה, והקדושת יו"ט הוציאו משם ונזף בו והרעים עליו בקולו וחזר הקדוויו"ט לביתו נאוה קודש, ומני אז סגר הלה את חנותו בעוד היום גדול.

פארך חבוש על ראשך

מתאמרי' משמי' דהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע ועכ"י שהשטריימל הוא במקום תפילין ורמז לזה ששבת ר"ת ש'טריימל ב'מקום ת'פילין, וסיפר כ"ק מרן רבינו שליט"א שעבודה גדולה היה לו לרבינו הקדוויו"ט זי"ע בהלבשת מלבוש השטריימל הנהוג אצל חסידים ואנשי מעשה כי בימים ההם לא היה המנהג להלביש לבוש זה רק בגאליציא ובמארמראש, אבל באונגארין לא לבשו פאר על ראשם לכבוד שבת קודש, והוא ז"ל פעל הרבה פעולות אצל תלמידיו בעת שהגיעו לפרק האיש מקדש והלכו לדור בערי אונגארין שישימו לראשם עטרת זו, ופעם אחד הפטיר ואמר שכאשר יגיע לעולם העליון וישאלו אותו מה פעל ועשה בעוה"ז, יענה ויאמר שהלביש לבוש השטריימל לבני ישראל, ואמר עוד כי באמת אין למצנפת זו שום קדושה, אמנם כאשר רואים שכל שער שיש בה מנגח אותם (המאדערנע) סימן שהוא מלא קדושה, וכל זה היה אצלו כעבודה שלימה במדה ובמשורה, כי לא ענה לכל אחד בשוה, רק לאחד ציוה ללבשו ביום החתונה ולאחד ציוה להמתין עד אחר השנה ראשונה, ויש מי שציוה להמתין חמש שנים. (מהר"א ט"ב תשס"א)

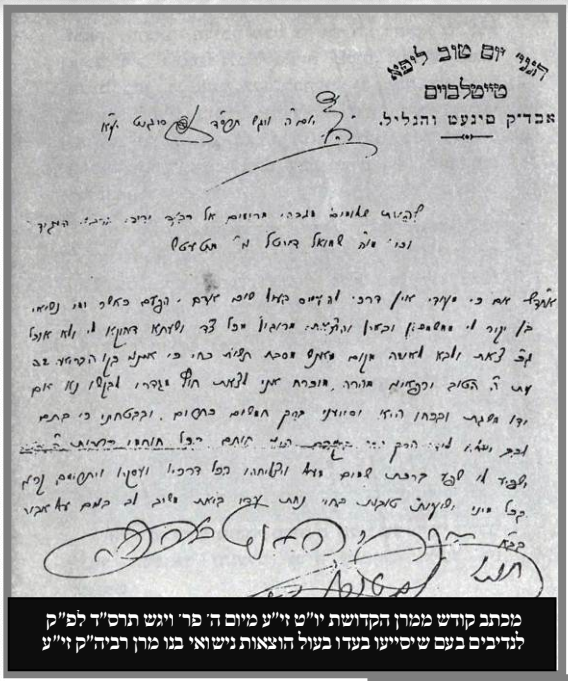
ולא רק שעשה ופעל למען רבות אלא גם הבטיח הרבה ברכות וישועות לאלו שקבלו על עצמם ללבוש שטריימל, ובספר צדיק כתמר מביא בזה"ל: סיפר לי הרה"ח ר' משה קאהן ז"ל משמש בקודש של רבינו שהי פ"א איש אחד על שבת אצל רבינו הגה"ק בעל קדושת יו"ט זי"ע ואיש הנ"ל היה גיט האלטער במחוז דניר (אונגארין) ובליל שבת קודש נתן רבינו לכל איש שיריים מהדגים ומכל דבר, ולאיש הנ"ל לא רצה ליתן שאמר לו רבינו מפני שאינו הולך בשבת עם שטריימל והיה זאת לפליאה גדולה להאנשים אשר עמדו שמה, והיה שם במעמד הלז רבי עזריאל שו"ב מסאטמאר, וכמה שנים אח"כ שאל אותו השו"ב הנ"ל, לאיש הנ"ל שהיה מכיר אותו מפני מה אמר לו רבינו שלא יתן לו שיריים, וכי מפני שאין לו שטריימל, והיה שם כמה

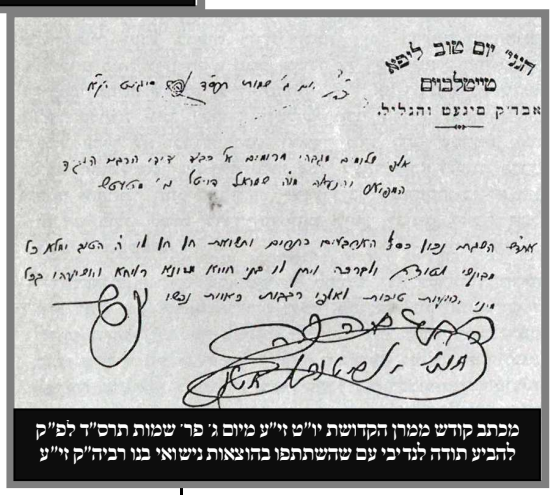
תצלום ממכתבו של מרן הייטב לב זי"ע בכתי"ק ששלח להנהלת הקהילה בו מבקש שימנו את בנו מרן הקדושת יו"ט זי"ע למלאות מקומו ברבנות ק"ק סיגעט

אנשים שלא היה להם שטריימל, ורבינו נתן להם שיריים וסיפר לו מעשה, שהיה פע"א חולה מסוכן רח"ל בחולי טיפוס, וחלם לו שבא לבית דין של מעלה, ודנים אותו אם ישאר בחיים, ופתאום ראה את הקדושת יו"ט וסיפר לו שזקוק לרחמי שמים, וברך אותו הקדושת יו"ט אבל בתנאי אחד שכשיבריא ילבש שטריימל לראשו, והבטיח לרבינו שילבש שטריימל ותיכף אח"ז הקיץ משינתו וקרא לאשתו וביקש ממנה שתביא כסא לרבינו הקדושת יו"ט ואשתו חשבה לפי תומה שמרוב מחלתו השתגע, עד שסיפר לה את כל המעשה, וביקש שרוצה לילך לקנות שטריימל אבל אשתו הניאתו מדבר זה באמרה שאין מתאים לגיט האלטער ללכת עם שטריימל, וכן עשה כפי ציווי אשתו ולא לבש את השטריימל, אח"ז היה המעשה שהגיע על שב"ק לעיר סיגעט והקדושת יו"ט ראה אותו ללא השטריימל, ולכן לא רצה ליתן לו את השיריים, ובשבת בבוקר הלך אל בית רבינו וסיפר לו שאשתו אינה רוצה שילבוש שטריימל, אבל הקדושת יו"ט אמר לו שלא ישמע אל עצת אשתו בדבר התלוי בריאת גופו ולא יועיל לו כלום רק אם ילבש את השטריימל, וכן עשה ואח"כ הבריא לגמרי ויהי לפלא.

וכשביקר רבינו זי"ע בארה"ק בשנת תשכ"ה וכשהיה בעיר בני ברק הלך לבקר חולה אצל החסיד הישיש ר' משה חיים שטראהלי ז"ל שהיה מתלמידי הקדושת יו"ט ובסוף ימיו התגורר בעיר בני ברק, וביקש ממנו רבינו שיספר לו גופא דעובדא מה שקיבל ברכת קדשו של מר אביו הק' הקדושת יו"ט איך שציוה עליו שילבוש שטריימל, וסיפר רמ"ח כי בחתונתו לא לבש שטריימל כי היה מגליל העליון ורבו הקדושת יו"ט צוה עליו שילבוש שטריימל, ופעם כשבא להסתופף בצל רבו הקדושת יו"ט וחבש לראשו שטריימל, קרא הקדושת יו"ט להרבנית ואמר לה: עס פאסט איהם דעם שטריימל, וברכו בעבור זה באריכות ימים ושנים וברכת צדיק עשה רושם והאריך ימים מרובים (מפי אחד שהיה נוכח שם).

מכתב קודש ממרן הקדושת יו"ט זי"ע מיום ה' פר' ויגש תרס"ד לפ"ק לנדיבים בעם שיסייעו בעדו בעול הוצאות נישואי בנו מרן רביה"ק זי"ע

מכתב קודש ממרן הקדושת יו"ט זי"ע מיום ג' פר' שמות תרס"ד לפ"ק להביע תודה לנדיבי עם ששתתפו בהוצאות נישואי בנו רביה"ק זי"ע

ו"לבנים" אומרים לנו

בספה"ק ברך משה כותב כ"ק מרן רבינו זי"ל, וזל"ק: אכן הן מודעת זאת כי לא הרי עבודת הצדיקים בימות החול כהרי עבודתם ביום השבת קודש כלשונו הק' של הסידורו של שבת בעינינו ראינו גודל קדושת השבת על איש החכם והצדיק אשר גודל אור הקדושה בוער בלבו כרשפי אש, ומים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה התקועה בלבו ומשתוקקת ומתלהב לעבודת ה' כל הלילה וכל היום של שב"ק ובאהבתו שוגה ונראה לכל כי כמעט נכסף וכלות נפשו לאלוקים מגודל הבערת אש האהבה הבוער בלבו, ותיכף אחר הטבילה בער"ש ניכר עליו התנוצצות קדושת שבת המאיר על פניו וזיו הדרת אורו מבהיק עליו עד שיראים לגשת אליו, עכל"ק הסידורו של שבת, ושמעתי ממרן דודי זלה"ה כי ככל החזיון הזה ראו אצל ק"ז מרן הקדוי"ט זי"ע אשר היה בוער כאש מקדושת השבת ומרגלי' בפומי' כאשר יוצא מן הטבילה בער"ש רואים שגם האבנים מזהירים מקדושת השבת עכל"ק, וכ"ק מרן רביה"ק זי"ע הזכירו פעם ברבים בס"ג שבה"ג תשכ"ו וזל"ק: גם היה אומר (הקדוי"ט) שכשיוצאים בערב שבת מהמקוה "זעהט מען בחוש ווי דער שטיינער בליטשקענען" וצועקים שבת שבת ומתנוצצים מקדושת שבת.

ובספר אבני חפץ (להרה"ג ר' נפתלי צבי בראדי שליט"א) מביא בשם הגה"צ מנאנאש שליט"א, מה ששמע מרביה"ק זי"ע כשהיה עמו בשערן ספרינגס בהאי לישנא ב' פעמים שמעתי ענין זה מאאמו"ר זי"ע פעם אחד כשהייתי עמו בבארדיוב והלכתי עמו בשב"ק ברחוב אמר לי "די שטיינער אויף די יארדע זעהן נישט אויס היינט ווי נעכטן" (האבנים על הארץ אינם נראים כדאתמול), ופעם שני היה בעיר סיגעט עמדתי עם אבי ליד החלון בעצם יום השבת וראינו שממולינו עובדים גוים בבנית בית, ואמר לי אז "אפילו די שטיינער זעהן נישט אויס ווי נעכטן". והוסיף לי רביה"ק עוד בענוות קדשו ואמר: "איך וויס

נישט וואס ער האט געזעהן", והוסיף לי הגה"צ מנאנאש שליט"א שרביה"ק סיפר דבר זה ג"כ להגה"צ מנאסאד וסיפר לי שרביה"ק הוסיף על הסיפור השני, בהאי לישנא "א פלא אפילו אויף די שטיינער וואס גוים האבן געארבעט שבת האט ער אויך געזעהן" ע"כ.

ועוד סיפר רביה"ק זי"ע שאביו רבינו הקדוי"ט לא היה רוצה לנסוע לשבות שבתו בעיר נירעדאהזי ואף שהיה שם הרבה מחסידי סיגעט והרבה פעמים הפצירו רבות ברבם הק' שיבוא לפאר אצלם בשב"ק עכ"ו לא הסכים, וטעמו ונימוקו עמו כי בעירם היה היומא דשוקא ביום השב"ק והיה חילול שבת גדול ע"ז והיה אומר שהאבנים מתרעמים וצועקים על שמחללים שם את השבת.

שמור לקדשו מבואו ועד צאתו

מרן רבינו ז"ל כותב בספרו הקדוש ברך משה (פרשת בהר): איתא בכתבי האר"י ז"ל (פרי עץ חיים שער הנהגת הלימוד) שבת גימטריא כן דעה חכמה לנפשך (משלי כד יד), כי בו נשפע השפעת החכמה ביתר שאת, ובו ראוי להגביר חיילים לתורה ולתעודה ביום השבת ולהזהר שלא לבטל אפילו רגע קלה, ומרגלא בפומיה דק"ז הקדושת יו"ט זי"ע כי אדם הישראלי מצווה ועומד להיות שומ"ר שב"ת, ושומר אסור להסיח דעתו משמירתו אפילו רגע אחד, ואמנם כן היתה מנהגו של ק"ז זללה"ה שלא היה יושן כלל בכל יום השבת, אלא היה יושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה.

וסיפר כ"ק מרן רבינו ז"ל מעשה פלא מה שאירע פעם כששבת מרן הקדוי"ט בעיר קראסנא ולא ישן כל הלילה וגופא דעובדא הכי הוי: פעם אחת שבת רבינו הקדוי"ט בשב"ק בעיר קראסנא, ונקבצו ובאו הרבה חסידים מכל הסביבה להסתופף בצל קדשו, ומפני שתושבי העיר לא היה להם מקום די הצורך לכל החסידים, פשטו קש ותבן בחצרות הבתים והכינו שם מקום ללון לכל האורחים, והיה בליל שבת קודש התקדרו השמים בעבים וגשם עז ריחף באויר והאורחים אשר חשבו לישון בחצירות לא ידעו מה לעשות, ויצו מרן הקדוי"ט שילכו כל החסידים לישון מבלי דאגה כלל והוא העמיד את עצמו אצל החלון ועיניו הטהורים הפנה אל עבר העננים וככה עמד כל הלילה והשגיח מן החלונות ולתמהון כולם לא ירד גשם כלל כל הלילה ההוא והמוני החסידים מצאו מנוח לנפשם.

ובדרך אגב נביא ענין פלא מה שהיה באותו ערש"ק בעיר קראסנא המובא בספר אבני אור בזה"ל: מרן הקדושת יו"ט שאל אז את הגה"ק רבי ברוך בענדעט ליכטנשטיין זצוק"ל אב"ד קראסנא יצ"ו, מי מכין את הדגים לכבוד שבת, והשיב לו הגה"ק מקראסנא שהוא בעצמו עוסק בזה בכל עש"ק, ונכנס הקדושת יו"ט זי"ע לחדר המבשלות לראות את עבודת הגה"ק מקראסנא בשעה שמכין את הדגים לכבוד שבת, ונענה הקדושת יו"ט ואמר: "זייער שיין זייער שיין".

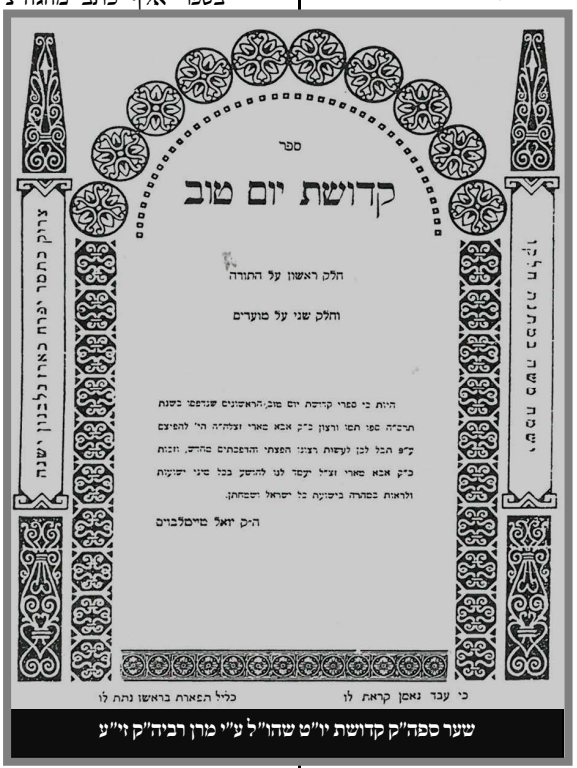
ונכרתה הנפש ההוא

בספר אלף כתב מהגה"צ ר' יצחק ווייס זצ"ל אבד"ק וועריבוי בהספדו עליו מביא שמרן הקדושת יו"ט פעל בחיים חיותו רבות עבור שמירת שבת קודש ועשה ופעל בין היהודים שלא השגיחו על כל פרטיה ודקדוקיה וז"ל שם: וכמה פושעים ישראלים שהחזירם בתשובה שלימה, וכמה מאות שפעל לשמור שבת כהלכתו, ואפשר להמליץ עליו מאמרם ז"ל תני "חנניה" חייב אדם למשמש בבגדיו ערב שבת עם חשיכא הלכתא רבתא לשבתא (שבת יב), עכ"ל שם.

ומעשה נורא אירע אז בימיו שפ"א בשבת בבוקר נתוודע להקדושת יו"ט שהאפטייקער בעיר סיגעט, שמו הי' ד"ר קאסטנער, פתח חנותו בעצם יום השבת, ושלח הקדוי"ט את משמשו להתרות בו שיסגור את חנותו תומ"י, ד"ר קאסטנער לא נתבהל לדברי השליח וזרקו מחנותו.

הקדושת יו"ט שלח את השליח שנית בהתראה חמורה שיסגור חנותו, ואם הלה יעמוד בעקשותו אזי יאמר לו בשמו, שמי שפתח את החנות היום לא יפתח אותו עוד (בלה"ק:"וועך עס האט עס געעפנט, וועט עס מער נישט עפענען"), השליח עשה שליחותו, אמנם הלה התחצף בעזות ולא רצה לשמוע בקולו, ורמס את השבת קודש בחילול נורא ושם שמים נתחלל באופן מבהיל רח"ל.

לא עברו כמה שעות והד"ר קאסטנער נפל בחלשות, וכאשר ראו שהמצב בכי רע, רצו בני משפחתו להקדוי"ט ובקשו שימחול לאביהם, אמנם הקדושת יו"ט ענה, הלא התריתי בו ובקשתי אותו (וואס זאל איך אים טאן, איך האב דאך אים געבעטן) ומה אעשה לו, ואביו של הד"ר קאסטנער גם הוא בא לבקש עבורו, ואמר שיש לו בנים ובנות וצריך להכניסם לחופה,

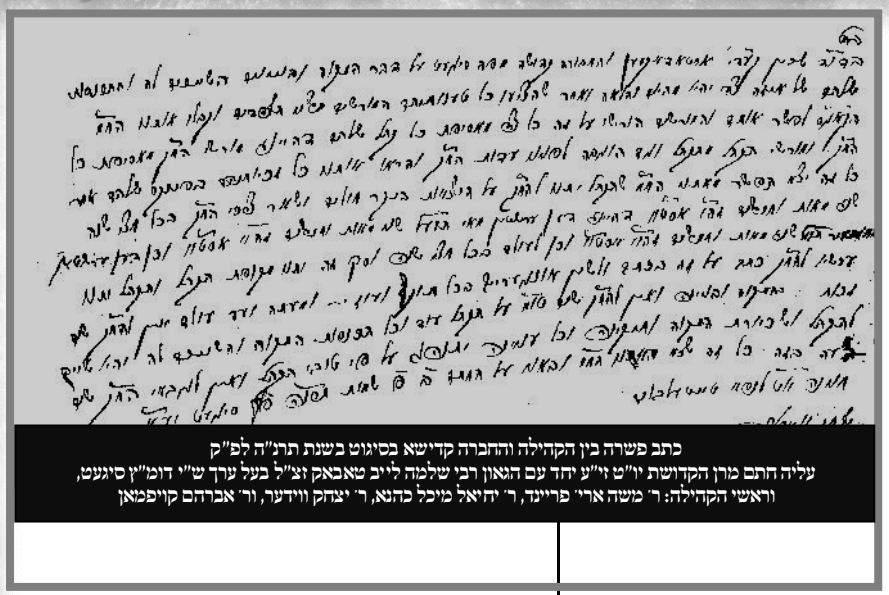

שער ספה"ק קדושת יו"ט שהו"ל ע"י מרן רביה"ק זי"ע

ואמר לו הקדוי"ט: "דו זאלסט זיי פירן אונטער די חופה" איני יכול לעשות לו דבר, כי התריתי בו, ובאמצע השבוע של"ח ותהום כל העיר.

כמו"כ מסופר שבאותו זמן הי' נפרץ מאוד לצחצח המנעלים בשבת ע"י עכו"ם, והקדושת יו"ט לחם נגד פירצה זו בכל תוקף, וכן כשדיבר עם תלמידיו ביחידות הזהירם על קדושת השבת, פ"א נכנס אצלו חסיד עם "קוויטל", וראה הקדושת יו"ט שחסיד זה נתברך בהרבה בנות, העיר לו הקדושת יו"ט ואמר שישגיח על בנותיו ויזהירם שלא יסרקו שערות ראשם בשבת קודש.

ואכן פעולות צדיק עשו רושם וקדושת היום היתה בתפארתו בעיר סיגעט, והיתה ניכרת קדושתה בחוצות וברחובות עד שגם במקום חניית מסילות הברזיל לא היה אף אחד עולה ויורד על הבאן בעצם יום השבת, ומספרים שכאשר הערל מנהיג הבאן היה מגיע לעיר סיגעט, במקום להכריז שם העיר סיגעט כנהוג, היה מכריז בצחוק "שבת".

כתב פשרה בין הקהילה והחברה קדישא בסיגוט בשנת תרנ"ה לפ"ק
עליה חתם מרן הקדושת יו"ט זי"ע יחד עם הגאון רבי שלמה ליב מאבאק זצ"ל בעל ערך ש"י דומ"ץ סיגעט,
וראשי הקהילה: ר' משה ארי' פריינד, ר' יחיאל מיכל כהנא, ר' יצחק וויזער, ור' אברהם קויפמאן

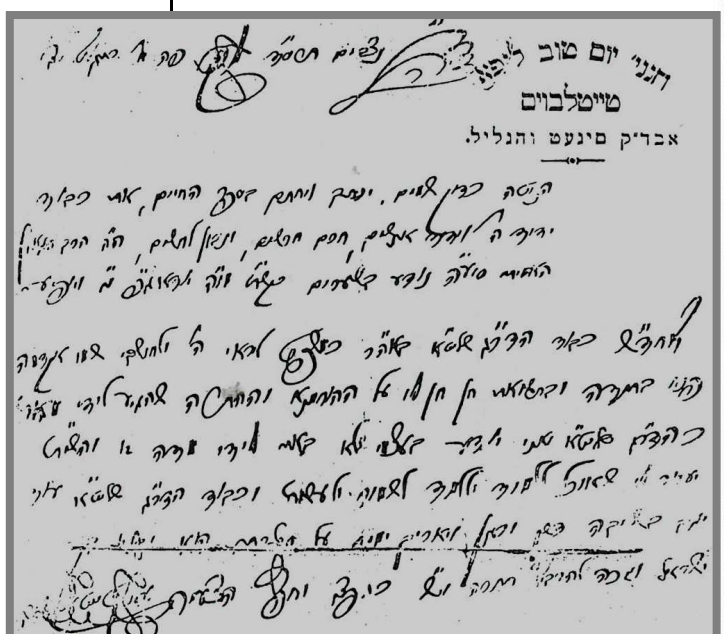
שבת המלכה... אל תוך בתיכם להניח ברכה

בספה"ק תפארת שלמה (משפטים) מצאנו ראינו שיום השבת מסוגל לרפואה כאמרם ז"ל שבת הוא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא ומפרש שם הפסוק שבתו יתן ורפוא ירפא שבתו הוא לשון שבת קודש אשר הוא מסוגל לרפואה עי"ש דבה"ק באורך, ואכן אצל הרבה צדיקים ראו ענין זה שהוחז לחולי עמך ישראל לבוא אליהם ביום השב"ק להתברך מפיהם ורבות יסופר על זה.

והנה כי כי כן מביא בספר מתן שבת שכשהיה באים אל רבינו הקדושת יו"ט בבקשה להוושע בדבר ישועה ורחמים ענה ואמר להם "איר זאלט קומען צו מיר אויף שבת".

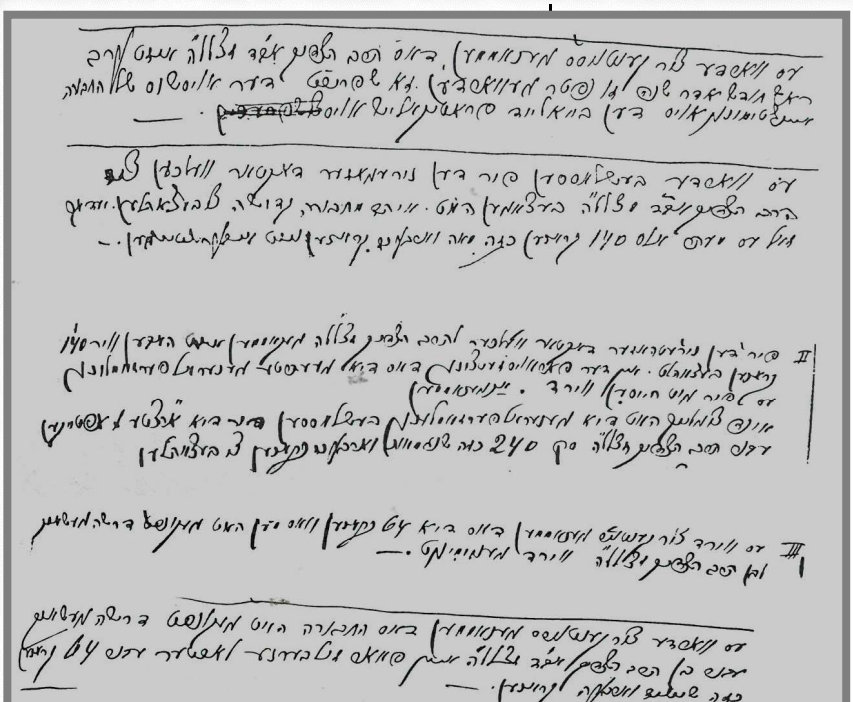
שבת גרוסה

וכמו"כ הרבה לחזור ולשנן לתלמידיו וספרו הקדוש מלא מדברי התעוררות על שמירת שב"ק, ועל תוספת שבת, ועל לימוד תורה בשבת, וכפי שהעיד הגה"ק משימלוי זצ"ל כשהספידו "שקדושת שבת היה ניכר אצלו עד להפליא, ומפיו הקדוש לא זז שבח קדושת שבת, באהבה חבוקה ודבוקה" (אבן שלימה בהר), וחביבים עלינו לשונו הקדוש בספה"ק קדושת יו"ט המעיד ומראה באצבע שהרבה לדבר מענין לימוד התורה בשב"ק ונעתיק אחד מני אלף וזל"ק: כבר כתבנו שביום השב"ק שלבו פנוי מעסקים יצרו מתגבר עליו ביותר ובפרט קודם התפלה כי בימות החול טרוד הוא ותיכף כשיקום משנתו הולך בהשכמה

מכתב ממרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע (ערוך על דף ממכתבי אביו מרן הקדושת יו"ט זי"ע)
להגאון רבי יהודה גרינפעלד אב"ד סעמיהאלי בו מביע תודה על ההורמנא שקיבל ממנו

להתפלל משא"כ בשב"ק שאינו ממהר להתפלל בהשכמת הבוקר כי אין לו עסק ביום ההוא בודאי צריך כל בר ישראל אשר יראת ה' נוגע בלבבו להיות זהיר ושמור וירא ויפחד מאימת שבת קודש ויתמיד בלימודו עד למאוד ולתקן מה שחסר כל השבוע שלא היה לבו פנוי לתורה ולעבודה, והנה ידוע דשבת יום נקרא ככתוב "אבלוהו היום" "שבת היום" "היום לא תמצאהו", וז"ש ז"ל כל השונה הלכות בכל יו"ם דייקא היינו ביום השבת קודש שלבו פנוי מכל עסקים שבעולם ויצרו מתגבר עליו לבלות הזמן בדברים בטלים ולה"ר ורכילות ר"ל ומתגבר לנצח את יצרו ולומד הלכות אז מובטח לו שהוא בעוה"ב ושאל תטעה לומר שדייקא במי שאינו בקי כ"כ בתהלוכות העולם ואין מבין שקר של זה ושל זה ליזה מצוה לשנות הלכות משא"כ מי שבקי בתהלוכות העולם ויודע את כל המומין שבחבירו וכדומה מצוה יותר להיות אותם בחברתם לפרסם את החנפים והרשעים מלימוד הלכות, עז"א מדיוקא דקרא שנאמר הליכות עולם לו דהיינו אף שבקי בתהלוכות עולם בטוב עכ"ז אל תקרי הליכות אלא הלכות ולומד ושונה הלכות באותו זמן שהי' לו יכולת לדבר בדברים האסורים ובטלים אז מובטח לו שהוא בעוה"ב ועי"ז גם תפלתו יהי' בטהרה ומקובל ומרוצה לפניו ית'.

העתק מפינקס הקהילה בסיגוט, בו מודיע על פטירתו של מרן הקדושת יו"ט זי"ע בערב ראש חודש אדר שנה זו
כמו כן בנוגע לתשלום הוצאות הרפואה עבור מרן הקדושת יו"ט זי"ע

גם כי אלך בגיא צלמות

ידוע בין החסידים עד כמה היה מוכן מרן הקדוי"ט בכל עת ורגע למסור נפשו רוחו ונשמתו לבוראו ית' והיה מוכן על מסירות בכל עת ובכל שעה. ובמיוחד ראו עבודת הקודש זו בעת רעוא דרעוין בשב"ק. וז"ל תלמידו הגאון רבי מנחם מענדל שוואַרץ מק"ק דראגמירעשט בספרו הין צדק (עמ' קנ"ט) בהספד על רבו מרן הקדושת יו"ט ז"ל ביום ז' אדר שנת תרס"ד לפ"ק, וכ' שם בא"ד: "כאשר שמעתי בעצמי מפיו הקדוש שאמר לפני זה איזה שנים בסעודת פורים, שמאוד משתוקק שיהי' לו זכיה זאת שימות על קידוש השם ית"ש, ומצפה להשי"ת מתי יבוא לידו ויקיימנה, ומאוד מקוה להשי"ת שבוודאי יהי' כן, ויהיה לו זכי' זו שימות על קידוש השם, ותסמר שערות ראשי ותצילנה אוזן שומעת על קידוש השם, ובכל נשמע קולו בזמרו בשבת (תהלים כג, א) ה' רועי לא אחסר, רגיל על לשונו ומרגלא בפומי' לומר "למען שמו – גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי", ומחבר סוף פסוק הקדום לתחילת הפסוק שלאחריו, וכוונתו מובן למשכילים עד כמה מסר נפשו לה"', עי"ש באריכות דברי ההספד ומה שמפ' בזה. (בדרך אגב נביא כאן מה שמובא בתולדות ספרו הנ"ל, שהגה"צ בעל הין צדק נסע משך ארבעים ושנים רצופים להסתופף בצילא קדישא של רבותינו הק' לבית סיגעט בימים הנוראים).

ומעשה נורא מספר כ"ק מרן רבינו שליט"א שפעם אחת האריך בקודש בעת רעוא דרעוין בדברי כיבושין שכל איש ישראל צריך להיות מוכן למסור נפשו בעבור כבוד שמו, והיה מדבר בהתלהבות כל כך, עד שהפסיקו א"ז הגה"צ האב"ד נירבאטור זצ"ל (שהיה ב"א וישב שם אצל השולחן) באומרו "פעטער! דער פעטער דארף נאך בלייבן אויף דעם עולם", ואז נרגע הקדושת יו"ט, ואחרי כן התנצל הגה"צ מנירבאטור שהרגיש איך שהקדושת יו"ט אומר דברי תורה בהתלהבות כל כך, עד שהגיע ממש לכלות הנפש, בבחי' נפשו יצאה בדברו.

מתוך שיחת קודש

של כ"ק מרן רביה"ק בעל דברי יואל זיע"א

בסעודת הילולא של מרן הקדושת יו"ט זיע"א
ביום כ"ט שבט שנת תשכ"ה לפ"ק בעיר מיאמי – פלארידע יצ"ו

רבינו ישב עם קומץ קטן ממקורביו ונסתובבה השיחה אודות הסתלקות אביו הק' בעל ההילולא

רבינו זי"ע: ווען דאס האט אנגעהויבן (הייַנו תקופת חולשתו) האט מען נאכנישט געוויסט אז ס'וועט אזוי ווייט קומען, ס'האט אויסגעקוקט אז ער וועט עס באלד איבערקומען, ס'האט אנגעהויבן ערגעץ ווינטער,[1] ראש השנה האט ער געהייסן דאוונענען (דהייַנו שאחר יגש לפני התיבה במקומו), ער האט נישט געדאוונט ראש השנה,[2] מ'האט נישט געוויסט אויף ווּאס ארויף, מ'האט נישט געוויסט ווּאס ס'איז דא דערינען, נאר נאך ימים טובים האט ער געזאגט די הארץ דרוקט איהם, זיי האבן געזאגט ס'וועט אריבער גיין, ער האט דאך געהאט צו טוהן מיטן הארץ פריער אויך, און ווינטער האט ער געהאט א קראנקהייט...

א' המקורבים: ער איז געווען א גרויסער רייכערער.

רבינו זי"ע: ער האט אויפגעהערט, ער איז דאך געווען א גרויסער רייכערער, ווען דער דאקטער האט איהם געזאגט אז ס'שאדט איהם, האט ער מיטאמאל אויפגעהערט אינגאנצן, דערנאך האט דער דאקטער געזאגט, אינגאנצן האט ער נישט געמיינט ער זאל טאקע אפהאקן, זאגט ער אבער - א פעקל ציגארן יעדן טאג דאס טאר מען נישט אין גיהנם אויף נישט רייכערן! ווייל ער פלעגט דאך צו רייכערן א פעקל א יעדן טאג, האט ער געזאגט איין ציגאר א טאג מעג ער רייכערן, האט ער דעמאלטס אנגעגרייט אויף אביסל טעג.[3]

---

1. כידוע שמרן הקדוו"ט נסע בקיץ שנת תרס"ג לעיר הבירה וויען לדרוש ברופאים על חולשת לבו, ואז הרופאים אמרו כמה השערות על סיבת חולשתו, ועיין בס' מוש"י (ח"ב) בשם הרה"ח ר' בעריש לויפער שהרופאים אמרו לו אז שהוא יכול לעבור לפני התיבה בימים הנוראים כדרכו בקודש, אך הזהירו אותו שלא ירקוד בשמחת תורה כי זה יכול להזיק לבריאותו, ובהגיע שמיני עצרת ושמחת תורה לא הי' יכול לעצור ברוחו מלערוך את ההקפות בריקודי קודש כבימים מקדם וערך את הקפותיו ביתר שאת ובהתרוממות הנפש, מפזז ומכרכר ישיש כגבור לרוץ אורח, וקוי ה' יחליפו כח למעלה מהשגת אנוש, וב"ב ותלמידיו השתוממו למראה עיניהם לראות את עבודתו הקדושה במסירות נפש ממש לכבוד התורה הקדושה.

2. אגב, יש לציין, מה שסיפר רבינו מרן הברך משה שדודו הק' מרן בעל הדברי יואל סיפר לו כדלהלן: ענותנותי' דאבא מארי לא נתן לו עוז בנפשו להיות הבעל תוקע בר"ה, שהרי כל זמן שהי' מרן הדברי חיים ז"ל בחיים חיותו הסתופף בצילא דמהימנותא, ולאחר הסתלקותו של הדברי חיים זי"ע משנת תרל"ו עד שנת תרמ"ג הסתופף בצילא דתמרי אביו הק' מרן הייטב לב זי"ע, והי' ק"ז הייטב לב הבעל תוקע והוא הי' הבעל מקריא, ולאחר הסתלקותו של מרן הייטב לב זי"ע, ועלה למלא את מקומו, לא רצה גם אז לתקוע מגודל ענוותנותו ושפלות רוחו, וכיבד את הרה"ח המפורסם ר' משה ארי' פריינד זצ"ל ראה"ק דקהל סיגעט לתקוע בשופר, והוא הי' הבעל מקריא. ואחר שנלב"ע הרה"ח ר' משה ארי' ז"ל בשנת תרס"ב כיבד את בנו הגדול - אחי - העצי חיים זי"ע שהוא יהי' הבעל תוקע, והוא נשאר הבעל מקריא כמקדם, ובעצמו לא תקע אף פעם.

3. על גודל עבודת הקודש של הצדיקים בעת העישון יש להעתיק מה שמובא בספה"ק זוהר חי - קאמארנא (פר' תרומה) בזה"ל: ...ואם ראו אצל אור עינינו אור צח ומצוחצח הבעש"ט הק' זי"ע שהיה לפעמים יושב בטל לעשן הלילקא וכיוצא בודאי עליו אמר מרן האר"י למי כל חמדת ישראל שעסק היחודים גדול מעסק התורה ואבל לא כל היום כי התורה ממנו תוצאות חיים של עסק היחודים ומרן הבעש"ט היה גאון מופלג עוסק בתורה כל ימיו ושבחו מי יממלל מי ידמה לו ותלמידו הקדוש מוהר"י בעל ה"תולדות" זי"ע אמר קודם פטירתו שמבקש מאת השי"ת שירויח בכל תורה ומצוות של כל ימיו מה שהרויח רבו מרן הקדוש אור

א' המקורבים: ציגארן איז דאך נישט קיין פייפער, ער האט דאך געהאט גערייכערט א פייף?

רבינו זי"ע: ער האט געהאט אזא לאנגע פייף, און דער ציגאר איז געווען אינעם פייף, ס'איז אזוי געווען, ער האט געהאט אזא לאנגע רערן און אונטן איז געווען אזוי ווי א פייפער, און מ'האט אריינגעשטופט דעם ציגאר, אזוי פלעגט ער רייכערן.

א' המקורבים: מסתמא האט ער געהאט עקסטער אויף פסח.

רבינו זי"ע: אויף פסח האט עס עפעס א חשש געהאט, ער האט געזאגט זיי זענען עפעס ווי צוגעקלעבט, דא איז עפעס יא געווען א חשש...[4] מ'האט נישט חושש געווען אויף די ציגארן אז זיי האבן עפעס, נאר ווייל דארטן ביים עק איז דאך עס געקלעבט, האט מען נישט געוויסט וואס די קלעב'עכטס איז, צי ס'איז נישט מיט קיין שטארק (סטארדז"ש) עפעס קיין חמץ דערין... דער חשש איז נאר געווען וועגן דעם (מחמת הדבק), ווייל אזוי מעג מען דאך אין יו"ט רייכערן...[5]

וחזר רבינו לספר מהסתלקותו אביו הק': זיי האבן דעמאלטס געזאגט אז דאס טאר ער יא, די דאקטוירים אליין האבן נישט געטויגט, קיין לעקטערישער קארדיאגראם איז דאך נאכנישט געווען בעולם דעמאלטס, נא דער דאקטער האט געזאגט!, דער זאגט ער אזוי און דער זאגט ער אזוי, ער האט גראד מעיין געווען אויף דעם - א גרויסער מפורסם געווען דעמאלטס, איך האב איהם געקענט - נאר דערנאך האט ער געזאגט אז מ'האט מורא... און מ'האט איהם נישט אויסגעזאגט, און ער האט נישט געוויסט פון דעם, מ'האט געהאלטן אין איין רעדן אז ס'איז גוט.[6]

ישראל הבעש"ט אש ביחודים בעת עישון פעם אחת את הלילקע, עכ"ל.

וכן ידוע מה שסיפר מרן רבינו בעל הדברי יואל ששמע מהרה"ק משינאווא לאחר חופת אחיו מרן העצי חיים שנענה ואמר בשם הרה"ק מראפשיץ שמי שאינו יודע סוד הרחת הטאבאק חבל ללכלך את חוטמו, ומי שאינו יודע סוד העישון חבל שמלכלך את ריאותיו (ער מאכט פון זיין מויל א קויכען), וכשסיים מיד ביקש הרה"ק משינאווא שיביאו לו את הלילקע לעשן.

ועיי' בס' חמדה גנוזה (ח"א) שהרה"ק מצאנז ציוה לא' מנכדיו לעשן ואמר לו בשם הרה"ק מלובלין זיע"א שעישון הוא מסוגל לבטל מחשבות זרות.

4. עיין בס' דרכי חיים (ענייני פסח) שהרה"ק מצאנז לא היה מעשן בפסח ציגארן רק הלילקע, מחמת שהיה חשש על הדבק שהיה מדביקין את העלים, ובאחרון של פסח היה מעשן ציגארן. ועיין בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' ס"ה) אודות ציגארן בחג הפסח שהדביקו את הניירות בבצק, עיי"ש.

5. אגב, יש לציין מה שידוע שמרן הקדויו"ט זי"ע הקפיד מאוד שלא יעשנו ביו"ט א', ועיין בדברות קודש מהר"י ט"ב (חוה"מ סוכות שנת תשי"ד) שמרן רבינו בעל הדברי יואל זי"ע סיפר שאביו לא היה מעשן בשום פעם ביו"ט ראשון, ובראש השנה בשני הימים, והיה מזהיר לזה גם לאחרים, והיה אצלו חשיבות גדול מי שנמנע לעשן ביום א' דיו"ט, והיה מדבר הרבה מזה ברבים אצל השולחן, עיי"ש בדבה"ק.

ומרן רבינו בעל הברך משה זי"ע סיפר שדודו הגה"צ רבי נפתלי מנירבאטור זצ"ל היה מעשן הרבה וגם עישן ביו"ט ראשון, ופע"א ישב הגה"צ מנירבאטור ולמד ביו"ט ראשון ועישן כדרכו, ונרדם באמצע לימודו והציגאר נפל מידו ונעשה שריפה רח"ל והגה"צ נתעורר וניצל מידי סכנה, ואז גמר בלבו וקיבל על עצמו להחמיר שלא לעשן ביו"ט ראשון כאזהרת דודו מרן הקדויו"ט, אמנם לאחר תקופה קצרה התחרט על הקבלה מחמת שהיה קשה מאוד שלא לעשן, וחשב לנסוע לדודו הק' ולבקש ממנו שיתיר לו נדרו על הקבלה הנ"ל, וכשנסע למרן הקדושת יו"ט ונכנס לביתו קבל הקדויו"ט פניו ואמר לו, הנה שמעתי שקבלתם על עצמכם שלא לעשן ביו"ט ראשון, טוב ויפה עשיתם, אתם צריכים להמשיך במנהג הטוב!, והגה"צ נבהל למשמע אזנו מרוח הקודש של דודו הק', וכמובן שפקודתו שמרה רוחו והמשיך להקפיד בזה.

ולעצם הדין עיין במג"א (סי' תקי"ד סק"ד) שאסור לעשן מוגמר משום שאינו שוה לכל נפש, וכ"כ בקרבן נתנאל ביצה (סופ"ב), אמרי בינה (דיני יו"ט סה ב) ושו"ת עמודי אור סי' כ"ט אות ה' וכ"כ שלחן הטהור סי' ר"י שאין זה שוה לכל נפש דנשים אין מעשנין. וראה בספר אלף כתב (אות ס"ד) שהביא שהגאון רבי דניאל פרוסטיץ נהג שלא לשתות הטוטין ביו"ט, ושמעתי מפי נכדו הרב הגאון רבי בנימין וואלף סופר ז"ל בע"ס חליפות שמלת בנימין ששמע מפיו הק' שבימי עלומיו עישן טוטין פ"א ביו"ט, ובלילה שלאחריו היה חולם חלום שהיה בבית הקברות, וראה שבכל קבר מונח כלי שמעשנים בו דלוק, ומהיום ההוא ומעלה סילק עצמו מלעשן ביו"ט עכ"ד.

6. ומקובל בראש השנה שנת תרס"ד עורר מרן הקדויו"ט שבשנה הבאה יפקדו בדבר ישועה ורחמים, ובתוך דרשתו לפני

ס'איז געפאלן (ההסתלקות) פונקט אזוי ווי היי- יאהר, ס'איז נישט געווען קיין עיבור יאהר, אבער אזוי איז עס געפאלן, מאנטיג איז געווען ערב ראש חודש אדר, זונטאג נאכט איז ער נסתלק געווארן, די לוי' איז געווען פארנאכטס ערגעץ ערב ראש חודש, ווען מ'איז אהיימגעקומען פון פעלד איז שוין געווען ראש חודש מ'האט געזאגט יעלה ויבוא, פונקט אזוי ווי היי- יאהר איז עס געפאלן.

ס'איז געווען דארט אין שטוב, ער האט נישט געקאנט ארייגיין צום טיש (בשבת האחרונה לפני הסתלקותו), ער איז זייער שוואך געווען, זונטאג אינדערפרי איז שוין געקומען צו גיין אן עולם, ער האט געצויגן ביז ביינאכט נאך.

איך געדענק ער האט געזאגט פרייטאג צונאכטס ביים טיש, ער איז געווען ביים טיש, ס'איז נאך געווען דערין צוויי דריי מענטשן, דער ברודער (מרן העצי חיים) און להבדיל בין החיים איך בין געווען, האט ער געזאגט דעמאלטס ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, זאגט דער תרגום ואילין דיניא די תסדר קדמיהון, האט ער געזאגט ואילין דיניא, און די דינים, די תסדר, פון תרס"ד, זאל זיין קדמיהון, זאלן זיין פאר זיי (לאומות העולם), אזוי האט ער געזאגט דעמאלטס.

בייטאג (בצפרא דשבתא) איז ער געזעסן אויפן בענקל, - ער איז נסתלק געווארן זיצענדיג, ווייל ליגענדיג איז איהם שווער געווען דעם אטעמען דעמאלטס, - ער איז געזעסן אויפן בענקל אינדערהיים דארט, ס'איז געווען א מנין דארט געזעסן, ס'איז איהם זייער שווער געווען אויפצושטיין, ס'איז געווען צו ששי (בשעת קריאת התורה), ער האט ארייגעקלערט צי ער זאל עולה זיין, צי מ'זאל איהם יא אויפרופן צי נישט, ווייל ס'איז איהם שווער געווען זיך אויפצוהייבן פונעם פלאץ, אזוי האט ער קודם געקלערט, נאכדעם האט ער זיך מיישב געווען: "לאמיר נאך דאס איינע מאל עולה זיין"... און ער האט עולה געווען ששי, האט מען אזוי אינזין געהאט אז דער ששי הייבט זין אהן 'הנה אנכי שולח לפניך מלאך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכינותי', פונקט הייבט זיך דאס אהן, דער ששי הייבט זיך אזוי אהן, האט מען אזוי אינזין געהאט.

ער איז געווען דעמאלטס אין שבת שוין זייער שוואך... ער האט א גאנצן טאג נאך געערעדט, [זונטיג] אינדערפרי האט שוין דער דאקטאר געזאגט אז ס'איז שוין (היינו שעת הגסיסה), ער האט שוין נישט דערקענט אזוי, ס'איז שווער שוין געווען זייער א גאנצן טאג.[7]

ר' משה ווייס איז געווען דארטן, - ער איז פון קליינווארדיין, געווען ר' משה ווייס, דעם ברית משה האט ער געמאכט אויף די מצוות אויפן סמ"ג[8] -

---

תקיעת שופר נפלט מפה קדשו שלדעתו יוושעו בשנה הזאת שכלל ישראל יצאו מהגלות, אך באמצע חג הסוכות ניחם מרן הקדוויו"ט על דבריו הנ"ל, ולפני הסתלקותו נענה ואמר שהוא מקנא במי שיכול להמשיך לעבוד את ה' בחיים חיותו בתורה ובתפילה, אך הוא הגיע קיצו, כדי שינצל משפת שקר במה שאמר שבשנה הזאת יצאו מהגלות, וע"כ הוא חייב לצאת מהעולם הזה ולעבור לעלמא דקשוט.

ובפרשת נח שנת תרס"ד נסע עוה"פ לעיר וויען, והרופאים שבדקוהו אמרו שהוא חולה מאוד ואינו יכול לחיות רק כמה חדשים.

7. יש לציין שבס' צדיק כתמר יפרח (עמ' ט"ו) מביא שהרה"ק הקדושת יו"ט זימר קודם פטירתו הפסוק אלי אלי למה עזבתני עם הניגון הידוע של הרה"ק מקאליב זי"ע, והשכיב עצמו במיטתו שנפטר בו אביו הרה"ק הייטב לב זי"ע, ע"ש.

וכן מובא בס' זכרון בספר (אות י"ט) שהרופאים עמד מסביב למיטתו וכשראו בימים האחרונים לימי חייו שהקדוויו"ט מתקשה בנשימתו, וכדי להקל על הנשימה אמר לו הרופא דער ראביננער זאל ארויסגעבן אביסל שליים, נזדעק הקדוויו"ט וואס? שליים זאל איך ארויסגעבן, איך ברויך ארויסגעבן א שריי אז ס'זאל זיין להתוודע ולהגלות כי הוא מלך על כל הארץ.

ועיי' בס' מבאר הצדיקים (ח"ב עמ' קכ"ח) שרביה"ק מסאטמאר זי"ע סיפר שהקדוויו"ט נסתלק ביום א' בערב, ובאותו יום אחה"צ התפלל מנחה בנוסח של שבת, ואמר אשרי ובא לציון וכו', וכאשר אמרו לו שהיום אינו שבת, לא שמע להם, וכן אמר אתה אחד ושמך אחד בתפילת שמו"ע, ויהי לפלא.

8. הגאון הנגיד החסיד רבי משה היה ת"ח מפורסם מאוד וכן נגיד ושוע ובעל צדקה גדול, ועיין בתשו' מהרש"ם אודות בית מדרשו אשר בנה בחצירו לטובת הציבור, ועיין בס' בארות המים - יקוו המים (והוא ליקוט מכתבי הקודש של הרה"ק מהרצ"ה מרימאנאוו זי"ע) וזה לשונו: עוד ראיתי להביא מה שפרשתי לאיש אחד נכבד מארץ הגר עלי הנסיעה בעזר החונן לאד' דעת שמו הרבני המופלג הנגיד מו"ה

מ'האט געשמועסט אזוי, דער עולם האט דאך שווער שוין פארשטאנען וואס ער רעדט, מ'האט זיך געמוזט צובייגן, ער איז שוין זייער שוואך געווען... האט ער געזאגט: "דער הויפט איז, מ'זאל וויסן דעם אמת אז מ'איז גארנישט", ער ר' משה וויס האט געזאגט, וויסט מען דאך דעם אמת, נו אוודאי אז דער רב זאגט, האט ער געזאגט: "און אז מ'וויסט שוין, אז מ'וויסט מ'איז גארנישט טויג אויך שוין נישט", אזוי האט ער דעמאלטס געזאגט... אזוי האט ער געזאגט, ער האט נישט אינאכט געגנומען, ער האט געריידט אזוי ערנסט, "מ'דארף צו וויסן דעם אמת אז מ'איז גארנישט, און אז מ'איז טאקע גארנישט אפילו דער וואס ער וויסט", זאגט ער: אזוי ווי מ'איז איז מען גארנישט, "און אז מ'מאכט שוין א חיבור איז מען ווייטער גארנישט".[9]

הרה"ח ר' ליפא פריעדמאן ע"ה: ער האט געמאכט א ווערטל?.

רבינו זי"ע: ס'איז א ווערטל? הלואי ווי א גראדן אמת דאס איז.

הרה"ח ר' ליפא פריעדמאן ע"ה: שטייט עפעס אז פון בעש"ט האט מען אויך עפעס געהערט פארן הסתלקות ער האט געזאגט אל תבואני רגל גאוה.[10]

משה וויס נ"י מקליינוואדריין על הא דאמרו חז"ל אינש באינש פגע, טורא בטורא לא פגע... עיי"ש בדבה"ק.

9. ויש לציין שבשנת תשנ"ט דרש רבינו מרן בעל הברך משה זי"ע בסעודת ההילולא של הייטב לב ובתוך הדברים סיפר שפע"א אמר לו דודו הק' אם היית מכיר את אאמו"ר (הקדושת יו"ט), היית נוכח לדעת שכל מה שהאדם הוא יותר מושלם, כך הוא יותר בשפלות.

ועיי' בס' בוצינא קדישא (ח"א אות צ"ב) שהרה"ח רבי סענדער דייטש ע"ה הלך לקבל פני מרן בעל הדברי יואל זי"ע כשחזר מארה"ק בשנת תשי"ט, ואז היה שם מרן הברך משה ואז שאל לדודו הק' הרי הקדושת יו"ט היה גדול בתורה ולמה אין כמעט חיבורים ממנו כגון תשובות בהלכה וגם על התורה הוא קטן בכמות, והשיב לו, אאמו"ר היה כ"כ שפל בעיניו שלא דימה בנפשו שדבריו ראויין להכתב על ספר, ולא חשב שאחד ירצה לעיין כלל בדבריו. ומוסיף - שרבינו אמר לו שהתלמידים והחסידים כתבו את הספה"ק קדושת יו"ט מפי השמועה, וגם הוא כתב כמה מאמרים, ויש דברים שהקדוויו"ט כתב בעצמו.

ועיין בס' משה היה רועה (ח"ד עמ' תק"ט) שפע"א סיפר הברך משה שהוא דיבר עם דודו הק' פע"א בשעת עריכת שולחנו הטהור בליל שב"ק אז חל היא"צ של הקדושת יו"ט, וכשהציבור רקדו 'אז ביום השביעי', רבינו היה יושב על מקומו והוא ישב לצד דודו ואז דיבר עמו כמה ענינים מהנהגת אביו הק' ואז גם אמר לו כנ"ל.

אגב, עיין בקונטרס תהלה למשה שכאשר מרן הייטב לב הספיד את אביו הק' רבי אלעזר ניסן זי"ע סיפר ומנה גודל ענותנותו ושפלות רוחו, ואמר שאין זה חידוש כל כך, יען שהמדה הזאת ירושה מאבותינו הקדושים, כי שמע מפי זקינו הישמח משה איך שפעם אחת נגזרה גזירה רעה ועת צרה ליעקב, ושלח שליח מיוחד לקראקא לציון זקינו הרמ"א ז"ל, ואמר להשליח, אמור לזקיני, אנכי ידעתי ומכיר את טבע בני משפחתינו, שהמה בטבעם נמוכי רוח ושפלי ברך עד מאוד, וידעתי שגם הוא היה שפל בעיני עצמו, ע"כ אני אומר לו, שכוחו גדול וכו' ושיעורר רחמים וכו' וכו' עיי"ש באריכות.

10. וזה לשון קדשו של הרה"ק מקאמארנא בס' נוצר חסד (אבות פ"ד מ"ד) מאד מאד הוי שפל רוח ואמר מאד מאד, כי ענין גאוה הוא ממש עבודה זרה ואין עצה להימלט ממנה אלא השי"ת עוזרו, וד' מאות פרקי דמס' ע"ז של אברהם אבינו היו מענין הגאוה, כי גאוה ממש עובד אל נכר, ומרן אלקי קודש קדשים אור שבעת הימים רבנו הקדוש אשר החי' את נפשנו וגאל אותנו מן היצר ומרשת הסטרא אחרא, ומטעות קליפות נוגה הבל וריק, ודיבק נפשנו באור עליון אור החיים רבנו אור נפשנו הרב ישראל בן אליעזר הבעש"ט עפר ואפר אני תחת כפות רגליו אם אזכה והלואי שאזכה להיות אפר תחת כפות רגליו יצאה נשמתו בטהרה בתפלה "אל תביאני רגל גאוה" ובכך יצאה נשמתו של מרן הקדוש אלקי רבינו יצחק לוריא (האריז"ל) בתפלה "שמרני מידי גאוה", כי אי אפשר להתחיל בשום עבודה אמיתית כל עוד שנפשו שוקע בגאוה וזדון לב, עכלש"ק.

ועיין עוד בספה"ק היכל הברכה פר' כי תצא וזלש"ק: ובאמת מרן הקדוש הריב"ש טוב קודם פטירת נשמתו אמר אל תבואני רגל גאוה, ואמר והתמכרתם שם בלבך לאיבך, שאתה תחשוב בכל עת בלב נשבר ותחשוד אותך שאתה נמסור ומסור לאויבך, ליצר הרע לעבדים ולשפחות, כי כל מעשיך לקבל פרס בבחינות עבד ושפחה, כל זה תחשוב בלבך, כי והתמכרתם כתיב ולא כתיב ונמכרתם, בלבבכון תחשבון דאתון זבינין, ואז ואין קונה כתיב, לית מאן דיכיל לשלטאה עליכון, עיין זוהר חדש.

ואמר בזה הלשון, ואין קנה, כשתהיה לבבכם נכנע ונשבר ושפל כי תחשוב בלבך שאתה מלא רע ונמכור ומסור ביד הרע, וכל מצותך הם לקבל פרס לעבדים ולשפחות הולכין, ועדיין לא עשית רצון לתענוג לבוראך מימיך, אז ואין קנה, וועט גישט קיין מאכט אין קיין שליטה האבין אויף דיר קיין שום רע, קיין משטין ומקטרג, אין דיא וועסט דבוק זיין בחי החיים, ובזה יצאה נשמתו ביום ראשון

רבינו זי"ע: אז דער בעש"ט הקדוש האט אזוי געזאגט, זיי האבן נישט געוויסט וואס ער זאגט, די תלמידים, זיי האבן געזעהן שפתותיו מרחשין פארן הסתלקות, האט מען זיך צוגעבויגן מ'זאל הערן וואס ער זאגט, האט ער געזאגט אל תביאני רגל גאוה.

כ'האב נישט געזעהן קיין שום פירוש דערויף, קאן זיין אז דער בעש"ט הקדוש האט געזעהן אין די לעצטע מינוטן די צדיקים וואס זענען איהם אנטקעגן געקומען פון די פמליא של מעלה, האט ער מורא געהאט, האט ער מתפלל געווען אל תבואני רגל גאוה, נו מילא וואס ווייסט מען דען..

והמשיך רבינו זי"ע: ס'ריקט זיך צוביסלעך, מ'מיינט ס'איז ערשט היצט, ס'ריקט זיך די צייט, ס'איז שוין היפש יאהרן, מ'מיינט ס'איז נעכטן געווען, ס'איז געווען תרס"ד און ס'איז שוין היצט תשכ"ה, ווי ווייט איז עס?.

א' המקורבים: איין און זעכציג יאהר.

רבינו זי"ע: מ'מיינט ס'איז נעכטן געווען.

הרה"ח ר' ליפא פריעדמאן ע"ה: איך הייס נאכן קדושת יו"ט, ס'איז געווען די ערשטע יאהר.

א' המקורבים: כ'האב געהערט אז וועז דער בעלזער רב ז"ל איז נפטר געווארן...

רבינו זי"ע: ווער ר' ישכר בער?.

א' המקורבים: ר' יושע.

רבינו זי"ע: איך געדענק ווען דער טאטע זכרונו לברכה האט געזאגט דעם הספד (על הרה"ק מבעלזא),[11]

ער איז געווען אין וויען מיט א לונגען-אנטצינדונג, דאס איז דאך ידוע ווען ער איז געפארן קיין וויען האט ער געזאגט מ'וועט איהם אהיימנעמען...[12]

איך געדענק דעם הספד, בעלזער רב האט ער מספיד געווען אויפאמאל מיטן קשאנובער רב (הרה"ק רבי דוד זי"ע), איך געדענק אז דעמאלטס עפעס איינמאל האט ער מספיד געווען דריי, דער ראזאוודאוועור רב (הרה"ק רבי משה זי"ע) איז דעמאלטס אוועק און דער קשאנובער רב, ס'איז אין איין צייט געווען, עפעס א יאהר, ס'איז אין איין יאהר געווען, ס'זענען נעבעך דעמאלטס עפעס אוועק געגאנגען פון די שיירי כנסת הגדולה, באלד דעמאלטס, ראזאוואדאוועור רב זכרונו לברכה ר' משה, און דער בעלזער רב, און דער קשאנובער רב, אין יענעם יאהר, אוי וויי...

דאכט זיך מיר דער בעלזער רב איז פריער אוועק, ר' יושע'לע איז אוועק פריער.

א' המקורבים: צען יאר פארן קדושת יו"ט.

של חג השבועות קודם התפלה שנת ש'כ'ר' לפ"ק זי"ע ועל כל ישראל אמן כי"ר.

11. יש לציין גודל ידידותו של הרה"ק מבעלזא עם מרן הקדוויו"ט, וכאשר מרן הקדוויו"ט לחם כארי למען ביסוס הקהילות הארטאדאקסן בשעת הטיילונג, ובעיר סיגעט נתהוה מחלוקת גדולה כידוע, והרה"ק מבעלזא נעמד לימינו בשעת מלחמתו אשר כמובן שגודל השפעתו עמד לעזר ולמגן למרן הקדוויו"ט במלחמת הקודש, וכאשר שקטה המערכה נסע מרן הקדוויו"ט לבעלזא להביע תודתו להרה"ק מבעלזא על תמיכתו, והרה"ק מבעלזא אמר להיושבים שיצאו לקראתו לקבל פניו, ומרן הקדוויו"ט נשאר לשבות בעיר בעלזא, ובליל שב"ק הגיע לשולחנו של הרה"ק מבעלזא, וכיבדו לומר תורה אך הוא סירב בתוקף, והרה"ק מבעלזא אמר.

12. ויש לציין שידוע שפעמיים נסע המהר"י מבעלזא לעיר וויען לדרוש ברופאים, בפעם הראשונה היה בשנת תר"נ בערך, ואז מסופר באריכות שנעצר על אם הדרך בעיר הובניב מחמת ריבוי השלגים. ובפעם שניה נסע לדרוש ברופאים בשנת חיי האחרונה בה חלה במחלת טחורים קשה, והרופאים ציוו לנתחו, בני ביתו ניסו להשפיע עליו שלא יסכן את עצמו באעפעראציע, אולם הוא לא שמע להם בטענו כי החולי מפריע לו בעבודת הקודש, ונסע לוויען שהיתה ידועה ברופאים מומחים מפורסמים,

וכשעבר דרך העיר יעראסלאוו באו הרבה אנשים להבאן-סטאנציע, להקביל פניו הק' ולקבל ברכתו, ועבר שם גוי אחד מעובדי המסילה ושפך מים על המהר"י, ונענה המהר"י ואמר שרמז הוא מן השמים שעליו לחזור הביתה, אבל היו ממקורביו שראו את סבלו מהיסורים הגדולים, ואמרו לו שלא צריך להתפעל מגוי אנטיסעמיט, והפצירו בו שאם כבר נסע מרחק רב כל כך שלא יחזור וישמע את דעתם של הרופאים המפורסמים בוויען, ובלית ברירה שמע לעצתם, אבל כידוע שהמהר"י נענה ואמר אז "חבל שרבי מרדכי פעלץ (החסיד הידוע מבעלזא) איננו כאן, הוא לא היה נותן לי לנסוע בשום אופן..."

רבינו זי"ע: ניין, פונעם פארן ראזאוודאוועך רב מיין איך, אין איין יאהר נאר פריער,[13] צעהן יאהר פריער פון טאטן זכרונו לברכה... [תר]נ"ד איז ער אוועק דער בעלזער רב, ס'איז צעהן יאהר פריער.

און ר' ישכר בער זכרונו לברכה ווען איז ער אוועק?, אין די ענדע פ"א יאהרן... ווען דער פאטער איז אוועק האט געהייסן אז ער איז נאך א יונגערמאן, ער איז שוין אפשר געווען א בן ארבעים, ווען דער פאטער איז אוועק תרנ"ד...[14]

ווען איז אוועק ר' ישכר בער?, אנפאנג [תר]פ"ז, איך דערמאן מיך, איך בין געווען דעמאלטס אין סיגעט, און איך האב געזאגט א הספד דארט אין סיגעט[15], איך בין דארט געווען אין סיגעט פון קראלי, פון קראלי אויס בין איך געווען אין סיגעט, איך בין שוין דעמאלטס געווען אין קראלי (בתור אב"ד).

הרה"ח ר' ליפא פריעדמאן ע"ה: דער רבי איז געקומען תרפ"ו אויף קראלי, און דאס איז געווען אין תרפ"ז.

רבינו זי"ע: [תר]פ"ו בין איך געקומען אויף קראלי.

הרה"ח ר' יוסף אשכנזי ע"ה: פאר פורים [תר]פ"ו איז דער רבי געקומען.

רבינו זי"ע: אין קראלי בין איך געווען עפעס אכט יאהר, ביז [תר]צ"ד, [תר]צ"ד בין איך געקומען אויף סאקמיר (פאר פורים), אכט יאהר, פונקט אכט יאהר, פון איין פורים צום אנדערן פורים, "מיום כפורים זה עד יום כפורים".

הרה"ח ר' ליפא פריעדמאן ע"ה: כ'פורים מיט א כ"פ הדמיון.

רבינו זי"ע: כ'פורים יא, אין סאקמיר, בין איך אויך געווען, איך געדענק שוין נישט פונקטליך, צען יאהר בין איך געווען אין סאקמיר, ביז תש"ד, פון [תר]צ"ד ביז תש"ד, תש"ד איז געווען אויך ביז פורים צייט, איך בין אוועק נאך פסח.

נאך פורים איז שוין געווען צרות[16], מ'איז שוין געווען באהאלטן, מ'האט שוין מורא געהאט, און אזוי איז געווען גאנץ ניסן, מ'איז שוין געווען באהאלטן...

קודם אין דעברעצין בין איך געווען פרשת זכור.[17]

---

13. הה"ק ר' דוד מקשאנוב זצוקללה"ה נסתלק ביום כ"ה אלול שנת תרנ"ג לפ"ק (נולד בשנת תקע"ח) הה"ק ר' יושע מבעלזא זצוקללה"ה נסתלק ביום כ"ג שבט שנת תרנ"ד לפ"ק (נולד בשנת תקפ"ה) והה"ק ר' משה מראזאדאוו זצוקללה"ה נסתלק ביום י' סיון שנת תרנ"ד לפ"ק (נולד בשנת תקפ"ד)

14. שנולד בשנת תרי"ד א"כ הי' בעת פטירת אביו בן ארבעים.

15. ונדפס בספה"ק דברי יואל (פ' תולדות ע' תרכ"ז), ויש לציין גודל הערכתו של מרן זי"ע להמהרי"ד מבעלזא, והיה מרגלא בפומיה שהמהרי"ד היה מהצדיקים אשר מהם למד תעלולי הציונות והאגודה, וכאשר מרן נפגש עמו בהאלאשיין דיבר עמו באריכות בענינים העומדים על הפרק בעניני אגודת ישראל ודומיהם, וכן ידוע שפע"א שאלו את מרן רבינו על מה שכ' בספרו הק' ויואל משה (סי' קכ"ח) שרוב גדולי ישראל התנגדו לאגודה מתחילה ועד סוף, הלא היו כ"כ הרבה רבני פולין שהשתתפו בהאגודה, והשיב, שכוונתו היה על הרה"ק הרש"ב מליבאוויטש והמהרי"ד מבעלזא, והמשיך רבינו ואמר – שאינו יכול למדוד ולהעריך גדלם של הני תרי קדושים מול שאר הצדיקים שבפולין, אבל על חכמתם הוא יכול להעיד שהיו מופלגים בה, וכלשון קדשו: אויף יראת שמים בין איך נישט קיין מבין, אבער אויף חכמה יא, פארשטאנען האבן זיי בעסער.

16. כדי להבין את השתלשלות התקופה נציין שבסביבות חודש טבת שנת תש"ד היה נראה כאילו שקטה הארץ והמצב משתנה לטובה, כי הגיעו שמועות שהרוסען מתקרבים לגבולות מדינת אונגארין והודפים את כוחה של הדייטשען, וכן ממשלת אונגארין ג"כ האמינו להשערה זו והתחילו להפנות ערפם להדייטשען, כי דימו בנפשם שמפלת דייטשלאנד קרובה לבוא, ואז התחילו לעשות הרבה חתונות אצל אנ"ש בעידודו של מרן זי"ע, ואגב יש לציין שמרן אמר אז לא' שאין מה לשמוח בביאת הרוסען, כי הם גם מצויינים באכזריותם, אך הציבור הושפע מהשמועות האלו.

אמנם בחודש אדר התחילו להרגיש באוויר שהמצב אינה בכי טוב, והגיעו שמועות שהדייטשן ראו שממשלת אונגארין בוגדים בהם, וע"כ הם עומדים להכנס בכח לתוככי מדינת אונגארין ולכבוש אותה בכח הזרוע כדרך שכבשו את מדינת פולין, ומני אז שמועה רדפה שמועה וכולם התפללו להקב"ה שיצילם מיד צר.

17. כי מרן זי"ע נסע ביום ז' אדר להשתטח על הציון הק' של הרה"ק מהרי"א מקאליב בעיר קאליב, ומשם נסע רבינו לשבות בעיר דעברעצין על שבת זכור, ונתאסף שם ציבור גדול מכל ערי הסביבה להסתופף בצל הקודש, ואף שהיה פחד גדול להתאסף

הרה"ח ר' ליפא פריעדמאן ע"ה: דער רבי איז געווען אין סעליש.

הרה"ח ר' יוסף אשכנזי ע"ה: אויף שבע ברכות.

רבינו זי"ע: דער מוזשאי'ער האט דעמאלטס חתונה געהאט,[18] - אין סעליש בין איך געווען נאכדעם, ס'איז געווען פחדים,[19] פרשת פרה בין איך געווען אין סעליש.

ווען איך בין אהיימגעקומען, פרשת החודש איז שוין געווען צרות, אין בין שוין געווען באהאלטן פאר פסח, און פסח אליין אויך...

א' המקורבים: דער רבי האט געהאלטן א דרשה.

רבינו זי"ע: אין דעברעציין?.

א' המקורבים: יא, פרשת זכור, א שארפע דרשה געווען, דער עולם האט זייער מורא געהאט שוין דעמאלטס, ס'איז געווען זייער א שטארקע דרשה.

רבינו זי"ע: כ'האב געזאגט א דרשה אין שוהל פאר די חתונה דארט, ס'איז דאך געווען פאר פורים, איך געדענק שוין ניטאמאל אזוי גוט, נאר צוויי זאכן האב איך דעמאלטס געזאגט, כ'האב מורא פאר דריי זאכן, און ליידער זענען זיי שוין מקויים געווארן, כ'האב געזאגט, כ'האב שוין היצט מורא פאר דריי זאכן, א] מ'וויסט נישט ווער ס'וועט אלץ פעלן. ב] און אז די ציונים וועלן ווערן שטארק. ג]...[20], כ'האב געזאגט עפעס דריי זאכן, און די אלע זאכן נעבעך זענען געשעהן.

און דעמאלטס אין די דרשה האב איך געזאגט - ס'איז געווען פרשת זכור - וועגן דעם פארשטעלן, אויף דעם וואס מ'זעהט אויס אויפן פנים ווי א גוי (היינו שהיהודים התחפשו לגויים בזמן המלחמה מפחד הגוים).

הרה"ח ר' יוסף אשכנזי ע"ה: פארוואס מ'פארשטעלט זיך פורים האט דער רבי געזאגט.

רבינו זי"ע: פארוואס מ'פארשטעלט זיך פורים.

א' המקורבים: מ'האט אראפגענומען בארד און פיאות.

רבינו זי"ע: דער עולם איז געגאנגען מ'האט אנגעטאהן... מ'האט דאך מורא געהאט אינגאנצן איבערלאזן אפן, האט מען פארשטעלט די בארד און פיאות און מ'האט אויסגעזעהן ווי א גוי. האב איך געזאגט, לעולם איז דאך א קשיא דער רשע (המן) האט דאך געוואלט רח"ל... ס'איז דאך א קשיא, די גזירה איז דאך ערשט געווען אויף אדר (לשנה הבאה), און מרדכי האט געפאסט שוין אין פסח וועגן דער גזירה, און דעם צווייטן טאג פסח האט מען איהם אויפגעהאנגען, ס'איז נאך צייט געווען א יאהר באלד.

א' המקורבים: דאס איז דאך טייטש ויעבור מרדכי.

רבינו זי"ע: ויעבור, גוט אבער ס'איז דאך נאר צייט געווען, ס'איז דאך נאך צייט געווען פונקט א יאהר,

---

החסידים לא רצו לוותר מלהסתופף בצל הקודש ולהתברך מפיו הק'.

18. ה"ה הרה"צ רבי מנחם מענדל רובין ז"ל עם בת אחותו של רביה"ק הרבנית הצדיקת מרת העסא ע"ה בתו של הרה"ק הקדושת יו"ט אשתו של הגה"צ רבי חיים מאיר יחיאל מריינזשיוו זצ"ל והוא נעקד"ה בשנת תש"א. והחתונה התקיימה בעיר נירבאטור היות שאז כבר היו גזירות רעות ומשונות רח"ל, וכולם רעדו ופחדו מחמת המציק, והיו יראים להתאסף ציבור גדול מפני שאז היו הרשעים עורכים 'ראזיע', דהיינו, שהיו מתנפלים ומחפשים אחר אלו שאין להם בירגער-רעכט וכדומה, וע"כ היות שהחסיד הנגיד רבי אברהם לעפקאוויטש הי"ד היה בידידות עם השטיל-ריכטער בנירבאטור, על כן שיחד אותו בדמים שלא יעשו "ראזיע" בשעת החתונה, ורבינו פיאר את החתונה כראש המסובין.

19. כי אז בסעליש שבת רבינו בשב"ק ששם התקיימה השבת שבע ברכות להגה"צ ממוזשאי, ובמוצש"ק הגיעו בני קהילת מוזשאי להכתיר את החתן החדש לרב בעירם, וביקשו מרבינו שילווהו ויבוא לעירם להכתיר את חתן אחותו למרא דאתרא, ורבינו הסכים להצעתם, אך ביום א' כ"ד אדר כשהתקיימה השבע ברכות בעיר סעליש הגיעה טעלעפאן להרה"ח רבי פייוויש אשכנזי הי"ד שיודיע לרבינו שצבא דייטשלאנד פרצו חומות אונגארין וכבשו אותה כליל, ורבינו נרעש מאוד מהבשורה לא טובה, וביטל את נסיעתו לעיר מוזשאי וחזר מיד לסאטמאר. ,

20. בשיחה זו רבינו לא השלים מה היה הדבר השלישי, אך בתוך שיחת קודש בשנת תשכ"ז הוסיף רבינו שהחשש השלישי היתה 'אז די קאמעניסטן וועלן איננעמען די וועלט'.

ס'איז דאך געווען (הגזירה) ערשט אויף איבער א יאהר.

האב איך געזאגט, ס'איז געווען זעהט אויס א סכנה (בימי מרדכי ואסתר), ווייל געוויסט האט מען דאך אז ס'איז דא אזא גזירה, האט מען דאך געוויסט אז ס'איז דער רצון המלוכה רח"ל, ממילא זענען אידן געווארן הפקר, זענען געווארן הפקר, אז מ'איז ארויס געגאנגען און מ'האט געזעהן אז ער איז א איד איז ער געווען אין א סכנה, נו האט מען זיך נישט געקענט באווייזן. (ואה"נ שהיו מקווים) אז דער אייבירשטער וועט העלפן ס'וועט נישט זיין דערפון, (אבל מ"מ) דערווייל איז א סכנה, האט מען זיך פארשטעלט אז מ'זאל אויסזעהן ווי א גוי, און לזכר זה אז דער אייבירשטער האט געהאלפן, מאכט מען נאך און מ'פארשטעלט זיך פורים - אזוי האב איך געזאגט אין דעברעצין אין יענעם שבת, - איבערדעם איז געבליבן א זכר אז מ'פארשטעלט זיך.

נאר מ'ברויך אבער וויסן, נאר וואס דען, מ'דארף אבער וויסן אז מ'איז פארשטעלט, כ'האב מורא ס'וועלט ערנסט, ווייל ווער ס'איז ווי א גוי וועט ער באלד שמועסן שוין טאקע אזוי, מ'פארגעסט זיך ווי מ'האלט, כ'האב מורא ס'וועלט אויס פארשטעלט, דעמאלטס איז מען נאך געווען נאר א פארשטעלטער, האט מען געמאכט א זכר מ'זאל וויסן אז טאמער דארף מען אויסזעהן ווי א גוי זאל מען וויסן אז מ'איז נאר פארשטעלט.[21]

אין דעברעצין האב איך עס דעמאלטס געזאגט, ס'איז דאך דעמאלטס געווען די לעצטע דרשה.

א' המקורבים: דער רבי האט געזאגט ווער ווייסט נאך וואס ס'קומט נאך אלטס.

רבינו זי"ע: איך געדענק דען וואס כ'האב געזאגט אמאל?.

א' המקורבים: ס'איז געווען זייער א שארפע דרשה דעמאלטס.[22]

רבינו זי"ע: ס'איז געווען אן עולם דעמאלטס שבת, מ'האט מורא געהאט צו פארן[23] אבער ס'איז געווען אן עולם, ס'איז געקומען צו פארן א גרויסער עולם, דעמאלטס בין איך איינגעשטאנען טאקע ביי ר' יודל קרויס'ן.[24]

ונמשכה השיחה באריכות אחדות פרשת הצלתו מידי הצוררים הארורים ימ"ש בשנות הזעם, ונעתיקו אי"ה בהזדמנות אחרת

---

21. בס' שלמי יום טוב מהגה"צ אב"ד לאנדסבערג ז"ל מביא כל תוכן הדרשה בעיר דעבריצין כפי אשר רשם לעצמו, ומביא שם שרבינו הסביר בנועם דבריו שכבר שנה מקודם הגזירה הסתירו היהודים את הסימנים שהם יהודים, אך הם קיימו כדברי הגמ' במגילה (טז.) הם לא עשו אלא לפנים, דהיינו שידעו וזכרו שזה רק 'פארשטעלט', אבל אינה זהותם האמיתית.

22. ויש להעתיק כאן מה שמובא בס' נפלאים מעשיך (ח"ב) מזכרונותיו של הרה"ח ר' פרץ לעפקאוויטש ע"ה מאותה שב"ק בעיר דעבריצין, וכותב: בשנת תש"ד נסע רביה"ק זי"ע לעשות את השבת בעיר דעברעצין... ואני גם נסעתי ביחד עם חותני הי"ד לשהות בצל קורתו של רבינו בדעבריצין, וזכורני שהיה כבר באמצע המלחמה האיומה רח"ל אשר מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה, ומאוד פחדו מראזיע [דהיינו שהזאנדארן היה מגיעים לפתע לחפש את אלו שלא היה ילידי המדינה והיו מגרשים אותם או אוסרים במאסר וכדו'], ונתאספ שם ציבור גדול מכל הסביבה שבאו לשאוב ממעין הטהור חיזוק איך לעמוד איתן בצוק העתים, וב"ה השבת עבר בשלו' ובהתרוממות הנפש.

ורבינו אמר שם דרשה לפני קריאת התורה, ובסוף דבריו פירש את הפסוק (פר' כי תצא) תמחה את זכר עמלק מתחת השמים, והקשה שלכאורה מהו הלשון מתחת השמים, ונתלהב רביה"ק בהתלהבות עצומה ואמר: נאר וואס דען, בשמים כבר נמחה זכרו של עמלק, רק מבקשין מהקב"ה שמתחת השמים גם נזכה לראות במחייתו, ורעד עבר בעצמותיהם של הנאספים כשלבם מלאים תקווה שהעמלקים הרשעים לא יפיקו זממם ח"ו, ונזכה לראות במהרה בישועתן של ישראל.

ועיין בס' מאפילה לאור גדול (פ"ד) עוד כמה פרטים מאותה הדרשה ושרבינו עורר שלא לגלח הזקן, עיי"ש.

23. ועיין בס' מוש"י (ח"ז עמ' תקכ"ו) שמרן זי"ע הבחין בדעבריצין בא' מתלמידיו שהגיעו לשבות עמו, ורבינו הקפיד עליו ושאל לו על סיבת ביאתו בשעה שאין בני אדם יוצאין מבתיהם, ע"ש

24. ה"ה הרה"ח רבי יודא קרויס ע"ה אשר היה ממקורבי רבינו הק' ומחסידיו הנאמנים אשר השתקע אחר המלחמה בעיר בני ברק וגם שם זכה להיות הבעל אכסניא לרבינו כשביקר בבני ברק בשנת תשי"ב, והוא היה מהעסקנים הראשונים שעמדו לימין קדשו בבניית המוסדות הק' בארה"ק.

ברכת ציון וירושלים

מהררי ציון וירושלים, נברך ברכות בכפליים, קדם האי גברא יקירא, העומד לימינינו תדירא, איש האשכולות, כליל המעלות, עושה חסד לאלפים, מקבל את כ"א בסבר פנים, שמו נודע בשערים, במעשיו האדירים, מרבים פעלים לתורה ולתעודה בעוז ובגבורה, ברוח נדיבה ובנפש מסורה, להגדיל תורה ולהאדירה, כל היום דורש טובתינו, עומד בכל עת ועונה לימין עוז מוסדותינו, פה בעיר קדשינו, ה"ה

הרבני הנגיד המפואר כש"ת

מוה"ר

אברהם סופר

הי"ו

מנכבדי קהלתינו הק' בוויליאמסבורג יצ"ו

חבר הנהלת מוסדות יטב לב בארה"ק

לרגל השמחה שבביתו שורה, ברוב חדוה ואורה

שמחת אירוסי בתו שתחי'
למז"ט ובשעטומ"צ

מה' יתן משאלותינו, מעומק לבינו, שיזכה לברכות עד בלי די
ומשמי מעל יתברך בבני חיי ומזוני רוויחי אושר ועושר וכ"ט
סל מלא ברכות, מגזי צחצחות, נחת דקדושה לשלם ולחיים ולטב
דשנים ורעננים, שנים נעימים, בשכר פעליו ומעשיו לטובת הכלל
ויזכה לכל הברכות והישועות אשר בתורתינו הקדושה חקוק וכתוב
תבנה ותכונן עיר קדשינו, בביאת גואלינו, ובבנין ציון וירושלים

הכו"ח בברכת ציון ויחושלים

בשם הנהלת המוסדות
פעיה"ק ירושלים תובב"א

יעקב יצחק יואן

פנימי תשפ"ג בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מתוך שיחה אצל מסיבת שבע ברכות

של החתן ני"ו בן הרבני הנגיד הנכבד

מוה"ר אברהם דוב יודא הלוי מאנדל הי"ו

באולם פרענקל בבנין מוסדותינו הק' בוויליאמסבורג יצ"ו

יום ג' פרשת כי תצא תשע"ט לפ"ק

השיחה נסתובבה אודות הגה"ק בעל מאור יהושע מנאסאד ז"ל,[1] שהל היומא דהילולא שלו באותו יום, י"א אלול

רבינו: דער טאטע ז"ל האט זיך געטראפן מיטן נאסאדער רב, ווען ער איז געווען א יונגער בחור, כ'געדענק נישט וואו דאס איז געווען, און דער נאסאדער רב האט זיך אויפגעשטעלט פאר אים, און דער נאסאדער רב האט געהייסן ער זאל זיך זעצן אויף זיין בענקל, ער איז נאך געווען א יונג בחור'ל, און דער נאסאדער רב איז שוין געווען אן אלטער איד, ער האט זיך נישט געוואלט אראפ זעצן, האט ער אים געהייסן אז ער זאל זיך אראפ זעצן, ער האט געזאגט ביזסט א צאנזער אייניקל (עי' בס' ומשה היה רועה ח"א עמ' של"ג שמביא סיפור הענין באריכות).

ושאל רבינו לחר"ר שמואל הכהן פריעדמאן, משב"ק: האסט עס געהערט פונעם טאטן אזוי דערציילן?

הרש"ח: כ'האב געהערט אז ער האט זיך מזכיר געווען ביי אים מיט זיין מאמע'ס נאמען 'בן חנה מלכה'.

רבינו: אבער ער האט זיך נישט געוואלט אראפ זעצן.

הרש"ח: ער האט געזאגט אז ער איז אים מקרב, נישט וויל ער איז א צאנזער אייניקל, נאר וויל ער האט געערעדט מיט אים אים לערנען...

רבינו: יא, וויל ער האט געערעדט מיט אים אין לערנען.

הרש"ח: געווענליך האט ער שטארק מקרב געווען די צאנזער אייניקלעך, אבער דא איז געווען עפעס אויסער געווענליך, וויל ער האט געערעדט מיט אים אין לערנען.

רבינו: אבער דאס האב איך נישט געהערט פון טאטן, דאס האט פארציילט ר' אברהם וועראצבערגער (שו"ב).[2]

הרש"ח: ס'איז געווען אסאך מאל ביים רביץ ז"ל דער ברך משה בשעת'ן ליינען קוויטלעך, אז ער האט געזעהן אין א קוויטל דעם נאמען 'חנה מלכה', האט ער זיך אהנגערופן 'דעם נאסאדער רב'ס מאמע...'.

רבינו: ס'איז געווען ווען דער נאסאדער רב איז געווען אויף די התונה אין קראלי. ווען דער פעטער ז"ל האט התונה געמאכט די טאכטער (הרבנית הצ' רחל ע"ה א"ח בזו"ר הגה"צ רבי זלמן לייב ז"ל הי"ד אבד"ק סיגעט יצ"ו) אין קראלי, דאס איז געווען אום תר"צ, און דער טאטע ז"ל איז אויך דארט געווען.

מוה"ר אברהם דוב יודא מאנדל הי"ו: דער נאסאדער רב איז דאך אוועק אום תרצ"ב.

רבינו: יא. די התונה איז געווען מיט א צוויי יאר פריער. ס'האט זיך געמאכט דארט א שיינער שמועס אין הלכות מזוזה. דעמאלטס האט ער אים געהייסן זיצן.

---

1 הגה"ק רבי אברהם יהושע פריינד ז"ל אבד"ק נאסויד ומוח"ס שו"ת מאור יהושע, נולד ביום י"ב תמוז תרט"ו לפ"ק בעיר סיגעט יצ"ו, ונ' ביום י"א אלול שנת תרצ"ב לפ"ק, ומנו"כ בביה"ח בעיר סאטמאר [ראמעניע].

2 ממקורביו הנאמנים של רביה"ק הדברי יואל ז"ל אחר המלחמה בארה"ב, וגבאי נאמן בבית מדרשינו הגדול בוומסב"ג רבות בשנים.

מ׳האלט דאך דא ביי א שבע ברכות, ס׳איז אינטערעסאנט וואס מ׳דערציילט אז דער נאסאדער רב איז געפארן אזוי אמאל אונטערוועגס אויף א באן, און א איד האט אים מכבד געווען מיט לעקיך אויפן וועג, האט ער געמאכט א ברכה און טוען געווען דערפון, נאכדעם פרעגט ער דעם אים, פון וואו האסטו דעם לעקיך? זאגט ער, אז ער איז געווען אויף א התונה און מ׳האט דארט געגעבן לעקיך האט ער זיך מיטגענומען פון דארט אביסל, זאגט ער, ׳הייסט דאס אז ס׳קומט פון א סעודת חתן, בין איך געווען א נהנה מסעודת חתן?, נו הנהנה מסעודת חתן מוז מען דאך משמח זיין׳ אזוי ווי די גמרא זאגט (ברכות ו:), האט ער געפרעגט דעם איד, ׳וואו איז די התונה? פון וואו קומסטו?׳, האט ער אים געזאגט וואו דאס איז, ער האט זיך אויפגעהויבן און איז צוריק געפארן אהין וואו ס׳איז געווען די שבע ברכות, ווייל ער איז געווען א נהנה מסעודת חתן....[3]

הרה״ג ר׳ שלמה שבתי קעסטנבוים שליט״א: הייסט עס אז ער האט פארשטאנען אז ס׳איז שייך דער הנהנה מסעודת חתן אפילו ווען ער איז נישט דארט בשעת מעשה...[4]

רבינו: זעהט אויס ער האט מחמיר געווען..., אבער עכ״פ אזוי איז געווען די מעשה...

הגרש״ש: מ׳זאגט אז ער איז נישט אוועק געגאנגען פון דארט ביז ווילאנג דער חתן האט געשמייכלט.

רא״י: ער האט אים משמח געווען בדברים.

רבינו: יא.

כ׳האב אמאל געהערט פונעם טאטן ז״ל אז דעם נאסאדער רב׳ם פאטער רבי משה ארי׳ פריינד ז״ל, ער איז געווען דער סיגעטער ראה״ק, און ער איז געווען א בעלזער חסיד (שנסע הרבה להגה״ק מהר״י ז״ל). דער זון דער נאסאדער רב אליינם, איהם האט געציויגן צו פארן קיין צאנז, אבער דער פאטער רבי משה ארי׳ האט געוואלט אמאל אז ער זאל פארן קיין בעלזא צו רבי יהושע׳לע, האט דער נאסאדער רב געזאגט פארן טאטן אז ער וועט פארן קיין בעלזא, און דער טאטע האט אים טאקע אויסגעצאלט די שפעזן אז ער זאל פארן קיין בעלזא.

רבי משה ארי׳ האט אבער מורא געהאט איבערצוגעבן דאם גאלט פון הוצאות הדרך פארן זוהן, ווייל ער האט מורא געהאט אז ער וועט דאם נוצן צו פארן קיין צאנז, ער האט אים נישט געטרויעט, האט ער געגעבן דאם גאלט פאר איינעם וואס זאל מיטפארן מיט איהם אז יענער זאל זעהן אז ער זאל טאקע פארן קיין בעלזא. אזוי איז ער געפארן קיין בעלזא און ער איז דארט געווען איבער שבת, אויפן וועג צוריק האט ער אבער דאך געהאט חשק אויך צו פארן קיין צאנז, האט ער זיך אנגעהויבן צו טענה׳ן מיט זיין באגלייטער אויף וואלכן וועג ער זאל פארן אהיים צוריק קיין סיגעט, מ׳האט געקענט פארן אויף צוויי וועגן און דער נאסאדער רב האט געוואלט פארן דורכ׳ן וועג וואס איז נענטער קיין צאנז. איז געבליבן אז מ׳וועט גיין פרעגן דעם בעלזער רב דורך וועלכן וועג זיי זאלן אהיימפארן, און זיי זענען אריינגעגאנגען און געפרעגט דעם בעלזער רב, צי מ׳זאל פארן דורך דעם וועג אדער דעם וועג. זאגט דער בעלזער רב ׳אוודאי זאל מען פארן יענעם וועג דורך ליביטשוב, ווייל דאם איז דאך נענטער צו צאנז׳.....

---

3 כעי״ז עיי׳ בס׳ רמתים צופים (על התנא דבי אליהו) שהרה״ק מוהרש״ל מלענטשנא ז״ל ישב פעם בסעודת ברית ולא רצה לטעום מהפת בשום אופן, ואח״כ נתברר שהפת היה מסעודת התונה שהיתה בעיר, ולכן לא רצה לטעום משום כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו וכו׳, עיי״ש.

4 אמנם עיי׳ בס׳ עזר מקודש (אה״ע סי׳ ס״ה) שסבר שאין איסור לאכול מסעודת חתן במקום אחר אף אינו משמחו, וז״ל: גם נראה פשוט דלא שייך הא דנהנה מסעודת חתן כי אם במה שאוכל על הסעודה שהכינוה במקום חופה לסעודת חתן וכלה, משא״כ במה שרגילים לשלוח מגדנות או אפה לחם ותבשילין שהוכנו לסעודת חתן וכלה וכו׳, כל שאין אוכל מהסעודה בין כל המסובים לשמחת חתן וכלה בבית החתנות, אין בזה משום נהנה מסעודת חתן, והרי ביו״ד סי׳ שצ״א יש מתירין גם לאבל לאכול בין המשמשין, והרי לאבל א״א שישמח את החתן וכלה כלל, ובפרט שאינו יכול לבוא לחדרם לכו״ע, עיי״ש מפורש שעיקר הקפידא רק לאכול שם אבל מי שאינו אוכל שם אפי׳ שנהנה, אין בזה משום קפידא, עיי״ש.

אבל עי׳ בס׳ שולחן העזר (סי׳ ט סעי׳ א) שיש נוהגין שצד הכלה מכינים את הסעודה, כדי שלא יהיו האורחים בכל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו, ומציין בזה לד׳ באה״ט אהע״ז סי׳ נו ס״ק ג׳, עי״ש.

וכ״ה בספר טעמי המנהגים (סימן תתקפ): טעם שאבי הכלה עושה סעודת הנשואין ולא אבי החתן, משום דאיתא בגמרא ברכות (דף ו׳ ע״ב), כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו, עובר בחמשה קולות. ועל כן עושה אבי הכלה הסעודה ואינה נקראת עוד סעודת חתן, וע״כ לא יהיו בני אדם נכשלים באיסור זה.

איז ער דעמאלטם טאקע געווען אין צאנז.

האט דער טאטע ז"ל דערציילט, אז היות דעם נאסאדער רב'ס פאטער רבי משה ארי' איז געווען אן עושר האט דער נאסאדער רב זיך ערלויבט און ער האט געקויפט אן עלי' דארט אין צאנז, נאכדעם האט ער אריינגעטראכט וואס גייט דא זיין, דער הייליגער רב האט דאך געליינט אין די תורה, און ער וועט ארויפקומען אויף די בימה, דער פחד איז גרויס, דער הייליגער רב וועט ליינען, און איך דארף מאכן א ברכה אויף די תורה שטייענדיג נעבן רב, איך קען נישט... ווי אזוי קען איך מאכן די ברכה ווען דער הייליגער רב שטייט דארט?! אבער ער האט דאך שוין געהאט געקויפט די עלי', איז ער צוגעגאנגען צום גבאי"ן און ער זאגט אים אז ער האט טאקע געקויפט די עלי' אבער ער שפירט אז ער קען נישט עולה זיין, ער האט א פחד. דער גבאי קוקט אים אזוי אן, פריגער האסטו געקויפט אן עלי' און יעצט ווילסטו צוריק ציעהן...?! ער האט פארשטאנען אז די סיבה פארוואס ער האט חרטה דערויף איז ווייל ער וויל זיך שפארן דאס געלט, זאגט ער איהם 'דו קענסט נישט צוריק דרייען נאכדעם וואס דו האסט שוין געקויפט'. אבער ער האט זיך ממש געבעטן ביים גבאי"ן אז ער קען נישט עולה זיין נעבן דעם הייליגן רב.

דער גבאי האט דאך אים נישט געוואלט ארויסלאזן, זאגט ער אים 'ווייסטו וואס? דו וועסט גיין הגבה, דארט דארף מען נישט מאכן קיין ברכה', גוט, ער איז געווען צופרידן. נאכדעם האט ער זיך מיישב געווען, וואס? ער וועט גיין הגבה? ער וועט שטיין נעבן הייליגן רב, דער הייליגער רב וועט איהם אנקוקן און ער וועט אויפהייבן די ספר תורה?! ער וועט דאך חלילה פאר פחד אראפלאזן די ספר תורה!! בקיצור, ער קען נישט גיין הגבה, ער קען נישט בשום אופן. גייט ער צוריק צום גבאי"ן און ער זאגט אים אז ער קען נישט גיין הגבה, ס'איז נישט מעגליך, דער גבאי פרובירט זיך צו דינגען מיט אים, אבער ער האלט זיך ביי זיינם אז ער האט מורא. זאגט אים דער גבאי 'ווייסטו וואס, דו וועסט גיין גלילה. דארט דארף מען נישט מאכן קיין ברכה, מ'הייבט נישט אויף די ספר תורה', זאגט ער גוט, ער האט דאם אנגענומען.

ווען ס'איז געקומען דערצו, מ'האט אים אויפגערופן צו גלילה, ער איז ארויפגעקומען צו די בימה, און דער הייליגער רב איז ער דארט געשטאנען, און דער נאסאדער רב גייט צו צו די ספר תורה און געמאכט גלילה, ס'האט אים געווארפן אלע אברים פאר פחד, און דער דברי חיים שטייט דארט און קוקט אים אזוי אן, ווי אזוי ער גייט צו צו די ספר תורה מיט אזא פחד, זאגט ער איהם 'יונגערמאן, וואס ביסטו אזוי דערשראקן? אז מ'האט מורא ליינט מען קריאת שמע...'.[5]

ושאל רבינו את הרש"ה: האסט עס אויך געהערט פון טאטן?

הרש"ה: יא, כמה פעמים.

רבינו: [בצחות] איך זאג אלץ, מעשיות וואס איך האב געהערט פון טאטן האט א צווייטער אויך געהערט....

א' הנוכחים: די ארימעלייט אין צאנז וואס האבן געשלעפט געלט ביי די בעקיטשע, זיי האבן נישט אזוי מורא געהאט...

רבינו: יא, דאם האב איך אויך געהערט פונעם טאטן ז"ל, דער דברי חיים האט דאך אויסגעטיילט געלט פאר די ארימעלייט, עם פלעגט אריין צו קומען ארימע לייט יעדן טאג, ער האט געטיילט יעדן טאג, ס'איז געווען ווען ער האט געטיילט אויף איינמאל אסאך געלט, און ס'איז געווען ווען ער האט געטיילט צוביסלעך, קום היינט, קום מארגן, יעדן טאג איז געווען אנדערש, ער האט זיך געהאט זיינע ענינים, איז אריין געקומען יעדן טאג ארימע לייט פשוט זיי האבן נישט געהאט וואס אנצוטוהן געהעריג, מ'קען זיך עס היינט נישט פארשטעלן וואספארא ענינות ס'איז געווען, מ'האט נישט געהאט צו עסן, מ'האט נישט געהאט קיין געהעריגן בגד, מ'האט נישט געהאט קיין שיך, ס'איז געקומען ווינטער און מ'האט נישט געהאט קיין שיך אנצוטהון, זומער איז מען געגאנגען אהן שיך, אבער אז ס'קומט ווינטער פלעגן קומען די ארימע לייט און בעטן רבי איך דארף געלט פאר שיך, פאר א קלייד וכדו', ביז ער האט אלעם אויסגעטיילט, און ער האט זיך געהאט זיינע ענינים אין דעם.[6]

---

5 כלשון הגמ' בסס' מגילה (ג.): "אמר רבינא שמע מינה האי מאן דמיבעית אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי מאי תקנתיה ליקרי ק"ש".

6 עיי' בס' דברי תורה, מונקאטש (ח"א אות ק"ז) וז"ל: בברכי יוסף (או"ח סי' ל"ה) בשם הירושלמי והאריז"ל שאין ליתן צדקה בלילה כי אז הדינים גוברים, ויש לחשוש מאחיזת החיצונים, וטוב לעשות כמו שנהג הגה"ק

איז געקומען נאך א איד און ער האט שוין נישט געהאט, רבי איך דארף, און דער דברי חיים זאגט ׳כ׳האב שוין נישט׳, זאגט ער ׳רבי איך גלייב נישט׳, האט דער דברי חיים געזאגט ׳קוקט׳ס מיר אין די טאשן׳, זיי האבן אריין געלייגט די הענט אין די טאש און געקוקט צי ער האט טאקע נישט, ממש אזוי... מ׳קען זיך דאס היינט פארשטעלן?.

הגרש"ש: וואו זענען געווען די חסידים?

רבינו: די פרעגסט וואו זענען געווען די חסידים...

ס׳איז געווען אמאל וואס ס׳איז געקומען א אידענע און האט געדארפט גאלט, און דער דברי חיים האט שוין נישט געהאט, זו האט געווייגט, רבי איך דארף וויכטיג, האט ער געזאגט, וויסטו וואס, איך גיב מיין בעקיטשע, ער האט זיך אויפגעשטעלט און אויסגעטוהן דאס מלבוש און אהיק געגעבן גיי פארקויף עס, ער האט עס אוועק געגעבן און די אלמנה האט עס גענומען און געגאנגען, וועז מ׳איז אריין געקומען האט מען געזעהן ווי ער זיצט אזוי מיטן וועסטל, א ׳שפענצער׳ האט עס געהייסן אינדערהיים, אהן די בעקיטשע, האט מען געפרעגט רבי וואו איז די בעקיטשע...? האט ער געזאגט כ׳האב עס אוועק געגעבן, כ׳האב עס נישט...[7]

ס׳איז אמאל אריין געקומען א אריימע אידענע אן אלמנה, וואס האט געוואלט פארדינען עפעס געלט, האט זי געקויפט א גאנצן וואגן מיט עפל, און זי האט עס געשלעפט צו פארקויפן אויפן מארק, למעשה זעהט אוים די עפל זענען נישט געווען אזוי גוט צי וואס, איז מען געקומען און מ׳האט געזאגט אז די עפל זענען נישט קיין גוטע עפל, זיי זענען זויער, האט קיינער נישט געוואלט קויפן, און דא שטייט זי מיט א וואגן פול מיט עפל און ס׳איז נישטא קיין קונים, נישט נאר אז זי וועט נישט פארדינען, נאר זי וועט נאך ארויסגיין מיט א גרויסן הפסד, און דא האט זי א שטוב מיט יתומים מפרנס צו זיין.

איז זי אריינגעקומען צום דברי חיים, און האט אים דערציילט איר מעשה, אז זי האט א וואגן מיט עפל און מ׳זאגט אז ס׳איז זויער, פרעגט אדער דברי חיים וועד זאגט אז ס׳איז זויער...? דער דברי חיים האט זיך אנגעטוהן זיין רעשוואלקע און ארוים געגאנגן צווישן עולם אויפן מארק, און האט זיך אראפ געשטעלט נעבן דעם וואגן מיט די עפל, און געזאגט הויך ׳פיינע און זיסע עפל צו פארקויפן... וועד וויל קויפן....׳, איז געווארן א אנלויפענדיש, און מ׳האט געכאפט, ס׳האט נישט לאנג געדויערט און מ׳האט אויסגעקויפט די גאנצע סחורה... האט דער דברי חיים אהיק געגעבן דאס געלט און געזאגט ׳וועד האט געזאגט אז די עפל איז נישט גוט....?!׳.[8]

בעל דברי חיים ז״ע מצאנז אשר היו עניים בני ביתו תמיד לא יחשו כנודע ומפורסם, וכשהיה מצטרך ליתן בלילה שלא היה יכול להמתין עד הבקר, היה אומר לו אז [בלשון של מתנה ולא בצדקה], קח לך על הכנסת כלה כשהיה זה הצורך לעני אז או לדורון דרשה והוצאות החתונה או על משקה והוצאות ש״ק או על הוצאות הדרך וכיוצא כפי הענין, כדי לאפוקי שלא יהיה סתם צדקה, רק בדרך מתנה וכיוצא, ואז אין חשש בלילה ג״כ והמצוה מקוים ממילא.

7 עיין בספר י״ג אורות שמביא סיפור זה, ומוסיף שרבי משה יהושע (משב״ק) התפלא על הרה״ק ושאל היתכן לעשות כואת, ענה לו רבינו ומה היית אומר אם אשתך היתה האלמנה הזאת...

ויש לציין שבס׳ אור לוי מביא עדות ששמע בעצמו פע״א כשנפגשו יחד האחים הקדושים הרה״ק מהרש״א מראצפערט והרה״ק רבי ישעי׳ לע מטשעחויב ז״ל בימי זקנותם, והעלו זכרונות ביניהם מימי ילדותם והיה מחזה הוד לשמוע איך שמדברים מאביהם הקדוש ומהתנהגותו, ובתוך הדברים שאל א׳ מהם לאחיו: האם הנך זוכר כשהיינו ילדים קטנים ותפרו לנו בעקיטשע״ס חדשים לכבוד חג הפסח, והיינו קושרים את הבעקיטשע״ס החדשים שלנו תחת המיטה, כדי שאבינו ז״ל לא יבחין בהם, וימשכנו לצדקה.

8 אגב, בס׳ כתב אמת - בערזאן (חלק התולדות עמ׳ יח) מסופר מעשה פלא, כי באחת השנים נסעה הרבנית של הרה״ק רבי פייבוש מבערזאן ז״ל שהיתה בת הרה״ק מהרא״י מראפשיין ז״ל לעיר צאנז אל הרה״ק בעל הדברי חיים ז״ל לבקש ממנו מעות לצורכי צדקה, היה זה בעיצומם של ימי החנוכה, ובשעה שהגיעה לשם הי׳ הרה״ק מצאנז באמצע עריכת שולחנו הטהור לכבוד היום, היא נעמדה טמוך ונראה לפתח החדר ושטחה בקשתה לפני הרה״ק מצאנז כי היא זקוקה לטכום כסף גדול עבור צורכי צדקה, תיכף הכריז הרה״ק מצאנז שהוא מוכר את חיי עולם הזה לכל מי שמוכן לתרום לאלתר חמשים גילדן, וקפצו כמה וכמה חסידים ונתנו.

אחד מהחסידים שהי׳ שמה היה סוחר במקצועו והעיז לעשות כעין משא ומתן, ושאל בכמה יואיל רבינו למכור חיי עולם הזה ועולם הבא יחדיו, נענה הרה״ק ואמר כי רק אם יתן סך כפול מאה גילדן ימכור לו גם כן חיי עולם הבא, החסיד סבר וקיבל, ומסר את מלוא הסכום והרה״ק מצאנז ציוה למוסרו להרבנית.

בתוך כך עשתה לה השמועה כנפיים כי רבינו הדברי חיים מכר חיי עולם הבא תמורת מעות צדקה, רבים נחפזו להגיע אל מעונו של הרה״ק מצאנז כשרצונם לתרום סכומי כסף בתקוה כי אף הם יזכו בחלק עולם הבא, אולם הרה״ק הדברי חיים דחה אותם ואמר, די די כבר אין בידי

הגרש"ש: פאר די חתונה פון רבי שלום אליעזר'ל (שנתארם ביום ד' אלול שנת תרל"ו, והחתונה הי' כבר אחר פטירתו) **איז דא א** בריוו וואו די קינדער שרייבן אז דער טאטע דער דברי חיים האט נישט איבער געלאזט גארנישט קיין געלט צו חתונה מאכן.

רבינו: יא, זיי שרייבן אז ער האט נישט איבער געלאזט נאר 'צדקתו וקדושתו', ער האט נישט איבערגעלאזט קיין געלט. ער האט נישט איבער געלאזט קיין ירושה.[9]

ראש"י: וואו אלט איז רבי שלום אליעזר'ל געווען וועו דער דברי חיים איז אוועק?.

רבינו: פערצן יאר.

ראש"י: וועו דער דברי חיים איז נסתלק געווארן איז ער געווען שוין אכציג יאר.

רבינו: יא, באלד אכציג, ער איז געבוירן בפשטות תקנ"ז, און ער איז נסתלק געווארן תרל"ו.

באמת איז נישט אזוי קלאר ווי אלט דער דברי חיים איז געווען, ווייל ער האט אליין געזאגט אמאל אזוי און אמאל אזוי, אבער בפשטות איז אהנגענומען אז ער איז געבוירן תקנ"ז.

דער דברי חיים איז נאך געווען אין לובלין ביים חוזה אפשר אפילו שוין אלץ אינגערמאן, אפילו אויב ער איז געבוירן תקנ"ז איז ער שוין אלט געווען ביי די פטירה פונעם רבי'ן פון לובלין אכצן יאר, דער רבי פון לובלין איז דאך נסתלק געווארן תשעה באב תקע"ה. און דער דברי חיים האט דאך חתונה געהאט זייער יונג.

דער שינאווער רב האט זיך אמאל אויפגעטון אז דער רבי פון לובלין האט אים געליינט אין א קוויטל, דאם איז געווען נאך פאר ער איז געבוירן געווארן. דאם איז געווען א אינטערעסאנטע מעשה. דעם דברי חיים'ס רביצין איז געווען אין לובלין, זי איז ארויסגעגאנגען צום רבי'ן פון לובלין איידער דער שינאווער רב איז געבוירן געווארן, און דער רבי פון לובלין האט זיך אויפגעשטעלט פאר איר. ער האט איר געזאגט 'נישט פאר דעם שטעל איך מיך אויף ווייל זי איז א בת תלמיד חכם', זי איז דאך געווען דעם ברוך טעם'ס א טאכטער, און 'נישט ווייל זי איז אן אשת חבר', נאר וועגן דאם קינד וואם זי וועט האבן, דעמאלטם וועו זי האט זיך געזעגענט מיט א קוויטל ביים רבי'ן פון לובלין, האט מען דערמאנט דאם קינד, במילא האט זיך דער שינאווער רב אויפגעטון אז דער רבי פון לובלין האט איהם שוין גלייענט אין קוויטל נאך איידער ער איז געבוירן געווארן.

דער שינאווער רב איז נישט געווען צופיל יונגער פונעם טאטן, דער דברי חיים איז נאך יונג געווען וועו דער

מה למכור, עבור בתו של הרב שהוצרכה לי"ב אלפים דינרי זהב לצדקה היה לי מה למכור, אך עתה שוב אין לי מה למכור.

9 עי' בס' בני שמעיה שמעתיק מכתב קודש מהגה"ק רבי אהרן אב"ד קרייז-צאנז ז"ל להגה"ק מנאסאד ז"ל שיסייע לאסוף כספים להוצאות נישואי הרה"ק רבי שלום אליעזר ז"ל ובתו"ד כותב: "...כי אתם יודעים מכל אשר לאבינו הקדוש זצללה"ה זי"ע הכ"מ לא נשאר בידינו מאומה לבד צדקתו וקדושתו שהיא עומדת לעד".

להלן העתק המכתב:

בקשה להגה"צ מאינטרדאם, לסייע לחוצאת נישואי חרח"ק מרצפרד'

ב"ה יום ג' מ"מ תרל"ו לפ"ק צאנז.

החיים והשלום לכבוד ידידינו ה"ה הרב הגאון הגדול חו"פ המפורסם לשם ולתהלה האב"ד דק"ק אינטערדאם יע"א[2].

הנה אחר דרישת שלום כמשפט לאוהבי ד' הנני לעלות למעכ"ת צערינו, יען כי הזמן הנשואין אחי החריף השנון ר' **שלום אליעזר** לעבין שי' ממשמש ובא אי"ה ד' ימים בחדש אלול הבע"ל, ועל הוצאה רבה כזו ובפרט לדרך מרחק כזה למדינת רוסיא אין מהשיג ידים, כי אתם יודעים מכל אשר **לאבינו הקדוש** זצללה"ה זי"ע הכ"מ לא נשאר בידינו מאומה לבד צדקתו וקדושתו שהיא עומדת לעד. לכן הנני לחלותו למען השם זכרו נא צדקתו שהי' כהררי וכו' ואשר החי' אנשים למאות ולאלפים וכל העולם אשר ניזון בשבילו ואשר האיר את פני תבל בצדקתו ובתורתו, ולכן לזרעו היום ברחמים תזכרו לעשות להם אמת וצדקה, ובפרט מעכ"ת שהי' חביב ואהוב אצלו מאד מהיושבים ראשונה במלכות ונשא אותו על אברתו והרבה תפלה בעדו, יאבה נא בטובו ויחמול על זרעו להשחדל ולהתחיל אצל הנגידים הטובים הישרים בלבותם אשר חסו ואשר הסתופפו בצל הקדושה לקבץ מהם סך מסוים לסייע בצרכי הנשואין הלזו בסיוע שיש בו ממש שיהי' לכבוד ולתפארת ולנ"ר לאבינו הקדוש זצללה"ה בג"ע מנוחתו כבוד. ותכם לב יקח מצות וכיו"ב אין מהצורך להאריך ולהגדיל גדל הרחמנות הילדים היתומים יחי' ויספיק הקיצור. ונא מאד לזרז בהמצוה, כי הזמן קצר והכנה רבה, לשלוח מהר, ובטוחים אנחנו בזכות המצוה וזכות אבינו ולה"ה מסייעתן שיתן לכם השי"ת חיים ארוכים ושל ברכה ושלום ותבלו ימיכם ושנותיכם בטוב ובנעימים ע"ע.

ידידו ואוהבו הדו"ש ומצפה להרמת קרן ישראל ודגל התורה,

חק' אהרן בהרב הגאון הצדיק זצללה"ה אבדק"ק צאנז

ועי' בס' ילקוט אגרות חיים (מכתב נ"ה משנת תרל"ג) שמעתיק מכתב מהרה"ק מצאנז להמעגלי צדק מדעש ז"ל שיסייעהו בנישואי בתו הצדיקת נחמה'לי ע"ה, וזלש"ק: "...הנה אנכי זקנתי ושבתי לא אוכל לצאת ולבוא, ועמוס עלי סבל ב"ב יחי' וצריך אני כעת להשיא בתי... ולא נמצא בידי מאומה וההצטרכות והוצאות ירבו למאוד..."

ועיין עוד בס' הנ"ל (מכתב י"א משנת תרכ"א) וזלש"ק: "הנה לעת זקנתי נחליתי ונדכיתי, כלוא בבית ולא יראו פני חוצה, והוצאות ביתי הם

מרובים, ולא אוכל לשית עצות בנפשי מה לעשות...", עיי"ש שמבקש שיאספו דמי מעמדות להוצאות ביתו.

שינאווער רב איז געבוירן געווארן, דער שינאווער רב איז געבוירן אום תקע"ה צי תקע"ו, דער דברי חיים איז געווען לויט דעם חשבון אפשר אכצן יאר.

ר"י: און רבי שלום אליעזר'ל איז געבוירן צום דברי חיים ביי די פינעף איז זעכציג יאר, לויט דעם.

רבינו: יא, בפשטות קומט אזוי אוים. רבי ישעי'לע [טשעחויבער] איז געבוירן צוויי יאר שפעטער, ער איז נאך געווען אינגער פונעם זיידן (הרה"ק רבי שלום אליעזר'ל ז"ל) מיט צוויי יאר.

און נאך דעם איז נאך געבוירן געווארן צום דברי חיים צוויי טעכטער.[10]

הגרש"ש: נאך וועם האט דער דברי חיים געהייסן, פון וואו קומט דער נאמען 'חיים'?

רבינו: א גוטע שאלה, כ'האב אמאל געהערט אז ער האט געהייסן 'חיים' נאך אן עלטער זיידע פון זיין פאטער רבי לייבוש, ער האט געהייסן רבי חיים לאנדא, ער איז געווען רב אין פידקאמין,[11] ער איז נפטר געווארן דעמאלטס יענע תקופה פאר ווען דער דברי חיים איז געבוירן, כ'מיין ס'איז געווען פורים תקנ"ז, במילא האט מען א נאמען געגעבן נאך אים, ער איז געווען א זקן מופלג פון באלד הונדערט יאר.[12]

הגרש"ש: דאס איז לכאורה א ראי' צו דעם יאר אז דער דברי חיים איז געבוירן תקנ"ז און נישט פריער.

רבינו: יא, אויב האט ער געהייסן נאך אים, האט ער דאך נישט געקענט געבוירן ווערן פריער.

ר"י: דער רבי ר' שמעלקא און דער הפלאה זענען אויך געווען פון די משפחה.

רבינו: יא, זייער פאטער איז געווען רבי הערשעלע טשארטקובער, ער איז געווען א ברודער מיטן דברי חיים'ס עלטער זיידע,[13] זיי זענען געווען ערשטע קאזינ'ס מיטן דברי חיים'ס זיידע, רבי לייבוש'ס שווער.

ר"י: רבי שלום אליעזר'ל איז געווען אן איידעם ביי זיין שוואגער (הגה"ק רבי מרדכי דוב מהארנאסטייפל ז"ל שהיה חתנו של מרן הקדוש מצאנז ז"ל).

רבינו: יא, ביי רבי מאטעלע, ס'איז געווען אזוי, דער דברי חיים האט זייער געהאלטן פונעם איידעם, פון רבי מאטעלע, דער זיידע רבי שלום אליעזר'ל איידער ער איז געבוירן געווארן איז רבי מאטעלע געווען אין צאנז ביים שווער ביים דברי חיים, און פאר די לידה האט דער דברי חיים געשיקט מזכיר זיין צום איידעם,[14] האט רבי מאטעלע צוריק געפרעגט, צי ער וועט אים קענען נעמען פאר אן איידעם?

הגרש"ש: ער האט שוין געהאט די טאכטער?

רבינו: אויף דעם דארף מען שוין וויסן ווען זי איז געבוירן געווארן, אבער דער דברי חיים האט געענטפערט אז ער איז מסכים.

הגרש"ש: אויב איז נאך די טאכטער נישט געווען געבוירן איז עס א דאפעלטער רוח הקודש....

רבינו: יא יא...[15]

---

10 ה"ה בתו הצ' פראדיל הרבנית מאושפיצין ע"ה, ובתו הצ' גיטשא הרבנית מגלינא ע"ה.

11 אביו של מרן הדברי חיים ז"ל ה"ה הגה"ק רבי ארי' ליבוש ז"ל אבד"ק מארניגראד הי' בנו של הגה"ק רבי שמחה ז"ל, שהי' חתן ר' ישעי' הלוי הורוויץ ז"ל בן הגה"ק מהר"מ אבד"ק טיקטין ז"ל, ממלא מקום חותנו הגה"ק רבי חיים הלוי לאנדא ז"ל אבד"ק פידקאמין.

12 עי' בס' עשר צחצחות מערכת ט' אות ב', שהגה"ק רבי חיים לאנדא ז"ל אבד"ק פידקאמין הי' בנו של רבי אברהם ז"ל דודו של הנודע ביהודא ז"ל.

13 כי אביהם הגה"ק רבי צבי הירש הורוויץ מטשארטקוב ז"ל הי' ג"כ בנו של הגה"ק המהר"מ אבד"ק טיקטין ז"ל.

14 עיי' בס' רבינו הקדוש מראצפערט (עמ' כ) שסיפר הגה"צ רבי שמואל בראך ז"ל אב"ד קהל אפסי ארץ נאנאש ששמע מאביו שכשהרבנית מצאנז ע"ה התקשתה בלידת הרה"ק רבי שלום אליעזר הזכירו אותה לפני בעלה הק' שיעורר רחמים עליה, והוא ציוה לילך להזכיר אצל חתנו הק' מהאראנסטייפל, וכשבאו לפניו בציווי חותנו, נענה ואמר שאם חותנו יבטיח לו שיוכל לקחתו לחתן עבור בתו הוא מבטיח שהכל ילך כשורה, והרה"ק מצאנז הסכים בדבר, והרה"ק מהאראנסטייפל הכניס אגודלו לפיו וירדו שני דמעות מעיניו, ואח"כ באו לבשר שנולד בן בשעטו"מ, ונשתדכו ביניהם ברבות הימים כאשר הובטח.

15 אכן עיי' בס' הנ"ל (עמ' כ' בהג"ה אות 12) שהרה"ח ר' אהרן פאללאק ז"ל סיפר ששמע מרבו הרה"ג רבי שלום יוסף קליין ז"ל מה"ס דרך הטובה והישרה וס' קול סופרים, ר"מ ודומ"ץ בק"ק זענטא יצ"ו, שהרה"ק מצאנז סיפר לבנו הק' מאריליץ עוד מקודם שנולדו המהרש"א מראצפערט והרבנית, שהוא נעשה מחותן של חתנו הק' מהאראנסטייפל, כי הסכימו ביניהם שישתדכו אחר לידתם, והרה"ק

רא"י דער דברי חיים האט געזאגט אז רבי שלום אליעזר'ל ווערט זיין א אונגארישער רבי...

רבינו: יא, ס'איז געווען אזוי, דער דברי חיים האט נישט געגעבן קיין געלט פאר זיינע קינדער, ער האט זיי געגעבן י"ב חלות און דאם האבן זיי פארקויפט, אזוי האבן זיי געהאט עפעס געלט, האט ער געזאגט פאר ר' שלום אליעזר'ל דו זאלסט עס געבן פאר די אונגארישע אידן, ווייל דו ווערסט זיין א אונגארישער רבי...

ונתכבד רבינו בברכת לחיים

הרש"ה: ר' אביגדור (אביו של ר' אברהם יודא הי"ו) האט מיר פריער געזאגט דא שטילערהייט, ווען מ'האט גערעדט פונעם דברי חיים מיט די עפל, אז ר' יונה הערצאג האט דאך געמאכט בראנפן דאהי אין אמעריקא,[16] און מ'האט גערעדט דערויף, האט דער רבי ז"ל (בעל דברי יואל) געזאגט ברענגט עם מיר און איך וועל טרינקען דערפון ביים טיש.

מוה"ר אביגדור מאנדל הי"ו: יא, מ'האט מערער געווען אויפן בראנפן, דער רבי געדענקט די מעשה? דער רבי ז"ל האט דעמאלטס געזאגט לייג עם אראפ ביי מיר אויפן טיש, און איך וועל טרונקען דערפון.

הגרש"ש: וואם איז געווען דער מדובר דעמאלטם?

הרש"ה: מ'האט עפעס מרנן געווען אויף דעם... א הוצאות שם רע...

רבינו: [בצחות] ס'איז אלץ געווען פרומע וואם האבן געזוכט עפעס... דאם איז נישט קיין היינטיגע זאך....

רא"מ: ביים אמרי חיים איז געווען די זעלבע זאך, כ'האב עם געזעהן מיט מיינע אויגן, אויך ביים טיש, דער אמרי חיים איז געווען דער ערשטער וואם האט געגומען א גלעזל...

רבינו: ביים שינאווער רב פארציילט מען אז ס'איז געווען אזא מעשה... מ'האט געהאט מרנן געווען אויף איינעם, און מ'האט נישט געטרינקען זיין ווייַן, און דער האט יא דערלאנגט זיין ווייַן פארץ שינאווער רב, האט זיך איינער צוגעבויגן און געזאגט פארץ שינאווער רב אז זיין ווייַן טויג נישט אזוי, דער שינאווער רב איז אזוי שטיין געבליבן און עם באטראכט, און שפעטער האט ער געזאגט 'די ווייַן איז גוט'.[17]

ואיחל רבינו לחיים להחתן ני"ו: לחיים, דער זיווג זאל עולה יפה זיין, א קשר של קיימא, מיט נחת דקדושה, דורות ישרים ומבורכים, ברכה והצלחה מיט אלעם גוטן, א כתיבה וחתימה טובה.

ואיחל רבינו לר' אברהם יודא הי"ו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן גרויס הצלחה און סיעתא דשמיא, מ'זאל זיין געזונט, דו מיט דיין בני בית מיט אלע קינדער, און מאכן אסאך גלעזל, דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל טוהן מצוות ומעשים טובים און זעהן נחת דורות ישרים ומבורכים ביי אלע קינדער און אייניקלעך מיט א פריילידְ האַרְץ און א גוט געבענטשט יאר.

מגארליץ שאל את אביו אולי יוולדו ב' זכרים או ב' נקיבות, ענהו הרה"ק מצאנז, רב צריך לדעת מה שנעשה בכל העיר, ומה שיארע בביתי האם לא אדע.

16 מחשובי תלמידי הגה"ק מגאלאנטא ז"ל, והוא יסד הפירמא "קדם" ליינות כשרים למהדרין בהשגחת כ"ק הגה"צ בעל מגדלות מרקחים מצעהלים ז"ל הנמשכת ע"י בניו ונכדיו החשובים ממשפחת הערצאג שיחיו לאויט"א.

17 עי' בדברי תורה-מונקאטש (מהדורא שביעאה אות י). שהסיפור מהרה"ק משינאווא ששתה מן היין אפילו כשרינו על בעל היין, כי בדבר חומרא אפשר לסמוך על רוח הקודש.

עי' בס' נפלאים מעשיך (עמ' רנ"ג) בשם הגה"צ מפאיע הי"ד, שפעם אחת נפגש הרה"ק מצאנז ז"ל עם גדול א', והביאו לפניהם יין ופירות, והרה"ק לא רצה לשתות מן היין, והלה כיבד את הרה"ק שיברך תחילה וכשראה שהרה"ק מושך ידו התחיל אותו גדול לשתות ממנו, וכעבור דקות ספורות הגיע שליח במרוצה להודיע שהיין הוא סתם יינם ואסור לשתותו מספק, אז הבין אותו גדול שעל כן נמנע הרה"ק מצאנז לשתותו, אמנם אותו גדול בא בטענה לפני הרה"ק, אם אתם ידעתם על פי רוח הקודש שהיין הוא סתם יינם למה לא הודעתם לי דבר זה, ענהו הרה"ק: תורה לא בשמים היא 'און מיט רוח הקודש פסק'ענט מען נישט'. והביא כמה ראיות לדבריו, שבפר' ויחי (מה. ו) כתיב ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם וגו', ולכאורה הרי יעקב היה יכול לדעת ברוח הקודש שכבר לא יהיו בנים ליוסף, אלא מכאן ראיה אז מיט רוח הקודש פסק'נט מען נישט". עוד הביא ראיה, דבסנהדרין (דף עא) איתא בגמ' חד מ"ד דבן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות עיי"ש. ולכאורה קשה דא"כ למה האריכו חכמים בכל פרטותיה והלכותיה הרי היה ביכלתם לידע שהיא מילתא דלא שכיחא, אלא מכאן ראיה 'אז מיט רוח הקודש פסק'נט מען נישט און די תוה"ק מוז שרייבען די הלכה', וחכמי הגמ' הוצרכו לבאר ההלכה, ועוד האריך הרה"ק בענין זה. [עיי' בס' מקור חיים (אות תל"ד) שמביא פי' בשם הרה"ק מצאנז על ענין זה שאין לפסוק על פי רוח הקודש, עיי"ש. ועיין בס' דברי מנחם (מהרה"ק מסטראפקוב פר' מקץ) עה"פ וישתו וישכרו עמו וגו' שמביא כעין סיפור הנ"ל על אביו הק' משינאווא, עיי"ש]. ועי' בספה"ק ויואל משה (מאמר ב' סי' טו), בענין פסק הלכה ברוה"ק.

ואיחל רבינו לחיים וברכות לרוב לכל המחותנים ולכל העם הנאספים שם

הגרש"ש: ר' יודל האט ארויס געגעבן א נייעם באנד פון זיינע ספרים, די 'גנזי יהודא',[18] דארט איז דא דער 'פה נוף' וואו ער האט א נייעם כתב יד פון רבי מאיר פאפירוש'ס ספר,[19] א גאנצער נייער ספר האט ער.

רא"י: כ'האב עם אריין געברענגט פארן רביין כ'האב עם געווייזן מוצאי ראש השנה פאריאר, מ'ארבעט עם יעצט איבער ארויס צו געבן, אויך דעם פרי עץ חיים...

דאם איז פון פאר הונדערטער יארן, מ'האט נאך קיינמאל נישט געדרוקט פון די כתבי רבי חיים וויטאל, די ערשטע מאל פרי עץ חיים איז ארויס געקומען איז געווען בערך תק"נ, דאם איז א אפאר הונדערט יאר נאך וואס ס'איז אלעם געווען... ס'איז אלעם געווען איבער געשריבן.

א' הנוכחים: אפאר הונדערט יאר?

רבינו: יא, צוויי הונדערט יאר זיכער, רבי חיים וויטאל איז דאך געווען אין די צייטן פונעם אר"י הקדוש, דער אר"י הק' איז געווען אין די צייטן פונעם בית יוסף, איז דאם אין די אנהייב ש' יארן. דער בית יוסף איז נסתלק געווארן אום שכ"ט.

הגרש"ש: דער שינאווער רב האט ארויס געגעבן אסאך פון די כתבים.

רא"י: דאם איז שוין געווען שפעטער, דאם ערשטע מאל וואס מ'האט ארויס געגעבן פון רבי חיים וויטאל איז געווען אין קארין אום תקמ"ה.

רבינו: שטימט עם, תקמ"ה איז צוויי הונדערט יאר נאכדעם.

פונעם אר"י הקדוש איז שוין דא פיר הונדערט און פופציג יאר.

רא"י: רבי חיים וויטאל האט דאך ארגינעל גונז געווען אלע זיינע כתבים, נאר מ'האט עם אויסגעגראבן, ער האט עם נישט געוואלט ארויסגעבן.[20]

רבינו: דער שינאווער רב האט דאך געענדצט די טענה אויף די צוואה פון רבי שלמה'לע מונקאטשער.[21]

הגרש"ש: ס'איז געווען דארט א גרויסע חשיבות אז דער שינאווער רב האט עם מדמה געווען צו די כתבים פון רבי חיים וויטאל.

רא"י: כ'מיין אז ער האט געזאגט אז מ'קען עם דרוקן אבער נישט כמתכונתו, ס'זאל נישט זיין וויזוי ער האט עם מסדר געווען.

א' הנוכחים: דו האסט די אלע ארגינעלע זאכן פון רבי חיים וויטאל?

רא"י: ס'איז דא גראדע, ס'איז דא די שמונה שערים פון רבי חיים וויטאל, ר' אהרן משה שווארץ פון ירושלים האט עם. ס'איז נאך קיינמאל נישט ארויס געקומען. ס'איז דא צובאקומען די שמונה שערים פון רבי שמואל וויטאל, אבער פון רבי חיים וויטאל איז קיינמאל נישט ארויס געקומען.

רבינו: אגב, דאם גאנצע ענין פון אפשערן אין מירון קומט פון רבי חיים וויטאל.[22]

---

18 הרבני הגדיד ר' אברהם דוב יהודה הלוי מאנדל הי"ו מו"ל ספרי גנזי יהודה ו"ח, אשר ליקט וקיבץ בדמים תרתי משמע, אוצר רב עבבית גנויו מספרי קודש וכתבי ידות עתיקים ומקוריים יקרי ערך.

19 ה"ה הגה"ק רבי מאיר הכהן פאפירש ז"ל מח"ס אור צדיקים וסידור עם ספר אור הישר, ועוד.

20 עיי' בס' שם הגדולים להגאון החיד"א ז"ל (מערכת ח) וז"ל: ורבנן קדישי אשר בדור על ידי יחודים הוציאוה מקברו ברשותו ע"י השבעת חלום, ובא לידי מהר"ר יעקב צמח ומהר"ר מאיר פאפורש עיי"ש.

21 עיי' בס' בית שלמה - מונקאטש (אות קע"א) וז"ל: ...וכאשר הזכירו לפניו (מרן הק' משינאווא ז"ל) מענין הצוואה לבלתי הדפיס את חיבוריו, אמר, הלא כמו זר יחשב אצלי אם בניו צריכין לקיים בזה דבריו שלא להדפיס חיבורים גדולים ועמוקים אשר רבים יאותו לאורם, ובפרט אם לא צוה לגונזם עמו ונשארו הכתבים תחת יד בניו, בודאי יש צד היתר לשנות את דבריו, וגדולה מזה מקובל בידינו מרבינו הקדוש ר' חיים וויטאל זי"ע אשר עפ"י צוואתו גנזו את כתבי הקודש שלו אתו באדמות משכן כבודו, ואה"כ עשו בנו ותלמודיו ותלמידיו שאלת חלום ולקחו והוציאו הכתבים מהקרקע.

22 ועיי' בס' טעמי המנהגים (עמ' ס"ו) וז"ל: מאור עינינו בפנימיות התורה האריז"ל זי"ע קיים בעצמו את המנהג הקדמון של העליה למירון אל אותו בית נכון ונישא היכל לפנים מהיכל מקום מנוחת התנא רבן שמעון בן יוחאי ביום ל"ג בעומר, וכן כתב תלמידו הדגול נאמן ביתו ושערי קדשו מוה"ר ר' חיים וויטאל זלה"ה בשער הכוונות (דף פז) שמנהג נהגו ישראל ללכת ביום ל"ג לעומר על קבר רשב"י ורבי אלעזר אשר קבורים במירון ואוכלים ושמחים שם, והוסיף, אני ראיתי למורי זכרונו לברכה שהלך לשם פעם אחת ביום ל"ג לעומר הוא וכל אנשי ביתו וישב שם

ראש״י: ער האט דאך בכלל מגלה געווען וואו רבי שמעון ליגט.

רבינו: דאס האט דער אר״י הקדוש מגלה געווען.

ראש״י: יא, דער אר״י הק׳, רבי חיים וויטאל ברענגט נאר וועגן די האלאקע׳ס פאר די קליינע קינדער.

רבינו: דער אר״י הק׳ איז געפארן קיין מירון ל״ג בעומר, און ער האט געמאכט אן הילולא מיט א רקידה, עס איז געפארן א חבריא פון צפת קיין מירון, מיטן אר״י הק׳ בראש אום ל״ג בעומר, און זיי האבן געמאכט א גרויסן מעמד, פון דעמאלטם אהן איז עס געווארן.

דער שינאווער רב ז״ל האט דערציילט אז דעמאלטם איז דער אר״י הק׳ געווען דארט, און דער חרדים איז געווען שמש אין די קהילה פון צפת, קיינער האט נישט געוואוסט ווער ער איז, ער איז געווען א צדיק נסתר, און אז יעדער איז געפארן איז ער אויך מיטגעפארן מיט די חבריא, און דער אר״י הקדוש מיט זיינע תלמידים האבן געטאנצט דארט אין מירון, זיי האבן געמאכט א רקידה דארט, און אויף איינמאל האט מען געזעהן ווי דער אר״י הק׳ גייט צו צו דעם חרדים און ער כאפט אים אהן מיט די הענט, און ער גייט ארויס א רקידה מיטן חרדים, יעדער איז געבליבן שטיין אזוי, דער רבי גייט מיטן שמש און ער מאכט א רקידה מיט אים אליינם... האט מען געפרעגט נאכדעם דעם אר״י הקדוש וואם דאס איז געווען? האט ער געענטפערט, אז ער האט געזעהן ווי רבי שמעון טאנצט מיט אים, און אז עם פאסט פאר רבי שמעון צו טאנצן מיט אים, פאסט פאר מיר אויך צו טאנצן מיט אים. דעמאלטם איז נתגלה געווארן דער חרדים, פון די מעשה איז ער נתגלה געווארן, אז ס׳פאסט פאר רבי שמעון׳ען צו טאנצן מיט אים...[23]

ראש״מ: מ׳האט געוואוסט ביז דעמאלטם אויך וואו רבי שמעון ליגט, אדער דער אר״י הק׳ האט עם מגלה געווען בימיו?

רבינו: מ׳האט גארנישט געוואוסט, אלעם האט דער אר״י הק׳ מגלה געווען.

ראש״מ: ס׳איז נישט געווען קיין אהל, ס׳איז נישט געווען קיין מערה?

רבינו: ס׳איז גארנישט געווען... אלע קברים אין גליל און אין אלע מקומות האט דער אר״י הק׳ מגלה געווען.

דער אר״י הק׳ איז געווען אין ארץ ישראל א קורצער זמן אינגאנצן, סך הכל איז ער געווען דארט א יאר אין א דריי פערטל, ער איז געקומען פון מצרים,[24] און אין דעם יאר און א דריי פערטל האט ער מגלה געווען די אלע קברים, און די אלע ענינים האט ער דעמאלטם אויפגעטוהן, אלעם וואם מ׳דערציילט נאך, אלע מעשיות האט זיך דעמאלטם אפגעשפילט.[25]

שלושה ימים ראשונים של השבוע ההוא, וזה היה פעם הראשונה שבא ממצרים.

23 עיי׳ בספר מסעות ירושלים (סדר יום העשירי) שסיפר הרה״ק המנחת אלעזר ממונקאטש ז״ל ששמע מפומא קדישא של מורו ורבו הרה״ק משיאווא ז״ל [מה ששמע מיקירי עיר צפת בעת שהיותו בארה״ק בשנת תרכ״ח ובשנת תרל״א] שהרב הקדוש והנורא בעל ה׳חרדים׳ שחי בזמן ה׳בית יוסף׳ והאר״י והאלשיך היה משמש בבית המדרש בעיר הקודש צפת ת״ו איש לא ידע את עוצם מאורתו וקדושתו והחשיבוהו לאיש פשוט ותמים, יום אחד בהיותו בל״ג לעומר במירון להשתטח על ציון קודש הקדשים דרשב״י זיע״א היו שם האר״י הקדוש עם החברייא ורקד עמהם זמן רב לכבוד הילולא דרשב״י, בעל ה״חרדים אחז גם ביד זקן אחד שרקד עמהם, הזקן הזה היה לבוש בגדים לבנים בעל צורה ובעל קומה משכמו ומעלה גבוה מכל העם, והזקן הזה רקד לעצמו בשמחה עצומה עם חברת אנשי בריתו שלא הכירום, בתוך הריקודים והמחולות קפץ האר״י ואחז בידו של אותו זקן ורקדו שניהם יחדיו זמן רב באש להבה, אח״כ אחז האר״י בידו של בעל חרדים ורקד גם עמו זמן רב בשמחה ובטוב לבב.

לאחר שיצאו משם הרהיבו בנפשם עוז תלמידי האר״י הק׳ לשאול את רבם אל יחר בעיני אדוננו אם נשאל אותו כי מה שרקד כבוד קדושתו עם הזקן אין אנו מכירים אותו, ובודאי אדם גדול הוא, אבל מה שרקד עם השמש הר״ר אלעזר אזכרי בעל ה׳חרדים׳ אם כי הוא ירא שמים, אבל אין זה כבודו של רבינו רבן של כל בית ישראל לרקוד עמו ביחד. האר״י שמע דברי תלמידיו שחק והשיב להם, הלא אם התנא האלוקי רשב״י רקד עמו ביחד, לא יהיה לי הצעיר לכבוד לרקוד עמו, אז הבינו התלמידים כי אותו זקן בלתי מוכר היה רבי שמעון בר יוחאי בכבודו ובעצמו אשר בא לשוש ולשמוח בשמחת החברייא קדישא שבאו להילולא דיליה, מאז אכן נודע הדבר מי הוא המשמש בקודש בעל חרדים, שעד כה לא נודעו עקבותיו עד היכן מגיע עוז קדושתו וצדקתו ומדרגתו שכל ימיו קיים מקרא מלא והצנע לכת עם השם אלקיך״.

24 כידוע שהאריז״ל הגיע ממצרים בשנת של״א לפ״ק, ונסתלק ביום ה׳ אב שנת של״ב לפ״ק.

25 וכתב בשם הגדולים להרב החיד״א ז״ל: בוא וראה שכל החכמה קיבל [הרה״ק הרח״ו ז״ל ממנו] בשנה ועשרה חדשים, והוא פלא, אך כבר נודע שהרב השקהו למהרח״ו מבארה של מרים בים טבריא, ונתישבה

ער איז געווען פריער אין מצרים, ער איז געקומען איבער צו געבן פאר רבי חיים וויטאל, און אלעם האט זיך דעמאלטס אפגעשפילט אין די קורצע צייט.[26]

מ'זאגט נאך אז דער בעש"ט הק' האט געזאגט אז ער געט איבער פארץ רבי ר' בער דער גרויסן מגיד, אזוי ווי דער אר"י הק' האט איבער געגעבן פאר רבי חיים וויטאל. אזוי זאגט די וועלט.

הגרש"ש: דאכט'זיך אז אלץ קינד איז ער אויך געווען אין ארץ ישראל.[27]

רבינו: וועז ער איז ארויף געקומען האט ער נאר געוואוינט אין גליל.[28]

דער חתם סופר שרייבט, דאם איז א אינטערעסאנטע זאך, ער שרייבט אז וועז ס'וואלט געווען ביי די אשכנזים אזא איינער ווי דער אר"י הק' וואלטן זיי אויך זוכה געווען צו די אלע ענינים, ער האט אלעם מגלה געווען, דער אר"י הק' איז דאך געווען פון די בני הספרדים, הגם האט ער געהייסן 'אשכנזי'.[29]

הגרש"ש: דאם איז אין די תשובה צום ישמח משה, וואם דער חתם סופר שרייבט אים וועגן די נוסחאות התפילה.

רבינו: יא דארט שרייבט ער אזוי, ס'איז א חידוש.

ויצא רבינו במחול לכבוד החתן והמחותנים

ונפרד רבינו מהם ברב ברכות

החכמה בקרבו ובצירוף נשמתו העליונה, והרב הקדוש המלמדו להועיל וכו' ע"כ.

26 עיי' לשונו החריף של מוהרח"ו זיע"א על שער ההקדמות בס' עץ חיים: ...וקראתי שם החבור הזה על שמי ספר עץ חיים וגם ע"ש החכמה הזאת העצומה חכמת הזוהר הנקרא עץ חיים ולא עץ הדעת כנ"ל, בעבור כי בחכמה הזאת טועמיה חיים זכו וזיכו לארצות החיים הנצחיים ומעץ החיים הזה ממנו תאכל ואכל וחי לעולם ואשכילך ואורך דרך זו תלך.

דע שמן היום אשר מורי זלה"ה החל לגלות זאת החכמה לא זזה ידי מתוך ידו אפילו רגע אחד וכל אשר תמצא כתוב באיזה קונטריסים על שמו ז"ל ויהיה מנגד מה שכתבתי בספר הזה טעות גמור הוא כי לא הבינו דבריו, ואם יש בהם איזה תוס' שאינו חולק עם ספרינו זה אל תשית לבך בקבע אליו כי שום א' מהשומעים את דברי קדשו לא ירדו לעומק דבריו וכוונתו ולא הבינום בלי שום ספק, ואם יעלה בדעתך לחשוב שתוכל לבורר הטוב ולהניח הרע אל בינתך אל תשען כי אין הדברים האלו מסורים אל לב האדם כפי שכל אנושי והסברא בהם סכנה עצומה ויחשב בכלל קוצץ בנטיעות חס ושלום, לכן ההזהרתיך ואל תסתכל בשום קונטרסים הנכתבים בשם מורי זלה"ה זולתי במה שכתבנו לך בס' הזה, ודי לך בהתראה... עכ"ל.

27 יש לציין שהאריז"ל נולד בירושלים עיר הקודש ועד היום מראים את מקום לידתו בעיר העתיקה, נולד בשנת רצ"ד, ואבי האריז"ל היה ר' שלמה לוריא אשכנזי קרובו של רבינו ר' שלמה לוריא בעהמ"ח רש"ל ים של שלמה, אך כשהיה ילד קטן נתיתם מאביו, ואמו נסעה עמו למצרים לבית אחיה ר' מרדכי פרנסים שהיה עשיר גדול, ושם למד בישיבות של הרדב"ז והרב בצלאל אשכנזי בעל שיטה מקובצת על מס' הש"ס.

28 כן ידוע שהאר"י הק' בחזרתו לא"י בסוף ימיו רצה לעלות לירושלים, כי גילו לו שבזה תלוי הגאולה שלימה, ונגלה אליו השטן, ואמר לו, שאם ילך לירושלים יניח את כל העולם ויתגרה רק בו, ולכן נמנע מלילך [ועיין מ"ש מרן רבינו ז"ל בזה בספה"ק על הגאולה ועה"ת סי' ק"ג, ועי' עוד בדברי יואל לה"ה עמ' ק"ע מש"כ בזה].

29 ידוע הדבר שבמדינת אונגארין התחילה להתנוצץ אורו של קדוש ישראל מרן הבעש"ט הק' ותלמידיו הקדושים עם בואו של מרן הישמח משה ז"ל בשנת תקס"ח, רבו המקנאים בדבר והתגברה ההתנגדות, כאשר ידוע שבזמן ההוא יצא אחד מבית דינו של הישמ"מ בחירופים וגידופים לעפר את כבודו ולולולז בו כאחד הריקים ח"ו, וכל זה מרוח הקנאה אשר בערה בו, ואין כאן מקומו.

בשנה אחת טרם הגיע הישמ"מ לאיהעל, נתקבל מרן החתם סופר ז"ל לכהן ברבנות פרעשבורג, והוא בשנת "נפלאות" [תקס"ז]. עד סופה של שנת תקע"ח לא מצינו קשר מכתבים בין החת"ס להישמ"מ, אף שבוודאי ידעו ושמעו כל אחד מגדלותו של השני.

כאמור רבתה הקנאה וההתנגדות במדינת אונגרין על הישמ"מ, נמצאו אז כמה הולכי רכיל שנסו להבאיש את ריחו של מרן הישמ"מ בעיני מרן החת"ס, ואחד מהדבריהם הי' על שהוא משנה נוסח התפילה הנהוג לנוסח ספרד [דבר זה הנהיג מרן הבעש"ט הק' זי"ע דאף בני אשכנז יתפללו בנוסח ספרד, עי' בשו"ת דברי חיים ח"ב האו"ח סי' ח', וע"ע אגרת הקודש הנדפס בסו"ס הקדוש נועם אלימלך, ועי' מגיד דבריו ליעקב סי' קמ"א, זאת זכרון פ' פנחס עה"פ רצון יראיו יעשה, עי' שולחן הטהור סי' מ"ו, דברי שלום פ' ויצא, ועי' שבחי בעש"ט סי' קע"ג, ועי' דברי חלומות לר' צדוק ליל ב' וישב בברכו"ת, אגרות יחיאל בהערות].

וולש"ק של מרן החת"ס במכתבו (שו"ת חתם סופר או"ח סי קצ"ז): "ועוד אמרתי כי התפלה בנוסח ספרד איננו גנאי ופחיתות לנוסח אשכנזי אשר התורה מקובלת בידיהם מאבות הראשונים, ועיין באריכות היעב"ץ בכלי' אורב, אך היות כי בעו"ה נשכחו סתרי הכונה בצרות ויגונות, ובדור האחרון העמידה נר מזרחי האר"י זצ"ל, וזכו הספרדים שהי' מבניהם, והוא גילה תעלומות בנוסחאות שלהם, ואלו היינו גם אנחנו זוכים לכיוצא בו, היה מבאר לנו כהנה וכהנה בנוסחאות שלנו, והיות כי בעו"ה אין אתנו יודע מה, על כן מי שרוצה לכוין והוא אינו יודע צריך להתפלל בנוסח האר"י, והיות בעוונותי לא זכיתי לא לזה ולא לזה, על כן בנוסחא שהורגלתי אחזיק ולא ארפנו, כי מה לי הכא ומה לי התם", עיי"ש.

ויתן לך את ברכת אברה"ם

מעומק הלב, נשגר ברכת מזל טוב, קדם מע"כ ידידינו היקר והנעלה,
מופלג בכל מעלה, בפי כל יודעיו ומכיריו נערץ ונכבד, אחד הוא
אברה"ם במדת החסד, שמו הטוב מהולל בהילולים, לא ישבות
למענינו יומם ולילה להרבות פעלים, אהוב לשמים ולאנשים, ידיד
נאמן ותומך נלהב למען מוסדותינו הקדושים, מריחוק מקום מצודתו
פרוסה עלינו, מגדיל עשות בהתמסרותו למען כל קדשינו,

הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר

אברהם סופר

הי"ו

מנכבדי קהילתינו הק' וויליאמסבורג יע"א

חבר הנהלת מוסדות יטב לב בארה"ק

לרגל אירוסי בתו החשובה שתחי'
למזל טוב בשעה טובה ומוצלחת

וצרופה ברכתינו המרובה, בהודאה וחיבה, שיזכה לראות ולרוות
מכל יוצ"ח תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת,
וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך
בכל ברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקדה והערכה, אסידי התודה והברכה

יחזקאל ראטטער

בשם הנהלת המוסדות

פה בני ברק יצ"ו

שיר המעלות לשלמ"ח

חן וחסד יתן ה' אלקינו, ברכת שלג טוב תטופנה שפתותינו, לדידינו החשוב המשמש בקוד
ידיעינו של כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א לעמוד בשרתו לשאת משא הקודש בפרט ובכל
יאתה לו התודה על שהגה ברוחו להרוות צמאון אנ"ש בשיחות קודש העלים על שולחן שלכ
מזכה את הרבים בכל אתר ואתר בעמדו לפנינו בכל עת כי מן הבאר ההוא ישקו עדרי עדר ה

ידידינו ברוך הכשרונות איש האשכלות איש אשר בו רוח חיי"ם, וה' נתן חכמה לשלמ"ה
חיי"ם שיש בו אהבת תורה ויראת שמים, שמע מהלכים בשיר המעלות לשלמ"ה
מסור בלנ"ח לשמחדותינו ולקהילתינו הק'

הרב ר' חיים שלמה פישער הי"ו

משב"ק ונאמן ביתו
של כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לרגל השמחה הכפולה, גילה אחר גילה, בעזר נורא עלילה

שמחת הולדת הבן אצל בנו הרה"ג חו"כ מרביץ תורה והוראה
מוה"ר חנני' יו"ט ליפא יואל פישער שליט"א
מרבני הוועד לענייני ריבית בקרב קהלתינו קרית יואל

ושמחת הולדת הבת אצל חתנו היקר המופלג בתוי"ש
הר"ר חיים אליהו הכהן שאהנברוין שליט"א

וצרופה בזה ברכתינו הערובה, בכל לשון של הודאה וחיבה, שמשפחה זו יושפע לה רב ברכות ושובע שמחות, ורב תענוג ונחת, וישכל ויצליח בעבודת הקודש בהרשת קרן התורה והחסידות מעלה מעלה, במעשי ידיו הברוכים המפורסמים לשם ולתהילה, ועד רבות בשנים יזכה לעמוד לימין קדשו של מרן רבינו שליט"א ולהרוות צמאון עם סגולה, ובשכר זאת יזכהו קל נורא עלילה, שיתאחדו על שולחנו תורה וגדולה, עד כי יבוא שילה, בב"א.

הרוחצים נמען שמו בשמחה וברוזאה

מערכת "קול התאחדותינו" בארה"ק	מערכת "קול התאחדותינו" בארה"ב